

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

4

2011

ISSN 2233-1778

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Академик Рајко Кузмановић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Академик Драгољуб Мирјанић

*Овај број часописа Грађа о прошлости Босне
штампан је уз финансијску помоћ
Министарства науке и технологије Републике Српске*

УДК 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ОДЈЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

4
2011

РЕДАКЦИЈА

Андрија Веселиновић, Раде Михаљчић,
Татјана Суботин-Голубовић, Ђуро Тошић, Марко Шуица

УРЕДНИК

Раде Михаљчић

Бања Лука
2011

CDU 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

ACADÉMIE DES SCIENCES ET DES ARTS DE LA RÉPUBLIQUE SERBE
DEPARTEMENT DES SCIENCES SOCIALES

MATÉRIAUX POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE

4
2011

RÉDACTION

Andrija Veselinović, Rade Mihaljčić,
Tatjana Subotin-Golubović, Đuro Tošić, Marko Šuica

RÉDACTEUR
Rade Mihaljčić

Banja Luka
2011

САДРЖАЈ

ДИПЛОМАТИЧКА ГРАЂА

Дејан Јечменица, <i>Повеља бана Твртка кнезу Влатку Вукославићу</i>	9–19
Дејан Јечменица, <i>Повеља бана Твртка кнезу Павлу Вукославићу</i>	21–29
Невен Исаиловић, <i>Повеља краља Твртка I Котроманића Шибенику</i>	31–47
Мария Александровна Чернова, <i>Письмо дубровчан госпоже Елене о царине в Лютой</i>	49–56
Павле Драгичевић, <i>Два писма Дубровачке општине кнезу Раупу</i>	57–66
Тамара Вуковић, <i>Два писма Дубровачке општине кнезу Павлу Раденовићу из 1405. године</i>	67–74
Раде Михаљчић, <i>Повеља краља Стефана Твртка Твртковића којом Дубровчанима потврђује Сланско приморје</i>	75–88
Павле Драгичевић, <i>Два писма Дубровачке општине војводи Сандаљу поводом куповине брода и једне поморске непогоде</i>	89–95
Раде Поповић, <i>Повеља војводе Сандаља и браће му Вукца и Вука којом уступају Дубровчанима свој део Конавала</i>	97–109
Аранђел Смиљанић, <i>Дубровачка потврда кнезу Браилу Тезаловићу о примању новца на добит</i>	111–116
Аранђел Смиљанић, <i>Повеља војводе Ђурђа Воисалића којом потврђује баштинске посједе браћи Ђурђевићима</i>	117–135
Раде Поповић, <i>Повеља војводе Иваниша Р. Павловића Дубровчанима</i>	137–149
Срђан Рудић, <i>Потврда да је Јурај Божишић синовац Браила Тезаловића</i>	151–160
Регистар	161–169
Упутство за издавање текстова	171–172
Списак скраћеница	173–175

TABLE DES MATIÈRES

MATÉRIEL DIPLOMATIQUE

Dejan Ječmenica, <i>Charte du Ban Tvrtko délivrée au knez Vlatko Vukoslavić</i>	9–19
Dejan Ječmenica, <i>Charte du ban Tvrtko délivrée au knez Pavle Vukoslavić</i>	21–29
Neven Isailović, <i>Charte du roi Tvrtko Ier Kotromanić à Šibenik</i>	31–47
Maria Aleksandrovna Tschernova, <i>Lettre des Ragusains à la dame Jelena sur la douane de Ljuta</i>	49–56
Pavle Dragičević, <i>Deux lettres de la Commune de Dubrovnik destinées au knez Raup</i>	57–66
Tamara Vuković, <i>Deux lettres de la Commune de Dubrovnik adressées au knez Pavle Radenović en 1405</i>	67–74
Rade Mihaljčić, <i>Charte du roi Stefan Tvrtko Tvrtković portant conformation aux Ragusains de la possession du littoral de Slano</i>	75–88
Pavle Dragičević, <i>Deux lettres de la Commune de Dubrovnik adressées au voïvode Sandalj à l'occasion de l'achat d'un navire et d'un incident sur mer</i>	89–95
Rade Popović, <i>Charte du voïvode Sandalj et de ses frères Vukac et Vuk portant sur la cession aux ragusains d'une partie de la région des Konavli</i>	97–109
Arandel Smiljanić, <i>Acte de Dubrovnik portant confirmation au knez Brailo Tezalović de la réception d'une somme d'argent au titre d'un bénéfice annuel</i>	111–116
Arandel Smiljanić, <i>Charte du Voïvode Djuradj Voisalić portant confirmation de la possession patrimoniale des frères Djurdjević</i>	117–135
Rade Popović, <i>Charte du voïvode Ivaniš R. Pavlović pour les Ragusains</i>	137–149
Srdan Rudić, <i>Attestation du fait que Juraj Bogišić est le neveu de Brailo Tezalović</i>	151–160
Registre	161–169
Directives pour l'édition des textes	171–172
Liste des abréviations	173–175

ДИПЛОМАТИЧКА
ГРАЂА

Дејан Јечменица*

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју

ПОВЕЉА БАНА ТВРТКА КНЕЗУ ВЛАТКУ ВУКОСЛАВИЋУ**

1357, после 14. марта

Сажетак: Бан Твртко заједно са братом, кнезом Вуком и мајком, госпођом Јеленом у присуству четрнаесторо сведока поново потврђује 1357. године кнезу Влатку Вукославићу и његовим потомцима *веру господску*. Том приликом бан обећава кнезу Влатку да он и његово дете неће имати последица због *невере* коју је починио његов братучед, Гргур Павловић, и охрабрује га да и даље верно служи своме господару.

Кључне речи: повеља, бан Твртко, кнез Влатко Вукославић, вера господска, невера, Гргур Павловић.

Иако је први пут објављена пре нешто више од 130 година, а након тога још неколико пута, повеља је прву темељну анализу садржаја, на основу које су донети веома важни закључци, доживела пре скоро пола века. У познатој и фундаменталној студији о вазалним, односно везама личне зависности владара и властеле у средњовековној босанској држави, Сима Ћирковић је међу осталим властеоским повељама посебну пажњу обратио на исправу која се овде објављује.¹ Суштина односа личне зависности, можда се најјасније сагледава на примеру ове повеље, где се јасно уочавају њени основни елементи – *вера господска* и *верна служба*.

Бан Твртко је издао четири године раније, 1353, на Сухој на Прозрачци две повеље кнезу Влатку Вукославићу којима му даје веру гос-

* Ел. пошта: dejan.jecmenica@f.bg.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије *Српско средњовековно друштво у писаним изворима* (ев. бр. 177025).

¹ С. Ћирковић, „Верна служба“ и „вјера господска“, Зборник ФФБ VI–2 (1962) 95–112 (= С. Ћирковић, *Работници, војници, духовници. Друштва средњовековног Балкана*, Београд 1997, 318–335).

подску и потврђује поседе,² а након годину дана, 1354, издао му је још једну повељу.³

Само неколико година касније, у новим околностима проистеклим из унутрашњих политичких заплета, кнез Влатко је од свог господара добио и четврту повељу, за релативно кратко време. Наиме, у пролеће 1357. угарски краљ Лајош I, издао је повељу и потврдио племените баштине браћи Гргуру и Владиславу Павловићима, на такав начин их изузимајући из власти босанског бана Твртка.⁴ Био је то најочитији вид невере коју су ова босанска властела испољила према свом господару. Кнез Влатко као да је имао разлога за забринутост због невере коју је починио његов братучед Гргур. У сваком случају, бан Твртко са породицом у присуству сведока поново је потврдио веру господску кнезу Влатку, издајући му нову повељу и посебно истичући да због невере његовог братучеда, Гргура Павловића, кнез Влатко неће трпети било какве последице.

Опис повеље

Повеља се данас чува у Мађарском државном архиву у Будимпешти (Magyar Országos Levéltár), под сигнатуром DL 56742.

Иако је Густав Венцел, први приређивач издања повеље, у кратком опису који претходи издању, истакао да је исправа у Мађарски народни музеј доспела из породичног архива барона Јесенка, већина каснијих издавача повељу су редовно издавали у оквиру корпуса керменских исправа, којем она није припадала. Лајош Талоци је приликом свог другог издања кермендских повеља, 1906. године, први пут донео и веома квалитетне црно-беле снимке. У неким случајевима, најпре код повеља које су у међувремену изгубљене или уништене, фотографије тада објављене представљају заправо једине снимке докумената, па је у том смислу њихов значај изузетно драгоцен. Ово издање се приређује на основу снимака добијених априла 2011. из Мађарског државног архива у Будимпешти.

² Повеља бана Твртка којом потврђује баштинске поседе кнезу Влатку Вукославићу, ССА 4 (2005) 99–114 (Ј. Мргић-Радојчић); Повеља бана Твртка којом даје „вјеру господску“ Влатку Вукославићу, ССА 4 (2005) 115–118 (Ј. Мргић-Радојчић).

³ Повеља бана Твртка Котроманића кнезу Влатку Вукославићу, ССА 2 (2003) 69–83 (С. Рудић).

⁴ С. Ћирковић, „Верна служба“ и „вјера господска“, 95 (= С. Ћирковић, *Работници, војници, духовници*, 318).

Повеља бана Твртка кнезу Влатку Вукославићу писана је на комаду пергамента ширине 43–44 цм и висине 13,5 цм, док пресавијена плика износи 1,5 цм. На снимку се примећују трагови пресавијања, три уздужна и један попречни. Текст повеље уредно је исписан ћиричним писмом у непуних 12 редова. Прво слово повеље (**В**) високо је 3 цм и простире се између првог и четвртог реда. Дијак Дражеслав, по свом обичају, и овде га изводи иницијално, у овом случају скромно калиграфски украшено.

Исправа је оверена добро познатим типом коњаничког печата, какав је најпре користио бан Стефан II, а затим и његов наследник, бан Твртко.⁵ Оваквим печатом снабдевен је низ властеоских повеља из тзв. кермендског корпуса и неколико повеља издатих Дубровнику. Повеља која се овде објављује оверена је печатом на чијем је типару име Стефан замењено у Твртко. Печат је утиснут у грудку природног воска тамномеђе боје. Промер печатног отиска износи 4,7 цм, док је читава воштана грудка у пречнику 6,5 цм. Печат виси на плетеној врпци жуто-зелене боје. На три места печатног отиска уочљива су оштећења у виду неправилних удубљења. Судећи према расположивим снимцима, општи утисак је да је печат знатно оштећен.

На печату је представа тешко наоружаног коњаника у покрету. На глави има шлем са перјаницом на врху, у десној руци држи копље са заставом, а у левој штит. По ободу печата је веома тешко читљив кружни натпис на латинском језику, који је у целости гласио: + S(IGILLUM) M(I)N(US) TVERTHI D(E)I GRA(TIA) TOTI(US) BOSNE BANI. Унутар поља, у коме је представа коњаника, у слободним деловима стајала је легенда на српском језику: **Г(ОСПОДИ)Н(Ъ) БАН(Ъ) ТВЕРТКО**.⁶ Од ње се једва разазнаје неколико слова, међу којима **Т** и **В** из имена владара.

Ранија издања

G. Wenzel, *A szláv történeti emlékek és a magyar történelem, Történelmi Társulat* 1879, 16–17, са преводом на мађарски језик; F. Šišić, *Iz arhiva u Körmendü, VZA VII* (1905) 224; L. Thallóczy, *Tanulmányok a Bosnyák bánság kezdetéről fitekintettel a Körmendi levéltár okleveleire,*

⁵ P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 13–15; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka II*, 107–109, 112.

⁶ I. Boynychich, *Tvartko boszniai bán pecsétje*, *Archaeologiai Értesítő* XII (Budapest 1878) 382–384; G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka II*, 112; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, 17–18.

Budapest 1905, 19–20; L. Thallóczy, *Istraživanja o postanku bosanske banovine sa naročitim obzirom na povelje körmendskog arkiva*, GZM 18 (1906) 411–412, са снимком – сл. 10; L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München und Leipzig 1914, 24–25; M. Vego, *Postanak srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo 1982, 158–159, транскрипција латиницом, са репродукцијом снимка из 1906. године.

*Текст повеље**

Въ име Б(о)га въсемоуѣга. Вѣра г[оспо]д[и]на Тврѣтка, милос-
тию Б(о)жиюмъ вана босньскога и негова срд[ъ]чаного брата, г[ос-
по]д[и]на кнеза Вьлка [2] и нию матере, почтене госпое Блѣне и нихъ
властель, ѡ име: казынца Болеслава и тепчие Ивахна и кнеза Влади-
5 слава [3] Дабишиѣа з братиомъ и кнеза Влаѣ Добровоевиѣа и воево-
де Тврѣтка и негова брата ждпана Новака и кнеза Мрькоѣ и кнеза
[4] Вьлка Хрватиниѣа и кнеза Владислава Ѣбрадовиѣа и ждпана
Браѣна Привиниѣа и кнеза Милоша Дивошевиѣа и негова бра[5]та
кнеза Сладоѣ и кнеза Влатка Ѣбриновиѣа и госпое Блѣне Ѣстои-
10 нице – кнезѡ Влаткѡ Вьлкославиѣѡ и неговѡ синѡ Вько[6]славѡ и неговѡ
всталомѡ. Да мѡ нѣ ѡзрока ѡ неговѣ братѡчедѣ ѡ Грьгѡри ѡ Пав-
ловиѣи, и да мѡ нѣ ниедного хѡдога скрозѣ Грьгѡревѡ [7] невѣрѡ, ни
за кое Грьгѡрево хѡдо чинене, ни за една зла дела Грьгѡрева, ни за
едно зло чинение за Грьгѡрево, да не вѡде кнезѡ Влаткѡ [8] и неговѡ
15 дѣтетевѣ вт нашега господьства ниедного хѡдога ни коега прирока,
и да мѡ се ѡ том ѡзрокѡ не ѡчини никьдаре. Да мѡ е на то [9] вѣра
наша господьска и нашихъ властель, тѣхъ кои сѡ тѡзи ѡписани и
именовани, него ли живи ѡ тои вѣрѣ ѡ нашои, кою си прѣе [10]
нашлѡ ѡ нашега господьс(т)ва. И съда ти тврѣдимѡ вьнѡзи вѣрѡ
20 нашомъ вѣромъ господьскомъ и нашихъ ѡ властель, тѣхъ кои сѡ тѡ-
зи [11] ѡписани. Я слѡжи вѣрно нашемѡ господьствѡ.

Я томѡ е рѡчьникѡ и пристава воевода Пѡрьѣа и съ братиомъ и
кнезѡ Вьлкъцѡ Хрвати[12]ниѣа.

Я се писа Дражеславѡ диѣкѡ в пороениѣ Б(о)жиѣ лѣтъ ·ч·т·и·з·
25 лѣто.

* Редакција издања и превода: Т. Суботин-Голубовић.

Превод повеље

У име Бога свемогућег. Вера господина Твртка, милошћу Божјом бана босанскога и његовог срдечног брата, господина кнеза Вука и њихове мајке поштоване госпође Јелене и њихове властеле, по имену: казнаца Болеслава и тепчије Ивахна и кнеза Владислава Дабишића с браћом и кнеза Влаја Добровојевића и војводе Твртка и његовог брата, жупана Новака и кнеза Мркоја и кнеза Вукца Хрватинића и кнеза Владислава Обрадовића и жупана Брајана Прибиновића и кнеза Милоша Дивошевића и његовог брата, кнеза Сладоја и кнеза Влатка Обриновића и госпође Јелене Остојинице – кнезу Влатку Вукославићу и његовом сину Вукославу и осталим његовим. Да му не буде кривице због његовог братучеда Гргура Павловића, и да му не буде ништа рђаво због Гргуре не вере, нити због којег Гргуревог рђавог чињења, ни за једна зла дела Гргурева, ни за једно зло чињење Гргурево, да не буде кнезу Влатку и његовом детету од нашег господства никаквог рђавства нити каквог бешчашћа, и да му се због тог разлога не учини никада. Да му је на то вера наша господска и наше властеле, ових који су ту уписани и именовани, те да живи у тој вери нашој, коју је пре нашао у нашем господству. И сада ти потврђујемо ону веру нашом вером господском и наше властеле, ове која је ту уписана. А служи верно нашем господству.

А овоме је ручник и пристав војвода Пурћа са браћом и кнез Вукац Хрватинић.

А ово писа Дражеслав дијак од лета рођења Божјег 1357. лето.

Дипломатичке особености

У дипломатичком погледу и у погледу формулара, исправа не одудара од осталих повеља овог типа. Бан Твртко наступа као ауктор у име своје породице – у своје, у име свог брата и мајке. Сведоци, њих 14, наведени су у континуитету, без истицања да је неко *од Босне*, односно *од Усоре*, какав је случај у неким властеоским исправама. Карактеристично је да исправа настаје после не вере коју је починио блиски рођак дестинатара, и управо је то неколико пута наглашено у самој исправи, па се стиче утисак да се дестинатар заиста осећао несигурно због недела свог братучеда, инсистирајући да му владар посебном исправом потврди да неће сносити последице због те издаје. У том смислу исправа представља поновну потврду већ једном раније задате вере, што се истиче у самој повељи.

Као и у осталим савременим исправама, писар је за означавање године из глагољице позајмио бројну вредност за хиљаду (Ѣ).

Сигуран *terminus post quem* настанка повеље јесте 14. март 1357, када је угарски краљ Лајош I издао у Вишеграду (у Угарској) повељу Гргуру и Владиславу Павловићима, којом им потврђује замену њихових породичних поседа у Босни за нове поседе у Угарској, чиме их практично прима у своју службу.⁷

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњаване личности: **војвода Твртко** (ГПБ 3) и **кнез Вукац Хрватинић** (ГПБ 2, према регистру).

Вук, кнез, 12 (страна), 3 (ред у издању) – рођени брат бана Твртка. По свој прилици рођен је почетком пете деценије XIV века. Побуном је 1366. покушао да од свог брата преузме власт у Босни. У изворима се среће до краја осме деценије XIV века.

Литература: ССА 4 (2005) 108 (Ј. Мргић-Радојчић, са старијом литературом).

Јелена, госпођа, 12, 3 – мајка бана Твртка. Била је ћерка брибирског кнеза Ђорђа и сестра Младена III Шубића. За кнеза Владислава, Твртковог оца, удала се 1338.

Литература: ССА 4 (2005) 108 (Ј. Мргић-Радојчић, са старијом литературом).

Болеслав, казнац, сведок, 12, 3 – у својству сведока среће са на повељама издатим у периоду од 1353. до 1357. Припадао је породици Дукојевић, и његови се потомци срећу у изворима до краја прве половине XV века.

Литература: ССА 2 (2003) 75–76 (С. Рудић, са изворима и литературом).

Ивахн, тепчија, сведок, 12, 4 – по свој прилици је син жупана Ивахна Прибиловића. Као сведок среће се у исправама насталим између 1353. и 1357. У изворима се срећу, као усорске војводе, до 1399, његов син, Твртко Ивахнић и унук, Влатко Твртковић.

Литература: ССА 2 (2003) 75–76 (С. Рудић, са литературом); ССА 4 (2005) 109 (Ј. Мргић-Радојчић, са старијом литературом).

Владислав Дабишић, кнез, сведок, заједно са браћом, 12, 4 – Као пристав и сведок у повељи бана Стефана II браћи Вуку и Павлу Вукославићу из 1351. среће се извесни Владислав Дабић (**Дабвић**), такође са

⁷ L. Thallóczy, *Studien*, 332–333.

браћом, али без икакве титуле. Није искључено да су Владислав Дабишић и Владислав Дабић исте особе.

Извор: *Повеља бана Стјепана II Котроманића кнезу Вуку и Павлу Вукославићу*, ССА 1 (2002) 79–92 (Ј. Мргич-Радојчић).

Влај Добровојевић, кнез, сведок, 12, 5 – у исправама бана Твртка јавља се као сведок између 1353. и 1370/74 године, било међу *добрим Бошњанима* или као сведок *од Усоре*. У дечанском препису синодика православља из XVI века, међу јеретичима босанским и хумским помиње се и Влај Добровојевић.

Литература: ССА 2 (2003) 76–77 (С. Рудић, са изворима и литературом), 177–178 (Ј. Мргич-Радојчић, са изворима и литературом).

Новак, жупан, сведок, 12, 6 – син Ивахна Прибиловића и брат војводе Твртка, који се овде такође јавља као сведок. Уколико се има у виду и тепчија Ивахн, у овој исправи су међу сведоцима била тројица браће, синови Ивахна Прибиловића.

Литература: ССА 3 (2004) 32 (Ј. Мргич, са изворима и литературом).

Мркоје, кнез, сведок, 12, 6 – као сведок среће се у повељама између 1345. и 1357. У повељи бана Стефана II браћи Вуку и Павлу Вукославићу као пристав и сведок среће се **Мръкоѣ Шѣитовланинѣ**. Могуће је да је његов син био Гргур Мркојевић, који се среће на повељи бана Твртка из 1367.

Извори и литература: *Повеља бана Стјепана II Котроманића кнезу Вуку и Павлу Вукославићу*, 79–92 (Ј. Мргич-Радојчић); ССА 2 (2003) 77–78 (С. Рудић).

Владислав Обрадовић, кнез, сведок, 12, 7 – као сведок среће се у повељама између 1353. и 1357. године.

Литература: ССА 2 (2003) 78 (С. Рудић); ССА 4 (2005) 109 (Ј. Мргич-Радојчић).

Брајан Прибиновић, жупан, сведок, 12, 8 – у повељама насталим између 1353. и 1392. као сведок се среће Бранко (Брајко) Прибинић, за кога се не може искључити да је иста личност као и Брајан Прибиновић, или пак његов блиски сродник.

Литература: П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовјековне Босне*, Прилози Института за историју у Сарајеву 11–12 (1975–1976) 39.

Милош Дивошевић, кнез, сведок, 12, 8 – син Дивоша Тихорадића и брат Сладоја и Доброслава. Среће се само у овој исправи.

Литература: Р. Анђелић, *Postojbina i rod Divoša Tihoradića*, Slovo 25–26 (1976) 235.

Сладоје, кнез, сведок, 12, 9 – син Дивоша Тихорадића, брат Милошев. Први пут у изворима се среће у овој повељи. Касније је у државној управи заузимао веома истакнуто место као тепчија, обављајући службу на територији *земље Усоре*. Седамдесетих година XIV века није више био тепчија, али о његовом угледу сведочи чињеница да се у повељи из 1370/74. јавља као први на списку сведока од Усоре.

Литература: Р. Anđelić, *Postojbina i rod Divoša Tihoradića*, 235; ССА 2 (2003) 181 (Ј. Мргић-Радодјичић); ГПБ 1 (2008) 21 (Ј. Мргић).

Влатко Обриновић, кнез, сведок, 12, 9 – први пут се у изворима среће 1354. као сведок, у повељи бана Твртка. Последњи пут као сведок јавља се у повељи из 1366. Према Пави Анђелићу, Обриновићи су били властеоски род из жупе Неретве.

Литература: П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовјековне Босне*, 40; ССА 2 (2003) 79 (С. Рудић), 180 (Ј. Мргић).

Јелена Остојиница, госпођа, сведок, 12, 9 – једина жена сведок која се јавља у овој повељи. Судаћи према начину на који је њено име исписано, њен супруг се звао Остоја.

Разлог због кога се госпођа Јелена јавља као сведок уместо свог мужа, могла је да буде његова објективна спреченост да присуствује давању вере, или, што је изгледније, да је била удовица, а њен син/синови малолетни, па би у том случају мајка иступала као представник властеоске породице.

Међу представницима босанске властеле са именом Остоја, који се јављају као сведоци у повељама пре 1357, срећу се кнез Остоја Прибојевић из жупе Раме (око 1326. и 1329/30) и Остоја Рогата (1345). За овог другог П. Анђелић претпоставља да је могао бити супруг госпође Јелене Остојинице. Међутим, не треба искључити још једну могућност. Госпођа Јелена Остојиница је последња у низу сведока, а непосредно пре ње је наведен Влатко Обриновић. У исправи из 1394. као пристав се среће извесни Остојица Обриновић. Имајући у виду да је његово име изведено из имена Остоја (Остојица = мали Остоја), како му се заправо могао и звати отац. У том случају госпођа Јелена би могла бити још један представник породице Обриновић, а Остојица, који се касније јавља у изворима, њен и Остојин син.

Извори: *Повеља Стјепана II Котроманића великом кнезу Гргуру Стјепанићу*, ССА 3 (2004) 19–33 (Ј. Мргић-Радодјичић); *Повеља бана Стјепана II Котроманића којом даје кнезу Вукославу Хрватинићу жупе Бањицу и Врбању*, ГПБ 1 (2008) 11–22 (Ј. Мргић); L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München und Leipzig 1914, 329–331.

Литература: П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовјековне Босне*, 40–41.

Влатко Вукославић, кнез, 12, 10, 14 – представник властеоског рода Хрватинић из Доњих Краја, најстарији син кнеза Вукослава Хрватинића и унук Хрватина Стјепанића. Први пут у изворима се среће у повељи бана Стефана II око 1326. У службу угарског краља Лајоша прешао је 1363. заједно са сином Вукославом. Након 1367. губи му се траг у изворима.

Литература: ССА 2 (2003) 75 (С. Рудић); ССА 7 (2008) 55–56 (Ј. Мргић, са литературом).

Вукослав, 12, 10 – представник властеоског рода Хрватинић из Доњих Краја, син кнеза Влатка Вукославића. Заједно са оцем прешао је 1363. у службу угарског краља Лајоша. Том приликом су угарском краљу предали стари породични посед, град Кључ, у замену за град Бршљановац у Крижевачкој жупанији. Тако ова грана рода Вукославића постаје угарско племство, у каснијим изворима познати као (В)Латковићи од Бршљановца.

Извори: L. Thallóczy, *Studien*, 337–344.

Литература: Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји, Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002, 67, 231, 303–304; ССА 1 (2002) 88–89 (Ј. Мргић-Радојчић); ССА 2 (2003) 75 (С. Рудић).

Гргур Павловић, 12, 11, 12, 13, 14 – представник властеоске породице Хрватинић из Доњих Краја. Био је син кнеза Павла Хрватинића и унук Хрватина Стјепанића. Први пут у изворима се среће 1351. године. Заједно са братом, кнезом Владиславом, прешао је у службу угарског краља Лајоша I 1357. године. Том приликом у замену за старе породичне поседе, Гребен и Гламоч, добио је од угарског краља посед Добра Кућа у Крижевачкој жупанији. Тако ова грана рода Хрватинића постаје угарско племство, касније познато као Нелипчићи од Дobre Куће (по Гргуровом унуку, Нелипцу). Био је то најочитији пример невере коју су починила ова босанска властела. Кнез Гргур Павловић је умро 1365. године.

Извори и литература: L. Thallóczy, *Studien*, 332–333; Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји, Крајина средњовековне Босне*, према регистру; ССА 1 (2002) 89 (Ј. Мргић-Радојчић); СБР 2, 790 (Ј. Мргић).

Пурћа, војвода, са браћом, 12, 22 – у овој повљи се јавља у својству ручника и пристава. Представник је горњобосанског властеоског рода Хрватинић. Као сведок јавља се у повељама бана и краља Твртка између 1353. и 1378. године

Литература: П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовјековне Босне*, 38; ССА 2 (2003) 77 (С. Рудић, са литературом).

Дејан Јечменица

Дражеслав, дијак, 12, 24 – био је у служби бана Стефана II и његовог наследника, бана Твртка. Среће се као писар повеља између 1353. и 1370/74. године. У повељи бана Твртка Дубровчанима из 1367. навео је и своје презиме – Бојић.

Литература: ССА 2 79–80 (С. Рудић), 170–171 (Ј. Мргић-Радојчић); ССА 4 (2005) 103 (Ј. Мргић-Радојчић); ССА 7 (2008) 97 (Р. Поповић).

Установе и важнији појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови и установе: **вера/вера господска** (ГПБ 1, 3); **господин** (ГПБ 1, 3); **бан** (ГПБ 1, 3); **кнез** (ГПБ 2, 3); **казнац** (ГПБ 1); **тепчија** (ГПБ 1); **браћа/братија** (ГПБ 1, 2); **војвода** (ГПБ 2); **жупан** (ГПБ 2); **невера** (ГПБ 1); **господство** (ГПБ 1, 3); **верна служба** (ГПБ 1); **ручник** (ГПБ 1); **пристав** (ГПБ 1) и **дијак** (ГПБ 1, према регистру).

Братучед, 12 (страна), 11 (ред у издању) – брат од стрица, лат. *frater patruelis*.

Литература: Ћ. Даничић, *Рјечник* I, 75; *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I, Zagreb 1880–1882, 609.

Она вера, 12, 18, 19 – ради се о *вери господској* коју је бан Твртко први пут кнезу Влатку потврдио на Сухој на Прозрачци 1353. двема повељама, а потом и годину касније (1354), још једном повељом. Видети напред напомене бр. 2 и 3.

Dejan Ječmenica

Université de Belgrade
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

CHARTRE DU BAN TVRTKO DÉLIVRÉE AU KNEZ VLATKO VUKOSLAVIĆ

1357, après le 14 mars

Résumé

Ce travail propose l'édition et l'analyse d'une charte du ban Tvrtko délivrée au duc (*knez*) Vlatko Vukoslavić, en tant qu'acte établi en commun avec son frère, le duc Vuk, et sa mère, la dame (*gospodja*) Jelena. Sa délivrance se situe dans des circonstances politiques spécifiques, en l'occurrence au lendemain de la défection de Grgur Pavlović, le cousin de son destinataire, et de son frère Vladislav qui, au printemps 1357, se sont rangés aux côtés du roi de Hongrie Louis Ier, ce qui constituait une forme flagrante d'infidélité de leur part envers leur suzerain. De ce fait, le duc Vlatko s'est de toute évidence trouvé dans une situation délicate, de sorte qu'il a demandé au ban Tvrtko de lui confirmer sa confiance, ce que ce dernier fait en présence de quatorze témoins, en lui réitérant sa *foi de suzerain* (*gospodska vera*). A cette occasion, le ban promet au duc Vlatko que ni lui ni ses enfants ne seront de quelque façon que ce soit sanctionnés en raison de l'*infidélité* commise par son cousin, Grgur Pavlović, tout en l'appelant à continuer de servir fidèlement son suzerain. L'essence des rapports de vassalité, c'est-à-dire des liens de dépendance établis entre la personne du suzerain et celles de ses vassaux dans l'Etat bosniaque médiéval, ressort très clairement à la lecture de cette charte, où il est fait état de ses éléments principaux - la *foi de suzerain* et le *service fidèle*.

Mots-clés : charte, ban Tvrtko, knez Vlatko Vukoslavić, foi de suzerain, infidélité, Grgur Pavlović.

Дејан Јечменица*

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју

ПОВЕЉА БАНА ТВРТКА КНЕЗУ ПАВЛУ ВУКОСЛАВИЋУ**

1367. године

Сажетак: Бан Твртко издаје повељу кнезу Павлу Вукославићу, којом потврђује обнову веза личне зависности владара и свог властелина. У процесу обнове банске власти на државној територији Босне, коју је бан Твртко побуну властеле с почетка 1366. изгубио, бану је 1367. приступио, односно поново се вратио у његову службу, кнез Павле Вукославић. Владар Босне је обновио однос са својим властелином у присуству дванаест сведока *од Босне* и *од Усоре*, чему је аутентично сведочанство исправа која се овде објављује.

Кључне речи: повеља, бан Твртко, побуна, кнез Павле Вукославић, Босна, лист, сведоци.

У фебруару 1366. у Босни се догодила побуна властеле којом приликом је дошло до збацивања бана Твртка са власти, који је тада морао заједно са мајком да напусти земљу. Покрет босанске властеле је тада довео на власт бановог брата Вука или Вукића. Уз угарску помоћ, збачени бан Твртко је успео да до краја марта 1366. обнови своју власт у делу Босне, како се чита из једног његовог писма које је тада упутио Венецији.¹ Из тог дела Босне, бан Твртко је наставио да обнавља своју власт и над осталим деловима државе. О том процесу сведочи и банова повеља од 13. августа 1366, када је кнезу Вукцу Хрватинићу даровао град Сокол и жупу Пливу.² Бан Твртко је и даље наставио напоре за

* Ел. пошта: dejan.jecmenica@f.bg.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије *Српско средњовековно друштво у писаним изворима* (ев. бр. 177025).

¹ С. Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 130–131.

² *Повеља бана Твртка кнезу Вукцу Хрватинићу*, ССА 2 (2003) 167–184 (Ј. Мр-гић-Радојчић).

успостављање своје власти на читавој државној територији, обнављајући везе личне зависности владара и своје одметнуте властеле, о чему сведочи и повеља која се овде објављује. До краја лета 1367. он је успео да обнови своју власт на читавој територији Босне.³

Опис повеље

Повеља припада корпусу исправа које су биле похрањене у архиву мађарске племићке породице Баћањи (Batthyány) у Керменду, на западу Мађарске. Према расположивим каталозима архивске грађе, са великом сигурношћу се може рећи да се сада повеља не налази у Мађарском државном архиву у Будимпешти (Magyar Országos Levéltár), где су иначе похрањене средњовековне повеље, међу којима има и исправа из некадашњег архива породице Баћањи у Керменду.⁴

Опис исправе доноси се на основу црно-белог снимка повеље, начињеног 1896, који је Лајош Талоци објавио 1906, у прилогу свог издања повељаâ кермендског архива.

Повеља бана Твртка кнезу Павлу Вукославићу писана је на комаду пергамента скоро правоугаоног облика.⁵ Видљиви су трагови преса-вијања документа, три уздужна и један попречни, као и плика. Четири прореза на средини доњег дела повеље, од чега су два на плики, сведоче да је документ некада био оверен печатом. Не само на основу садржине документа, већ и на основу увида у сам снимак исправе, сасвим је извесно да је некадашњи почетак повеље, који је судећи према

³ С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 132.

⁴ *Collectio diplomatica Hungarica* (DVD-ROM), Budapest 2008.

⁵ Димензије документа, према Л. Талоцију, су 33–34 x 15 cm и плика 1,5 cm. Л. Талоци је у прилогу свог издања кермендских исправа из 1906, донео снимке осам повеља заједно са печатима. Уколико се начини штампани отисак снимака повељаâ, тако да димензије печата буду у природној величини, могуће је поуздано проверити размере исправа које је доносио Талоци. Оваквим приступом утврдили смо да се добијени подаци у великој мери разликују од димензија које је изнео Талоци. Напомињемо да се не ради о разликама које се могу подвести у одступања која покрива појам *приближно*, јер метрички изражено, разлике се у појединим случајевима крећу и до 10 cm. У том смислу изражавамо озбиљну резерву и основану сумњу да су димензије документа које је Талоци доносио исправне, тим пре ако се има у виду да сам Талоци у предговору свог издања између осталог каже: „Snimivši ih još 1896. prvo s originala a poslije sa fotografskih slika, odavno se kanismo da ih objavimo.“ У овом случају, тешко је ићи даље у провере димензија повеље кнезу Павлу Вукославићу, будући да печат није сачуван, а оригинал исправе није доступан. Но, у сваком случају остаје основана сумња у исправност наведених димензија исправе. Литература: видети ниже *Ранија издања*.

осталим исправама овог типа, садржао инвокацију и интитулацију, не зна се када и из ког разлога одсечен, тако да је сада сачуван текст исправе почев од инскрипције. То је сасвим јасно из чињенице да горња маргина документа практично и не постоји, а имајући у виду да је писар правио такав размак између редова, практично је без већег напора било могуће одрезати пергамент између њих, чак и без одрезивања доњих делова појединих слова из претходног реда. Маргине са леве и десне стране, као и она испод текста, јасно су уочљиве и скоро уједначене.

Сачувани део текста повеље исписан је у пуних 15 редова. На више места лако су уочљиве празнине, односно велики размак између речи и очите писарске грешке (означене су узвичником ниже, у издању). Писар Вукмир Крлехтић, судећи према овој повељи, не може се похвалити уредношћу у писању нити истанчаним рукописом какав се среће у исправама које је писао дијак Дражеслав Бојић.

Ранија издања

F. Šišić, *Iz arkiva u Körmendu*, VZA VII (1905) 228, док. бр. 16; L. Thallóczy, *Tanulmányok a Bosnyák bánság kezdetéről fõtekintettel a Körmendi levéltár okleveleire*, Budapest 1905, 20–21; L. Thallóczy, *Istraživanja o postanku bosanske banovine sa naročitim obzirom na povelje körmendskog arkiva*, GZM 18 (1906) 412, док. бр. 11, са снимком; L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München und Leipzig 1914, 25–27, док. бр. 11; M. Vego, *Postanak srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo 1982, 161–162, са репродукцијом снимка објављеног 1906. године.

*Текст повеље**

...⁶ зезѸ (!) ПавлѸ ВљкославиѸ и неговѸ всталомѸ потрьдихъ (!) съ
чимъ ѣ пристѸпилъ къ мнѣ, |2| и да мѸ се не ѡтниме ницѡре безъ те
кривине, за цѡ би врѣдно племенитѸ чловѣкѸ главѸ ѡтсѣѸи, чеса |3|
не ѡгледа Босна и Ѹсѡра, негова дрѸжина племенити лѸдие. И Ѹ томъ
5 да нѣ гопоспосѡга (!) лада|4|вца (!) дале неговѡ слѸжбе почтене съ
цѡитомъ тере сѸлицомъ, цѡто може боле. И ит (!) и кто би хотѣ|5|лъ

* Редакција издања и превода: Т. Суботин-Голубовић.

⁶ Недостају инвокација и интитулација, в. *Дипломатичке особености*.

изнѣти вола кои годѣ листь насѣпротивѣ семѣ листь, да е сизи листь всакого листа |6| потрьль и ѣмориль.

А томѣ сведоци: ѡт Босне – казнѣ (нац) Санко и з братиѡмь, воево-
10 да Пѣрьѣа и з бра|7|тиѡмь, жѣпань Влькославь Нахѡевиѣ и з
бра<тиѡ>мь, тепчи Вльчихна и з братиѡмь, кнезь |8| Стѣпѡе
Хрватиниѣ и з братиѡмь, Гргѣрь Мрькоевиѣ и з братиѡмь; а
ѡт ѣсоре – казнац Стѣпѡе и з бра|9|тиѡмь, воевода Твьртко и з
братиѡмь, кнезь Тѣхчинь и з братиѡмь, жѣпана (!) Порѣчень |10| и
15 з братиѡмь, кнезь Юрьи Доброславиѣ и з братиѡмь, Твьртко
Чекановиѣ и з братиѡмь.

|11| А томѣ пристаѡ воевода Пѣрьѣа и з братиѡмь, казнац
Стѣпѡе и з братиѡмь.

Кто би |12| то порекль да е проклеть Ѡтцемь и Синомь и
20 Светѣмь Дѣхомь, и Светомь дѣвомь Мариѡ|13|мь и четирьми
еваѣелистми (!) и дѣм на десетма апѣстолома и седамьдесеть
изабранѣхь, |14| и да е причестань Июдѣ Скарискомѣ (!) кои пра-
лаше: пропни, пропни, пропни. Крьвь на нихь |15| и на чедѣхь его.

Писа Влькмѣрь Крьлѣхтиѣ ѡт пороениѣ Божиѣ лѣтъ ·ч· и ·т· и
25 ·ѣ· и ·з· лѣто.

Превод

...кнезу Павлу Вукославићу и осталима његовим потврдих оно са чиме је приступио к мени, и да му се не одузме ништа без те кривице, за коју је вредно племенитом човеку главу одсећи, докле га не огледа Босна и Усора, његова дружина, племенити људи. И у том да не буде владоаца господског док је његове службе поштене, колико је могуће боље, са штитом и копљем. И ко би хтео својом вољом изнети који год лист насупрот овом листу, да овај лист сваки други потре и обеснажи.

А томе су сведоци: од Босне – казнац Санко са браћом, војвода Пурѣа с браћом, жупан Вукослав Нахојевић с браћом, тепчија Влчихна с браћом, кнез Степоје Хрватинић с браћом, Гргур Мркојевић с браћом; а од Усоре – казнац Степоје с браћом, војвода Твртко с браћом, кнез Техчин с браћом, жупан Поручен с браћом, кнез Јури Доброславић с браћом, Твртко Чекановић с браћом.

А томе је пристав војвода Пурѣа с браћом, казнац Степоје с браћом.

Ко би ово порекао да је проклет Оцем и Сином и Светим Духом, и Светом девом Маријом и четворицом јеванђелиста и дванаесторицом апостола и седамдесеторицом изабраних, и да је приборјан Јуди Искаротском, који викаше: распни, распни, распни!⁷ Крв на њих и на чеда његова.⁸

Писа Вукмир Крлехтић од лета рођења Божјег 1367. лето.

Дипломатичке особености

Међу дипломатичким особеностима исправе свакако на првом месту треба истаћи одсуство инвокације и интитулације, при чему треба нагласити да је то, по свој прилици, последица каснијег физичког оштећења исправе, о чему је раније било речи (в. одељак *Опис повеље*). Постоји неколико примера инвокација и интитулација које се срећу у другим исправама овог типа, које је издао бан Твртко: **Въ име Б(о)га вѣсегоуѣга. Вѣра г[оспо]д[и]на Твртка, милостию Б(о)жиюмъ бана воеванскога...** (1357)⁹, затим: **Въ име ѿт(ь)ца и Сина и <светога> Д(с)ха аминъ. Азъ рабъ в(о)жи и св(е)того Гръгѣра а зовомъ г[оспо]д[и]нъ банъ Тврѣтко, синъ г[оспо]д[и]на кнеза Владислава а синов(ь)ць великого и славного г[оспо]д[и]на бана Стѣпана, милостию в(о)жиюмъ г[оспо]д[и]нъ многимъ землямъ Боснѣ и Голи и ѿсортѣ и Дољнимъ Краемъ и Подринию и Хльмьски г[оспо]д[и]нъ. Створи хъ милость свою господьскѣ своему вѣрнѣ слѣзѣ ѿ име...** (1366).¹⁰

У овој повељи се први пут среће и казна која је достојна за почињену неверу, односно кривину, за цо би вѣдно племенитѣ чловѣкѣ главѣ ѿтѣѣти.

И писар Вукмир је у духу времена позајмљивао бројну вредност из глагољице (ѿ) како би означио хиљаду у години.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњаване личности: **Санко Миленовић** (ГПБ 2); **Степоје Хрватинић** (ГПБ 3) и **Твртко Ивахнић** (ГПБ 3, према регистру).

⁷ Јуда Искаротски, један од дванаесторице апостола, који је издао Христа, није узвикивао: „распни, распни, распни!“ како то стоји у повељи, већ окупљени народ и свештеници јеврејски на суђењу Христу пред Пилатом, в. *Јев. по Матеју*, гл. 27, ст. 22; *Јев. по Марку*, гл. 15, ст. 13; *Јев. по Луки*, гл. 23, ст. 21–23; *Јев. по Јовану*, гл. 19, ст. 6, 15.

⁸ уп. *Јев. по Матеју*, гл. 27, ст. 25.

⁹ в. претходни наш прилог у овој свесци, стр. 12.

¹⁰ *Повеља бана Твртка кнезу Вукицу Хрватинићу*, ССА 2 (2003) 168–169 (Ј. Мр-гић-Радојчић).

Павле Вукославић, кнез, 23 (страна), 1 (ред у издању) – представник властeosког рода Хрватинић из Доњих Краја. Био је трећи син кнеза Вукослава, и унук кнеза Хрватина Стјепанића. Имао је браћу Влатка и Вука. Бан Стефан II је 1351. кнежевима Вуку и Павлу потврдио породичне поседе у жупама Бањици и Врбањи.

Извор: *Повеља бана Стјепана II Котроманића кнезу Вуку и Павлу Вукославићу*, ССА 1 (2002) 79–92 (Ј. Мргич-Радочић).

Пурћа, војвода, с браћом, сведок од *Босне*, 24, 10, 17 – в. претходни наш прилог у овој свесци, стр. 17.

Вукослав Нахојевић, жупан, с браћом, сведок од *Босне*, 24, 10 – први пут се у изворима среће 1355, када је заједно са баном Твртком боравио у Угарској, приликом његове посете Ђакову, столном месту Босанске епископије. Том приликом бан је издао повељу о разрешењу рачуна Дубровчана Климе Држића и Бисте Бунића, а међу сведоцима, од племенитих људи, који су владара Босне пратили, био је и Вукослав Нахојевић. Он се том приликом јавља са титулом кнеза, а дванаест година касније, у овој повељи он је забележен са титулом жупана.

Извори и литература: *Повеља и писмо бана Твртка Општини дубровачкој о разрешењу рачуна Климе Држића и Бисте Бунића*, ГПБ 3 (2010) 47–61.

Влчихна, тепчија, с браћом, сведок од *Босне*, 24, 11 – среће се као сведок у повељама између 1353. и 1367. Приликом првог помена, 1353, јавља се без титуле, али са презименом (Тепчић) изведним од титуле коју ће касније понети, из чега би следило да је по свој прилици титулу тепчије носио и његов отац. Следеће, 1354. године, јавља се са титулом жупана.

Литература: ССА 2 (2003) 78 (С. Рудић); ССА 2 (2003) 180 (Ј. Мргич-Радочић); ССА 4 (2005) 110 (Ј. Мргич-Радочић).

Гргур Мркојевић, с браћом, сведок од *Босне*, 24, 12 – представник горњобосанске властеле. По свој прилици се, судећи према презимену, ради о сину кнеза Мркоја Шћитовљанина, који се као сведок јавља у исправама између 1345. и 1357.

Литература: П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовековне Босне*, Прилози Института за историју у Сарајеву 11–12 (1975–1976) 39.

Степоје, казнац, с браћом, сведок од *Усоре*, пристав, 24, 13, 18 – син челника Хлапа, који се као сведок јавља у повељама од око 1326. до 1332. године. Имао је браћу Прибислава, Шћитка и Радослава, који су вршили значајне функције у локалној и државној управи. Степоје се јавља као сведок између 1345. и 1367. Први пут са титулом казнаца

среће се 1351. Чињеница да се у овој исправи јавља не само као сведок, већ и као пристав, речито говори о угледу који је уживао.

Извори и литература: L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München und Leipzig 1914, 329–331; П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовјековне Босне*, Прилози Института за историју у Сарајеву 11–12 (1975–1976) 37–38; ССА 2 (2003) 181 (Ј. Мргић-Радојчић); ССА 6 (2007) 47 (Р. Поповић); ГПБ 1 (2008) 21 (Ј. Мргић).

Техчин, кнез, с браћом, сведок од *Усоре*, 24, 14 – представник чувене усорске властеоске породице Тихорадић, син Витана, брата Дивоша Тихорадића. У латинској повељи бана Стефана II из 1345. среће се као сведок – Ticheinus, filius Vitani. Из каснијих извора је познато име његовог сина, Јурја Техчиновића.

Извори: L. Thallóczy, *Studien*, 329–331.

Литература: Р. Анђелић, *Postojbina i rod Divoša Tihoradića*, Slovo 25–26 (1976) 234–236

Поручен, жупан, с браћом, сведок од *Усоре*, 24, 14 – у повељи бана Стефана II браћи Вуку и Павлу Вукославићима из 1351, међу сведоцима од *Усоре* се јавља и Поручен Прибиславић. По свој прилици он и жупан Поручен из ове исправе су заправо исте личности. Могуће је да је његов отац био Прибислав Хлаповић, који се као сведок среће у повељи бана Стефана II из 1345. У том случају би у овој исправи као сведоци била два представника усорског властеоског рода, потомци челника Хлапа.

Извори и литература: L. Thallóczy, *Studien*, 329–331; П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовјековне Босне*, 38; ССА 1 (2002) 90 (Ј. Мргић-Радојчић); ССА 2 (2003) 181 (Ј. Мргић-Радојчић); ГПБ 1 (2008) 21 (Ј. Мргић).

Јури Доброславић, кнез, с браћом, сведок од *Усоре*, 24, 15 – осим чињенице да је носио кнежевску титулу и био представник усорске властеоске породице, о овом сведоку се не може ништа више говорити, будући да о њему нема трагова у другим изворима.

Твртко Чекановић, с браћом, сведок од *Усоре*, 24, 15 – представник усорске властеоске породице. Нема других података о овом сведоку.

Вукмир Крлехтић, 24, 24 – није позната ниједна друга исправа коју је писао овај писар. Тешко је нешто више говорити о његовој служби у канцеларији бана Твртка, осим истаћи чињеницу да његова појава пада у време док је још у бановој служби био чувени дијак Дражеслав Бојић. Штавише, исте 1367, бан је издао повељу Дубровнику коју је писао поменути дијак Дражеслав.

Установе и важнији појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови и установе: **кнез** (ГПБ 2, 3); **огледати/судити** (ГПБ 2); **владаоц** (ГПБ 1); **лист** (ГПБ 2, 3); **сведоци** (ГПБ 1); **казнац** (ГПБ 1); **браћа/братија** (ГПБ 1, 2); **војвода** (ГПБ 2); **жупан** (ГПБ 2); **тепчија** (ГПБ 1) и **пристав** (ГПБ 1, према регистру).

Штит и копље, 23 (страна), 6 (ред у издању) – о војној служби која је била један од најзначајнијих елемента *верне службе*, коју је сваки властелин у средњовековној Босни дуговао свом господару, односно владару, говори се на посебан начин – **ДАЛЕ НЕГОВЕ СЛЪЖБЕ ПОЧТЕНЕ СЪ ЦИТОМЪ ТЕРЕ СЪЛИЦОМЪ, ЦТО МОЖЕ БОЛЕ**.

Dejan Ječmenica

Université de Belgrade
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**CHARTRE DU BAN TVRTKO DÉLIVRÉE
AU KNEZ PAVLE VUKOSLAVIĆ**

1367

Résumé

Ce travail propose l'édition et l'analyse d'une charte délivrée en 1367 au duc (*knez*) Pavle Vukoslavić par le ban Tvrtko. Ce document fait partie du corpus des actes autrefois conservés dans les archives de la famille noble hongroise des Batthyany, à Körmend, en Hongrie occidentale. Par cet acte, le ban Tvrtko confirme la restauration des liens de dépendance établis entre sa personne de suzerain (*gospodin*) et celle de son vassal. Dans le cadre du processus de restauration de son pouvoir sur le territoire de Bosnie soustrait à son autorité lors de l'insurrection des seigneurs au début de l'année 1366, le ban a vu le duc Pavle Vukoslavić se ranger de nouveau à ses côtés en 1367. Le souverain de Bosnie renouvelle désormais ses liens avec ce seigneur en présence de douze témoins *de Bosnie* et *d'Usora*, ce qu'atteste officiellement le document ici publié. Le début de ce dernier est endommagé, et, à ce qu'il semble, il manque l'invocation et l'intitulé. Le texte de cet acte contient aussi la dernière mention du duc Pavle Vukoslavić.

Mots-cles : charte, ban Tvrtko, insurrection, knez Pavle Vukoslavić, Bosnie, acte, témoins.

Невен Исаиловић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА КРАЉА ТВРТКА I КОТРОМАНИЋА ШИБЕНИКУ**

1390, 11. јун, Сутјеска

Сажетак: Краљ Твртко I Котроманић, на молбу шибенских посланика Дујма Журатића и Ивана Наплатића, потврђује Шибенчанима привилегије, слободе и милости које су им доделили угарски краљеви, на првом месту Лајош I. Граду Шибенику, који је признао његову власт и ставио се под његову заштиту, Твртко је потврдио права, законе и обичаје, задржавајући за себе само приходе од соне коморе и тридесетнице. Шибенчанима је доделио и половину села Хумљани. Издавању повеље претходила је заклетва Шибенчана на верност Твртку, издата у форми исправе у два примерка (по један на латинском и словенском језику).

Кључне речи: повеља, латински језик, дипломатика, Твртко I Котроманић, Босна, Далмација, Шибеник, Хумљани, 1390. година, XIV век.

Након смрти краља Лајоша I (1382) и избијања грађанског рата у Угарској (1386), босански краљ Твртко I настојао је да прошири своје границе према Далмацији и Хрватској. У сарадњи са породицама Хорват и Палижна, побуњеним против краља Жигмунда Луксембуршког, нападао је далматинске градове од 1387. Градске комуне су се више година опирале босанским трупима, очекујући Жигмундову помоћ. Склапани су и савези општина против Твртка, попут оног из октобра 1388. који је обухватио Сплит, Шибеник и Скрадин. Међутим, како су од угарског краља добили само потврду привилегија, али не и помоћ, сви далматински градови, осим Задра и Дубровника, били су принуђени да у лето 1390. признају босанску власт. У Сутјесци су се током

* Ел. пошта: neven.isailovic@gmail.com

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије *Средњовековне српске земље (XIII–XV век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (Ев. бр. 177029).

јуна и јула 1390. нашли представници Сплићана, Трогирана, Шибенчана, Брачана, а несумњиво и Хварана и Корчулана. Исти шибенски посланици који су 1388. склапали савез против босанског краља, сада су га молили да их прими под своју власт и заштиту.¹ Повеља Шибенчанима једина је, у низу исправа које је Твртко издао далматинским општинама у лето 1390, до данас сачувана у оригиналу.

Опис повеље и ранија издања

Оригинал повеље данас се налази у Мађарском државном архиву (Magyar Országos Levéltár), у оквиру серије шибенских исправа (Intézmények irataiból – Sebenico város) под сигнатуром DL 50050 (стара сигнатура Q 261/34). Тамо је доспео заједно са збирком Николе Јанковића. Постоји и препис у оквиру тзв. *Шибенског дипломатара* (*Diplomatarium Sibenicense*, f. 11–12), начињеног у XVII или првој половини XVIII века. Он се до 1977. налазио у Народној библиотеци у Бечу (Codex Lat. nr. 13461), док је сада у Сабирном центру Шибеник (СЦШ), у саставу Државног архива у Задру. Други, непотпун препис *Шибенског дипломатара* налази се у Британској библиотеци у Лондону (ADD MS 8608). Ово издање приређено је на основу снимака набављених из Мађарског државног архива. Снимак преписа из СЦШ налази се под сигнатуром DF 289135.

Оригинална повеља је облика положеног правоугаоника, ширине 500 мм, а дужине око 310 мм (од чега на плику отпада око 48 мм). Била је пресавијена двапут вертикално и једном хоризонтално (не рачунајући плику). Постојао је велики висећи печат, који је временом откинут. Поред местимичних затамњења, документ је претрпео и знатна оштећења на шест места, због чега су поједини делови текста сасвим пропали. Дуж линије хоризонталног пресавијања, исечена су три комада повеље, док су, паралелно са наведеним оштећењима, дуж доње маргине и плике исечена још три комада. Није познато зашто су и како настала ова оштећења. Пергамент није прогорео, већ је исечен оштрим предметом. Јасно је да је до оштећења дошло након израде *Шибенског дипломатара* из XVII/XVIII века, будући да је тамо документ донет у целос-

¹ Детаљније у: С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 150–157, 160–165; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, Split 1979, passim; M. Ančić, *Bosanska vlast u Hrvatskoj i Dalmaciji (1387–1394)*, Beograd 1985. (магистарски рад у рукопису).

ти. Недостајући делови текста реконструисани су управо на основу тог преписа.

Исправу је саставио Томаш Лужац. Текст се налази на глаткијој страни пергаментa беличастожућкасте боје. Исписан је црним мастилом, лепом и свечаном позном готицом, у 25 редова. Маргине су прецизно исцртане (њихови трагови се још могу видети), а текст је доследно уклопљен у њих. Иницијално слово N простире се кроз прва четири реда текста, као и изнад њих и проткано је флоралним мотивима. Први ред текста посебно је украшен елегантним великим словима и дугим набораним хастама. Остатак текста исписан је стандарном, али веома лепом готицом, а велика слова користе се за имена, титуле и институције. Слова *c* и *t* се могу јасно разликовати, *ae* је замењено са *e*, док слова *v* и *u* постоје у два графичка облика. Велико слово *i* и слово *j* имају исти облик.

Каснији записи су релативно бројни. На предњој страни, у горњем левом углу налази се датум 1390. VI. 11. (написан графитном оловком), иза кога следи старији датум 1390: *ii junii: numero xviiij*. На полеђини се, између два средња оштећења, налази савремена белешка црним мастилом: *Per Stephanum Tvertcho Rege confirmatio privilegiorum et omnium graciарum concesarum per reges et maxime per Regem Lodovicum*. Испод ње, тамнољубичастим мастилом, налазе се три позније белешке. Прве две гласе: 1) *Privilegium decimum octavum: 18*, 2) 1390 *ii junij: numero xviiij numero 18*. Трећа белешка се не односи на ову повељу, већ на следећу, из серије шибенских привилегија. На полеђини се налази и редни број повеље из старог фонда (*N° 34°*), датум уписан графитном оловком (1390. 11. *junii*), као и неколико модерних штамбиља (збирке Николе Јанковића, Библиотеке Народног музеја у Будимпешти и Мађарског државног архива).

Ранија издања: G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* X/1, Budae 1843, 615–618, br. CCCXLIII; I. Kukuljević-Sakcinski, *Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* I, Zagreb 1861. [1862], 493–495, dodatak br. X; E. Fermendžin, *Acta Bosnae*, Zagreb 1892, 48, br. CCLIX (перест); E. Mályusz (ed.), *Zsigmondkori oklevéltár* I, Budapest 1951, 174, nr. 1553 (перест); *Šibenik. Spomen zbornik*, Šibenik 1976, tabela a, br. 14 (снимак); ed. T. Smičiklas etc, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* XVII, Zagreb 1981, 297–299, br. 210; pr. J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij. Zbornik šibenskih isprava*, Šibenik 1986, 33–36, br. 17; M. Brković, *Četiri bosanske srednjovjekovne latinske isprave izdane Šibeniku*, *Croatia christiana periodica* XV–27

(1991) 38–41, 44–48 (перест и анализа); *Isti, Isprave bosansko-humskih srednjovjekovnih vladara Šibeniku*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 50 (2008) 15–19 (са преводом на хрватски језик). Иван Луцић само помиње ову повељу у свом делу о историји Трогира – I. Lucius, *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù*, Venetia 1673, 352 (превод Ј. Стипишића: I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 774).

Ниједно досадашње издање није донело у потпуности тачно рашчитан текст ове повеље, мада смисао није био знатније измењен. Неки издавачи користили су само оштећени оригинал, а неки и препис из *Шибенског дипломатара*. Милко Брковић се у обимном одељку свог рада из 2008. осврнуо на погрешке ранијих издавача. Међутим, и он је направио бројне пропусте, наводећи нека тачна читања као погрешна. Наше издање приређено је на основу оригинала, лакуне су попуњене на основу *Шибенског дипломатара*, док су у напоменама дате крупније разлике у тексту између оригинала и преписа.

Литература: P. Andelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 23–25; V. Tuđina-Gamulin, *Diplomatička građa za hrvatsku povijest (XIII–XV stoljeća) u rukopisnom odjelu Biblioteke Britanskog muzeja u Londonu*, Zbornik zavoda za povijesne znanosti IC JAZU 15 (1980) 119, 121; J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij*, VII–XVI, 33–36, 344, 400; M. Brković, *Četiri bosanske isprave Šibeniku*, 38–41, 44–48; *Isti, Isprave hrvatskih narodnih vladara i latinske isprave bosansko-humskih vladara i velmoža*, Zadar–Mostar 1998, 34, 71, 106–107; *Isti, Isprave bosansko-humskih vladara Šibeniku*, 15–19, 30–31, 35–40; *Collectio diplomatica Hungarica* (DVD-ROM), Budapest 2008.

Текст повеље

Nos Stephanus Tvertcho dei gracia Rascie, Bossne Maritimeque etc. rex, omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, presencium noticiam habitaturis, salutem in omnium salvatorem². Preheminens regalis [2] sublimitas divini juris et humane legis auctoritatibus authenticis³ de regimine principum eiagentibus non solum de ordine status regni, verum eciam ex dispositione civitatum proponens universum exitum rei publice debet [3] disponere et eciam providere, bone rei dare

² Уобичајенији је облик *salvatore*, али у пракси нису били ретки примери замене аблатива акузативом. У *Diplomatarium Sibenicense* (даље: DS) стоји: *salvatore*.

³ DS: *autenticata*

- consultum publiceque utilitati dare subsidium, magne virtutis⁴ nomen in eternum est sortiri⁵. Verum si laudabile sit antiquas bonas consuetudines et municipales leges conservare, equa laude pri|4|ora usitata nova debent jurisdictioni⁶ roborari, <u>t fruentibus bonis legibus consuetudinibusque aprobatis civitates et regna valeant feliciter augere⁷. Ad universorum noticiam harum serie volumus perveniri, quod viri nobi|5|les et prudentes ser Doymus Çuratich⁸ et ser Johannes Naplavich, <a>mbaxiatores et sindici comunis civi<tatis Siben>ici, ad nostram maiestatem transmissi attentius nos rogantes, ut omnia privilegia, libertates et gracias eorum olym ab illis|6|trissimis regibus Hungarie co>latis, presertim felicitis recordacionis domini⁹ Lodovici regis prefati regni <Hungarie, fratris nostri dilecti, p>ro eisdem eorumque heredibus nostro privilegio dignaremur confirmare eosque permittere <uti graciis, libertatibus, |7| statutis, reformacionibus et consuetudinibus> ipsorum, sicuti tempore prefati domini¹⁰ Lodovici regis usi fueru<nt. Nos igitur considerantes utilitatem, pro>fectum et statum bonum tocius regni ex bono regimine, pro quo d<eo auxiliante continue laboramus, |8| prosequi et nancisci, fidelitatibus predic>torum civium nostrorum Sibenicensium recensitis, ut ipsi de virtu<te boni presidentis in pacis pulchritudine> vigeant et tranquillitate quiescant ac in facultatibus habunde¹¹ gratu<lentur volentes, ut ea, que circa> |9| libertate<s eorum ab antiqui>s temporibus in favoribus et prerogativis ipsius civitatis fuerunt observ<ata, sic sub umbra nostre dominacioni>s proteccionisque¹² libere observentur; ut ipsa civitas nostra regalibus municionibus e<xaltata in dictis privilegiis>|10| et graciis confirmetur, propositis petitionibus ipsorum sindicorum et ambaxiatorum ac civium predictorum ex parte toc<ius comuni>tatis iam dicte civitatis Sibenici plenum mandatum habencium favorabiliter exauditis¹³, omnia
35 et singula privilegia, li|11|bertates et gracias certasque literas emanatas in

⁴ DS: virtuti

⁵ DS: exortiri

⁶ DS: jurisdictione

⁷ DS: augeri

⁸ DS: Zuratich

⁹ DS: D.

¹⁰ DS: D.

¹¹ DS: abunde

¹² DS: protectionisque

¹³ DS: exauditur

favorem dicte civitatis, statuta, reformationes et consuetudines ipsius civitatis Sibenici per piorum regum o^{lym} Hungarie datas, presertim per inclitum principem dominum¹⁴ regem |12| Lodovicum, fratrem nostrum dilectum, mediante juramento manutactis corporaliter sacrosanctis
40 evangeliis acceptamus, ratificamus et aprobamus, de baronum nostro-
rum consilio prematuro regia auctoritate, pro eisdem fide|13|libus nos-
tris civibus civitatis Sibenici, ipsis eorumque heredibus, successoribus
et posteritatibus universis perpetue confirmamus, ratificamus et apro-
bamus inviolabiliterque promittimus. Camaram vero salis et trigesime
45 pro nostra maiestate |14| reservantes, nullum aliud dacium ipsis inferen-
tes. Et quod sal nostre camere in civitate Sibenici debeat vendi eo pre-
cio quo venditur in aliis nostris cameris Dalmacie. Volentes eciam om-
nem gratiam per maiestatem nostram ipsis co|15|latam nullomodo in-
fringere, sed perpetuo firmam et ratam habere et tenere; promittentes
50 eisdem fidelibus nostris Sibenicensibus nostro mediante juramento te-
nere eos in pace bona et quieta, ipsos et civitatem Sibenici tutam et tu-
tos facere, defendere |16| tuereque viriliter¹⁵ et potenter¹⁶ iuxta nostram
possibilitatem contra omnes homines volentes ipsos oprimere. Et hoc
ideo quia dicti syndici vice et nomine comunis Sibenici, ut de eius sin-
dicatu constat magistri Çilii¹⁷ condam¹⁸ Gulielmi de Albanis |17| de
55 Regio, publici imperiali auctoritate notarii, nunc vero jurati cancelarii
comunis Sibenici, juraverunt corporaliter, deosculando lignum vivifici
dominici crucis¹⁹, nobis et nostris heredibus et successoribus de nostro
corpore legitime pro|18|creatis omagium fidelitatis observare, recogno-
60 scentes nos pro ipsorum domino naturali nullumque alium dominum
recipere nec habere perpetuis temporibus preter nos et nostros heredes
et successores, ut prefertur, submittentes se ipsorumque filios, |19| suc-
cessoros²⁰ (!) et posteros totamque civitatem cum omni populo ipsius
civitatis et toto eius districtu sub dominio, tuicione et proteccione²¹
65 nostre maiestatis perpetuis temporibus, ut constat per ipsorum duo pri-
vilegia unius tenoris confecta, alterum |20| ydioma literali alterum vero

¹⁴ DS: D.

¹⁵ DS: viribus

¹⁶ DS: potentia

¹⁷ DS: Zilii

¹⁸ DS: quondam

¹⁹ DS: crucis dominice

²⁰ DS: successores

²¹ DS: protectione

- ydioma sclavico, cum autentico sigillo ipsorum pendenti ipsius comunis consueto. Nos vero tenebimur ipsos²² conservare et tenere in superscriptis libertatibus, promittentes eciam prefatis nostris fidelibus comunitati |21| Sibenici, quod numquam ponemus nec ponere faciemus duanam seu tributum recipe (!)²³ circa vel ante portas predictae civitatis Sibenici. Insuper addimus, largimus et donamus ad territorium seu districtum predictorum fidelium nostrorum Sibenicensium medietatem |22| ville dicte Helmlani²⁴ que medietas, ut dicitur, semper fuit domini cum omnibus atinenciis, que ad prefatam medietatem pertinent. In <qu>orum omnium et rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus et literas nostras privilegiales²⁵, pendentis²⁶ |23| et autentici sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum in aula nostra regali Sotelske²⁷, per manus Thome de Lusach, aule nostre vicecancelarii dilecti et fidelis; presentibus magnificis et egregiis viris dominis |24| comite Dabissa, comite Stypoye Hervatinich, comite Paulo Radinovich, Triphone de Catharo aule nostre prothovestiaro, Vlatchone voyvoda de Usora, comite Priboye Masnovich, supano Bylyaco Sancovich et |25| <Sladic-hio Ma>snovich nostro pincerna, nostris fidelibus et dilectis. Sub anno domini millesimo trecentesimo <nonagesimo, indictione X>III, die XI mensis junii.

*Превод повеље**

Ми Стефан Твртко, милошћу Божјом краљ Рашке, Босне и Приморја итд, свим Христу вернима, како садашњим тако и будућим, који буду имали у рукама ову повељу, упућујемо поздрав у Спаситељу свих. Краљевска преузвишеност, која се заснива на божанском праву и људском закону који се тичу власти монарха, не само на основу своје краљевске власти већ и на основу воље градова, водећи рачуна о општој добробити државе, мора да жели, па чак и да се постара да доброј ствари да подстрек и да ономе што је од јавне користи пружи помоћ, чиме ће уједно обележити своје име великом славом. Ако је истински вредно

²² DS: eos

²³ Исправно би било: *recipere* или *recipi*. У DS стоји *recipere*.

²⁴ DS: Heglmlane

²⁵ DS: privilegiales nostras

²⁶ DS: pendenti

²⁷ DS: Sotelske

* Редакција превода: Драгана Кунчер

хвале чувати добре старе обичаје и градске законе, поједнако је похвално да се оно што је раније било на снази потврди новим опуномоћењем, како би градови и краљевства, уживајући добре законе и одобрене обичаје, могли срећно напредовати. Кроз ову исправу озбиљно желимо свима да ставимо на знање да су племенити и разборити људи, господин Дујам Журатић и господин Иван Наплавих, посланици и заступници општине града Шибеника, послати к нашем величанству да нас лепо замоле да се удостојимо да њима и њиховим наследницима нашом повељом потврдимо све њихове повластице, слободе и милости, које су им раније доделили пресветли угарски краљеви, а посебно наш драги брат, покојни господин Лајош, краљ поменутог Угарског краљевства, те да им допустимо да се служе својим милостима, слободама, статутима, допунским одредбама и обичајима, као што су се служили у време поменутог господина краља Лајоша. Ми стога, имајући на уму да корист, напредак и благостање целог краљевства потичу и проистиче из доброг управљања, око којег се, уз Божју помоћ, стално трудимо, те имајући у виду исказану верност поменутих наших шибенских грађана и да би они, због добра које ће наступити, живели у лепоти мира и били у спокојству и да би се обилно служили својим благодетима; желимо да се оно што се, у вези са њиховим слободама и када су у питању повластице и овлашћења њиховог града, од старих времена поштовало, и даље једнако слободно поштује под окриљем и заштитом нашег господства. Како би се том нашем граду, уздигнутом краљевском заштитом, потврдиле речене повластице и милости, пошто смо благонаклоно саслушали све молбе наведених заступника и посланика и поменутих грађана, опуномоћених од стране читаве општине реченог града Шибеника, све повластице, слободе и милости и одређене исправе издате у корист реченог града, затим статуте, допунске одредбе и обичаје тог града Шибеника, издате од стране побожних покојних краљева Угарске, а посебно од стране славног владара господина краља Лајоша, нашег драгог брата, кроз заклетву, дотакнувши руком Света јеванђеља, прихватамо, потврђујемо и одобравамо, те, претходно прибавивши савет наших великаша, нашом краљевском наредбом ово трајно потврђујемо, признајемо и одобравамо и неповредиво обећавамо истим нашим верним грађанима града Шибеника, њиховим баштиницима, наследницима и свим потомцима. Комору соли и тридесетнице задржавамо, пак, за наше величанство, а не намећемо им никакву другу дажбину. [Одређујемо] да со наше коморе у граду Шибенику треба да се продаје по оној цени по којој се продаје и у другим нашим

коморама у Далмацији, желећи да се ниједна милост коју им је наше величанство доделило ни на какав начин не крши, већ да увек буде чврста и да остане на снази. Под заклетвом обећавамо истим нашим верним Шибенчанима да ћемо их одржавати у добром миру и спокоју, а њихов град Шибеник и њих саме у сигурности, те да ћемо их, према нашој могућности, храбро и моћно бранити и штитити против свих људи који их желе подјармити. Ово чинимо стога што су се поменути заступници, испред општине Шибеника и према њеном упутству (о коме сведочи магистар Цилио, син покојног Гуљелма Албанија из Ређа, јавни нотар по царском овлашћењу, а сада заклет канцелар шибенске општине), телом заклели, љубећи дрво животворног Господњег крста, да ће нама и нашим наследницима и потомцима, законито рођеним од нашег тела, поштовати заклетву верности, признајући нас за свог природног господара, и да неће прихватити нити икад имати иједног другог господара осим нас и наших наследника и потомака, као што је горе речено, стављајући себе и своје синове, наследнике и потомке и читав град, са свим становништвом тог града и целим његовим дистриктом, под власт, заштиту и одбрану нашег величанства за вечна времена, како се то читује из двеју њихових исправа истог садржаја, од којих је једна на књижевном, а друга на словенском језику, с њиховим аутентичним, висећим и уобичајеним печатом општине. Ми смо, пак, спремни да их чувамо и одржавамо у горе наведеним слободама, обећавајући такође нашим вернима, тј. шибенској општини, да јој никада нећемо постављати царине нити узимати порез у околини и пред капијама реченог града Шибеника. К томе придодајемо, дарујемо и поклањамо области или дистрикту речених наших верних Шибенчана половину села званог Хумљани, која је, како се прича, одувек била у њиховој власти, са свим оним што припада реченој половини. У спомен свега тога и на трајну чврстину овог посла издали смо ову нашу даровницу и привилегијалну повељу, коју смо поткрепили заштитом нашег аутентичног висећег двостраног печата. Дато у нашем краљевском двору у Сутјесци, руком Томе од Лушца, нашег драгог и верног дворског потканцелара, у присуству велможних и одличних мужева, госпode кнеза Дабише, кнеза Стипоја Хрватинића, кнеза Павла Раденовића, Трифуна из Котора, протовестијара нашег двора, Влатка, усорског војводе, кнеза Прибоја Масновића, жупана Бељака Санковића и Сладића Масновића, нашег пехарника, наших верних и драгих, лета Господњег 1390, индикта 13, дана 11. месеца јуна.

Дипломатичке особености

Повеља започиње интитулацијом краља Стефана Твртка, која садржи и формулу девоције. Земље којима краљ влада наведене су у сажетом облику. Важно је приметити да Твртко, иако је већина далматинских и хрватских градова признала његову власт у лето 1390, није тада узео титулу краља Далмације и Хрватске. На основу сачуваних исправа, може се закључити да он то никада није ни учинио, пошто се као далматинско-хрватски краљ помиње искључиво у исправама других личности или установа.²⁸ За интитулацијом следи општа инскрипција на коју се надовезује салутација. Аренга је сразмерно кратка и има за циљ да, навођењем посебно изабраних принципа добре владавине, објасни владареву спремност да изађе у сусрет молбама шибенских посланика изложеним у предстојећој формули експозиције, односно петиције. Између аренге и експозиције уметнута је промулгација, чиме се са општег дела прелази на сам правни чин. Краткој петицији Шибенчана, којом они траже да им се потврде све слободе, права и закони које су уживали у доба ранијих угарских владара, посебно краља Лајоша, Твртко излази у сусрет опширном диспозицијом. У њој се, поред уобичајених одредби којима се дефинише правни чин, налазе и поновљени елементи из аренге који говоре о мотивима доброг владоца.²⁹

Важно је приметити да су све комуне, па и Шибеник, тражиле да им се потврде раније даровнице угарских владара, чиме су истакле да се, државно-правно, и даље сматрају аутономним општинама у склопу Угарског краљевства. Твртко је следио те молбе тиме што се није позивао на своје претке који Далмацијом никада нису владали, већ искључиво на мађарске краљеве, са посебним нагласком на *драгог брата* Лајоша. Свестан правних слабости својих претензија, босански краљ је заобишао питање припадности Далмације и поставио се као настављач добре владавине и баштиник политике Лајоша I. Одлучио је да градовима гарантује иста аутономна права каква су и дотад уживали, чиме је могао да рачуна на изванредан део њихових прихода. Да ли би, у једном тренутку, дошло и до отворене узурпације титуле краља Далмације и

²⁸ С. Ћирковић, *Сузуби венац (Прилог историји краљевства у Босни)*, Зборник ФФ у Београду 8–1 (1964) 353–358; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391–1409)*, Београд 2008, 185–187 (магистарски рад у рукопису).

²⁹ О Лајошу I Великом као узорном владоцу погледати: Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији*, 190–195.

Хрватске, не можемо знати јер је Твртко умро пола године доцније.³⁰ У прилог потврдном одговору могла би ићи чињеница да је босански владар обновио даровнице угарских краљева Шибенчанима закључно са Лајошем, док су Маријина (из 1383) и Жигмундова (из 1388) повеља свесно изостављене.³¹ Шибенска привилегија је по формулару и тексту готово идентична са привилегијама које су издате и другим далматинским општинама у исто време.³²

Диспозицијом су потврђени закони, слободе и повластице, односно аутономија Шибенске општине, док је краљ за себе задржао уобичајене резервате – приходе од продаје соли и тридесетницу. Обавезао се да им неће наметати нове царине пред градом и да ће их бранити од непријатеља. Духовна гаранција укључена је у диспозицију кроз краљеву *телесну заклетву*. Са друге стране, и овлашћени представници Шибенчана су се заклели краљу да ће га признавати за природног господара и да ће само њему дуговати верност. Поред *телесне заклетве*, они су краљу уручили и писане изјаве верности и потчињавања, оверене печатом Шибенске општине. Један примерак био је на књижевном, тј. латинском, а други на словенском, тј. народном језику. Краљ им је, чини се, са своје стране издао само латинску исправу. У тексту повеље нигде није назначено, као што је био случај нпр. у Стонској повељи Стјепана II (1333), да је и Твртко издао два идентична документа на различитим језицима.³³ Диспозиција се завршава уметнутом одредбом којом краљ потврђује Шибенчанима посед половине села Хумљани, које им је, наводно, одувек припадало.

Короборација најављује оверу великим (двостраним) печатом краља Твртка, несумњиво истим оним који је познат из формула других његових исправа из краљевског времена, али чији очувани отисак досад није пронађен.³⁴ Датум, са белешком о писару, подељен је на два дела типично босанском формулом сведока.³⁵ Место (двор у Сутјесци)

³⁰ М. Анчић, *Bosanska vlast u Hrvatskoj i Dalmaciji*, 47–54. Трогирани су, међутим, већ у јулу 1390. називали Твртка краљем Далмације и Хрватске.

³¹ J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij*, 27–36, 147–149.

³² Упоредити: Arhiv HAZU, Lucius XX–12, sv. VII, f. 110–113; S. Ljubić, *Listine IV*, Zagreb 1874, 280–282; T. Smičiklas etc, *Codex diplomaticus XVII*, 297–299, 306–309.

³³ Упоредити: Д. Јечменица, *Стонска повеља бана Стефана II Котроманића*, ГПБ 3 (2010) 29–46.

³⁴ P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, 23–25.

³⁵ Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици – XV Сведоци*, Глас СКА 110 (1924) 7–19.

и писар (потканцелар Томаш Лужац) наведени су пре списка сведока, а хронолошки део датума (који садржи годину, тачан индикт, дан и месец) на самом крају исправе. Занимљиво је да је Томаш Лужац, који је овде наведен као *vicescancelarius*, што је вероватно најбоље превести као заменик логотета, касније постао логотет Твртковог наследника Дабише. Као и каснији Остојин писар Стипан Добриновић, и Томаш је писао и ћирилске и латинске исправе.³⁶ Као сведоци су наведене бројне значајне личности тадашње босанске државе и краљевог окружења. Сви они се помињу у савременим исправама, што је додатни доказ аутентичности ове повеље.

Литература: С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 150–157, 160–165; М. Анчић, *Bosanska vlast u Hrvatskoj i Dalmaciji*, passim; М. Бркović, *Četiri bosanske isprave Šibeniku*, 38–41, 44–48; Isti, *Isprave bosansko-humskih vladara i velmoža*, 106–107, 158–159, 186–187, 200, 203, 217–218, 234–235, 312–313, 317–318, 338–339, 345; Isti, *Isprave bosansko-humskih vladara Šibeniku*, 15–19, 30–31, 35–40; Ј. Колановић, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Zagreb 1995, 14, 197.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњаване личности: **Стипоје Хрватинић** (ГПБ 3); **Павле Раденовић** (ГПБ 1, 3); **Трифун (Трипе) Бућа Которанин** (ГПБ 1, 2); **Влатко (Твртковић), војвода Усоре** (ГПБ 1); **Прибоје Масновић** (ГПБ 1); **Бељак Санковић** (ГПБ 2, према регистру).

Doymus Ćuratić (Дујам Журатић), шибенски властелин, 35 (страна), 14 (ред у издању) – потиче из старе шибенске аристократске породице Журатића. Помиње се у периоду од фебруара 1382. до јуна 1390. Био је изасланик Шибенске општине код Нинског каптола (фебруара 1382), затим један од потписника савеза Шибенчана, Сплићана и Скрадињана против Твртка I и Ивана Палижне (октобра 1388), док је јуна 1390, са Иваном Наплатићем, посетио Сутјеску и, у име града Шибеника, признао власт босанског краља у замену за потврду привиљегија.

³⁶ Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици – XIV Дујак, граматик, нотар, канцелар, номик, логотет*, Глас СКА 106 (1923) 69; Т. Анђелић, *Dijaci u srednjovjekovnoj Bosni i Humu*, Tribunia 7 (1983) 86–87; F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, Starine JAZU 39 (1938) 188–189. Погледати и нап. 32.

Извори: I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 754, 774; T. Smičiklas etc, *Codex diplomaticus XVI*, Zagreb 1976, 269–270; Isti, *Codex diplomaticus XVII*, 168–169, 297; J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij*, 34, 92–95, 97–98, 148.

Литература: G. Novak, *Povijest Splita I*, Split 1978², 284.

Johannes Naplavich (Иван Наплавих), шибенски властелин, 35, 14 – син Михаила Наплавиха (Напловице) из шибенске аристократске породице. У познатим изворима, помиње се од априла 1379. до пролећа 1415. У свом граду вршио је низ служби – већника, судије, испедника. Најчешће је деловао као заступник и посланик Шибенске општине. Тако је био у неколико мисија на угарском двору поводом проблема са Власима (1379, 1382, 1383), учествовао у закључењу савеза са Скрадином и Сплитом против Босне (октобра 1388), ишао у посланство Сплитском каптолу (новембра 1388) и босанском краљу Твртку (јуна 1390). Изгледа да је, почев од 1390, наступао као доследан противник Угарске. Када су Босанци поново освојили Далмацију 1402, Наплавих је постао сплитски потестат (од октобра 1402. до пре априла 1403). Након слома босанско-напуљске власти, био је један од предводника промлетачке струје, због чега је 1409. био присиљен да бежи из Шибеника. Добијао је извесну новчану помоћ од Венеције као и други спољашњи Шибенчани. Након што је Шибеник доспео у руке Млечана (1412), Иван се, заједно са сином Михаилом, вратио у родни град. Претпоставља се да је умро око 1416/18. јер се не налази на списку промлетачке власти којој је Република Св. Марка исплатила новац за раније услуге.

Извори: S. Ljubić, *Listine VI*, Zagreb 1878, 23, 117; Isti, *Listine VII*, Zagreb 1882, 48, 52; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 754, 774; T. Smičiklas etc, *Codex diplomaticus XVI*, 11, 357, 434; Isti, *Codex diplomaticus XVII*, 99, 169, 172, 239, 297, 357; J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij*, 25, 28, 30, 34, 96, 99–100, 107, 148, 204.

Литература: G. Novak, *Povijest Splita I*, 284, 316, 322–324, 448–449; I. Pederin, *Šibenik na kraju srednjega vijeka*, Bosna Franciscana 33 (2010) 108, 111.

Çilius quondam Gulielmi de Albanis de Regio (Џилио, син покојног Гуљелма Албанија из Ређа), шибенски канцелар, 36, 55 – јавни бележник (нотар) са царским овлашћењем и канцелар Шибенске општине крајем XIV и почетком XV века. Био је Италијан, вероватно из места Ређо у Емилији, а зна се да му се супруга звала Маргарета и да је била из Падове. У познатим изворима први пут се помиње 1387. у

вези са неким закупом у Трогиру, док се у својству шибенског нотара и канцелара помиње од децембра 1389. до октобра 1403. Вероватно је ту дужност вршио и у нешто ширем временском периоду. Био је присталица промлетачке струје у граду и примљен је у редове градског племства након 1412. Имао је наследнике који су наставили да живе у Шибенику.

Извори: T. Smičiklas etc, *Codex diplomaticus* XVII, 240, 255, 298, 304, 451–452; J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij*, 35, 174, 176, 178; M. Andreis – I. Benyovsky Latin – A. Plosnić Škarić, *Socijalna topografija Trogira u 14. st*, *Povijesni prilozi* 33 (2007) 176; I. Pederin, *Šibenik na kraju srednjega vijeka*, 80–83, 90, 97, 104.

Thoma de Lusach (Тома Лужац), 37, 79 – о њему је било речи у одељку *Дипломатичке особености*.

Dabissa (Дабиша), кнез, 37, 80 – реч је о блиском рођаку (вероватно стричевић) краља Твртка I Котроманића, каснијем краљу Босне (1391–1395).

Sladichius Masnovich (Сладић Масновић), пехарник, 37, 83 – властелин из рода Масновића из Високог, вероватно брат кнеза Прибоја Масновића. Помиње се само 1390. године.

Литература: С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, Београд 2004, 63–65 (докторска дисертацију у рукопису); Исти, *Властела Илирског грбовника*, Београд 2006, 180–181; ССА 2, 4, 5 (С. Рудић), према регистру.

Важније установе и појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови и установе: **gracia/милост** (ГПБ 3); **presentes, hae, litterae, litterae privilegiales, privilegium/повеља, исправа, привилегија** (ГПБ 3); **princeps/владар** (ГПБ 1); **ambaxiator/посланик, поклицар** (ГПБ 1); **dominus/господин** (ГПБ 1–3); **juramentum/заклетва, обит** (ГПБ 1–3); **publicus imperiali auctoritate notarius/јавни нотар по царском овлашћењу** (ГПБ 3); **baro/велможа, магнат** (ГПБ 1); **dominium/владаније, област** (ГПБ 2, 3); **duana/царина** (ГПБ 1, 2); **aula/двор** (ГПБ 1); **comes/кнез** (ГПБ 2, 3); **prothovestiarium/протовестијар** (ГПБ 1, 2); **supanus/жупан** (ГПБ 2, према регистру).

Sindicus (синдик, заступник, опуномоћеник), 35 (страна), 15 (ред у издању), 32; 36, 54 – званични и овлашћени заступник одређене власти, појединца или заједнице. Није се радило о сталној служби, већ су синдици

именовани у одређеним приликама како би вршили посланичку службу, надзирали убирање прихода, учествовали у различитим комисијама итд.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, Zagreb 1908–1922, 1308.

Camara salis (сона комора), 36, 44 – установа која у име владара убира царину од промета соли. На њеном челу су, обично као закупци, били трговци из приморских градова блиски двору. Износ царине, као владарског резервата, био је фиксиран, као и места (*кумерк солски*) на којима се со могла продавати.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi*, 113, 1346–1348; *ЛССВ*, 344–346 (М. Маловић-Ђукић).

Camara trigesime, trigesima (комора тридесетине, тридесетница, хармица), 36, 44 – у Угарској, *тридесетница* означава владарски резерват који подразумева право краља да убира тридесети део вредности робе која је у промету у областима којима влада. Та царинска стопа, која се примењивала и у далматинским градовима, односила се и на увезену и извезену робу.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi*, 374, 1467.

Cancelarius, vicecancelarius (канцелар, потканцелар), 36, 56; 37, 79 – првобитно судски писар. У средњем веку канцелар стоји на челу канцеларије, док га потканцелар замењује. Дужност канцелара је да саставља, пише, оверава и чува званичне документе за своје послодавце, било да се ради о владарима, властели или градским општинама. Уколико је канцеларија имала више писара, канцелар је имао улогу њиховог старешине.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi*, 114; М. Благојевић, *Државна управа у српским средњовековним земљама*, Београд 1997, 167–185; *ЛССВ*, 277–278 (Ђ. Тошић), 368–371 (М. Благојевић); *ССА* 4 (2005) 192 (С. Рудић), 206 (А. Фостиков); *ГПБ* 3 (2010) 134–135 (Р. Михаљчић).

Omagium fidelitatis (заклетва верности, хомагијум), 36, 59 – основна заклетва верности коју појединац или заједница даје свом господару (сизерену).

Литература: Ž. Kalmet, *Feudalno društvo*, Sarajevo 1964; М. Bloch, *Feudalno društvo*, Zagreb 2001².

Voyvoda de Usora (војвода усорски), 37, 82 – највиша титула у „земљи“ Усори.

Литература: Р. Anđelić, *O usorskim vojvodama i političkom statusu Usore u srednjem vijeku*, Prilozi 13 (1977) 17–45; *ЛССВ*, 96–97 (З. Р. Михаљчић); *ССА* 2 (2003) 176 (Ј. Мргич-Радојчић), са старијом литературом.

Pincerna (пехарник), 37, 84 – нижа дворска служба везана за службу владара вином. Поверавана је представницима властеоских родова који су били везани за двор. У Босни се краткотрајно јавља у XIII веку у време бана Нинослава, а затим опет у доба краља Твртка I, али није посведочено много носилаца овог звања.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi*, 909; *ЛССВ*, 509–510 (Р. Михаљчић); М. Благојевић, *Државна управа у српским средњовековним земљама*, Београд 1997, 31–34.

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани топоними: **Шибеник** (ГПБ 3); **Сутјеска** (ГПБ 1, према регистру).

Rascia, Bosna Maritimeque etc. (Рашка, Босна и Приморје итд.), 34 (страна), 1 (ред у издању) – појам се овде, као део интитулације, односи на босанску државу, у целини. Треба приметити да се одредба *краљ Срба, Босне итд.* из ћирилских босанских повеља, у латинским редовно јавља у облику *rex Rascie, Bosne etc.* Ради се о еквиваленту у коме је народносна одредница замењена државном, односно територијалном.

Dalmacia (Далмација), 36, 14 – област која је, у крајем XIV века, обухватала појас источнојадранских приморских градова од Кварнера до Котора.

Helmlani (Хумљани), 37, 74 – село код Шибеника, које данас не постоји. Претпоставља се да се ради о некадашњем засеоку Хумљани код Затона, 10 км северозападно од Шибеника, посведоченом у документима из XV века. За Затон и Хумљане везује се угледна шибенска породица Тавилића. Јосип Колановић није прецизно убицирао Хумљане, док М. Брковић, сматра да тај топоним одговара сеоцету Драгишић крај Грабоваца, на путу Затон – Чиста Велика.

Литература: М. Brković, *Četiri bosanske isprave Šibeniku*, 48; *Isti, Isprave bosansko-humskih vladara Šibeniku*, 39; J. Kolanović, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, 14, 16, 89, 265.

Neven Isailović
Institut d'Histoire
Belgrade

CHARTRE DU ROI TVRTKO IER KOTROMANIĆ À ŠIBENIK

Sutjeska, le 11 juin 1390

Résumé

En juin 1390, à Sustjeska, le roi de Bosnie Tvrtko Ier Kotromanić confirme aux gens de Šibenik, à la demande de leurs émissaire Dujam Zuratić et Ivan Naplavić, les privilèges, libertés et grâces qui leur avaient été octroyés auparavant par les rois de Hongrie, et en premier lieu, par Louis Ier le Grand. Il confirme à la ville de Šibenik qui a reconnu son autorité et s'est placée sous sa protection, après une résistance de plusieurs années à l'expansion bosniaque, tous les droits, toutes les lois et tous les usages qui étaient en vigueur à l'époque de Louis, alors que les privilèges accordés par Marie d'Anjou et Sigismond de Luxembourg ne sont pas mentionnés. Le souverain bosniaque ne garde pour lui que les prérogatives royales habituelles : les revenus perçus par la grenier du sel et le *trentième*. Outre la confirmation des privilèges généraux, le roi exonère aussi les gens de Šibenik de tous les droits de douanes additionnels et leur attribue la moitié du village de Humljani qui, à ce qui est affirmé, leur appartenait depuis les temps reculés. La délivrance de cette chartre a été précédée d'un serment des gens de Šibenik qui, sous forme d'un document établi en deux exemplaires (un en latin, un en slave), ont juré fidélité à Tvrtko. Des chartes d'un contenu quasi identique ont été délivrées à la même époque aux gens de Split, de Trogir et de Bračani, et très certainement de Hvar et de Korčula, villes ou îles de Dalmatie qui ont, elles aussi, reconnu l'autorité bosniaque sur ce territoire.

Mots-clés : chartre, latin, diplomatique, Tvrtko Ier Kotromanić, Bosnie, Dalmatie, Šibenik, Humljani, 1390, XIVe siècle.

Мария Александровна Чернова*

Красноярский государственный
педагогический университет им. В.П. Астафьева
Исторический факультет
Красноярск
Россия

ПИСЬМО ДУБРОВЧАН ГОСПОЖЕ ЕЛЕНЕ О ЦАРИНЕ В ЛЮТОЙ

Дубровник, 1399, 6 августа.

Аннотация: Община Дубровника оповещает госпожу Елену, что влахи Никшичи жалуются на Богчина Коренича, взимающего торговую пошлину на Лютой со всех, кто едет в Дубровник или Котор. Дубровчане просят госпожу Елену отменить эту пошлину, так как раньше двух царин в Конавле никогда не было. Они напоминают ей, что всегда были приятелями и не ожидали, что она способна учинить такое Дубровнику, своему дому. Дубровчане указывают, что ни королю, ни воеводе Сандалю, такая ситуация бы не понравилась, а воевода, если бы был на месте, до такого беззакония бы не допустил.

Ключевые слова: письмо, Дубровник, госпожа Елена, князь, Котор, царица, дом, Люта, влахи Никшичи.

Поводом к написанию письма послужило недовольство дубровчан двойной торговой пошлиной в области Конавле. Торговая пошлина в Конавле традиционно платилась в городке Леденице, не далеко от Дубровника, однако после раздела этой области была введена и вторая пошлина в местечке Лютой. Пошлину эту в 1399 году взимали люди воеводы Сандаля. Это было следствием феодальной раздробленности, наступившей в Боснии после смерти короля Стефана Твртко I, когда боснийские феодалы начали занимать отдельные части страны и самочинно устанавливать там пошлины, что и случилось в области Конавле. Накануне захвата Конавле бан Твртко передал управление этой областью своим феодалам Санковичам. Но после смерти короля Тврт-

* Эл. почта: ruskinja@gmail.com

ко Санковичи попытались продать эти свои владения Дубровнику, а потому в 1391 году были лишены Конавле, которые поделили между собой князь Павел Радинович и воевода Влатко Вукович. Сделано это было с одобрения короля Дабиши, но в дальнейшем породило большое количество проблем в этой области.¹ В итоге, в 1399 году дело дошло до двойной пошлыны. Царину в Леденице взымали люди Павла Радиновича, а в Лютой воеводы Сандаля Хранича. Из-за этой двойной пошлыны, причиняющей серьезные убытки торговле, дубровчане писали письмо с жалобой госпоже Елене, супруге воеводы Сандаля, а 4 дня спустя и королю Остою.² Любопытно, что община Дубровника приняла решение писать именно супруге Сандаля, а не самому ему, желая таким образом привлечь к решению проблемы особу к ним расположенную и надеясь тем самым повысить шансы на успешное разрешение всего дела. Дубровчане ссылаются на то, что слышали о том, что двойная царина установлена по ее распоряжению, а сам воевода бы такого не допустил. Скорее всего царину на Лютой в итоге убрали, так как в источниках не сохранилось сведений, что Дубровчане и далее настаивали на ее отмене.³

Описание письма и ранние издания

Письмо дубровчан госпоже Елене не сохранилось в оригинале, но дошло до нас благодаря логофету города Дубровника Руско Христофоровичу, который переписывал важнейшие письма Дубровника сербским правителям и феодалам с 1395 по 1423 год в книгу *Lettere e commissioni di Levante I, fol. 19* (Письма и инструкции на Восток). Книга хранится в государственном архиве Дубровника. Это не большое письмо, объемом в половину книжного листа (15 строк) и с датой на староитальянском языке на отдельной 16 строке.

Публикация этого письма стала возможной благодаря снимку из государственного архива г. Дубровника, любезно предоставленного Д. Ечменицей.

Ранние издания: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 41; Љ. Стојановић, *Повеле и писма I–1*, 256–257.

¹ Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 39–40.

² Р. Михальчић, *Писмо Дубровчана краљу Остоју о царинама на Љутој и Леденицама*, ГПБ 3 (2010) 81–85.

³ Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 110.

*Текст письма**

+ Почтенои г(о)сп(о)ги Юлѣни вѣд[ь] владѣщаго град[а] Дѣбров-
ника, кнеза и вѣд[ь] вѣсе вѣпкине |2| много почтено поздравлѣниѣ.
Дошѣше вѣамо власи Никшики, а тѣже се |3| на Богчина Кореникѣ,
къ имъ забавѣа и хѣкѣ да имъ ѣзме ц(а)ринѣ |4| на Лютой, ако
5 хѣте ѣ Дѣбровникѣ или да погю ѣ Котор(ь). И този чѣвьше |5| мно-
го се почѣдисмо къ тои нѣ било прѣво нигда да вѣдѣ ·ѣ· ц(а)рине.
|6| Я людикѣ ни тои гов(о)ре да к този ваша заповѣдѣ, али к наамѣ
ѣсилно |7| вѣровати да ккѣ ваша м(и)л(о)стѣ таковѣми наамѣ сво-
им(ь) приѣтелѣм(ь) плакати, |8| люди и трѣгове нам вѣд[ь] гѣнит(ь)
10 вѣд[ь] нашего град[а], а вѣд[ь] ваше кѣкѣ. Юрь ви |9| моремо вѣози
истинно реки болѣ срдѣчникѣ кѣкѣ вѣд[ь] вѣези |10| нѣмате и зато
ако к тои била заповѣдѣ твоѣ м(и)л(о)сти молимо |11| много
срдѣчно р(е)ци да тои не вѣде, и да се ц(а)рина не ѣзимѣкѣ и тогѣи
ваша |12| м(и)л(о)стѣ наамѣ некаши вѣкѣ чинит[ь] своимѣ приѣтелѣмѣ,
15 къ вѣмо да г[оспо]д[и]нѣ |13| краљу и вѣводи този неѣкѣ драгѣ
бит[и]. И ако би тѣзи вѣвода биль знамо |14| къ тои безаконикѣ не
би ѣчинѣно, къ мѣ нѣсѣмо тѣмѣ заслѣжили. |15| И молимо вѣ-
дит[и] м(и)л(о)стѣ вѣд[ь] писати ни за вѣози на спѣхѣ.

Ad VI agosto 1399.

*Перевод***

+ Почтенной госпоже Елене от правителей города Дубровника,
князя и всей общины, большое почтенное приветствие. Пришли сюда

* Редакция издания: Татьяна Суботин-Голубович.

** Перевод на современный сербский язык: + Поштованој госпођи Јелени од
владајућих града Дубровника, кнеза и од целе Општине много поштован поздрав.
Дођоше овамо власи Никшићи, и жале се на Богчина Коренића, који им смета и хоће
да им узме царину на Љутој, ако они хоће да иду у Дубровник или у Котор. И то
чувши много се зачудисмо, јер то пре никада није било, да буду две царине. А људи
нам говоре да је то ваша заповест, али нама је тешко веровати, да ће ваша милост
тако нама, својим пријатељима наплаћивати, људе и трговину нам одгонити од нашег
града а од ваше куће. Јер вам морамо ову истину рећи, више срдѣчну кућу од ове не-
мате и зато, ако је то била заповест твоје милости, молимо многосрдѣчно: реци да
тога не буде, и да се царина не узима и да ваша милост неће то више чинити нама,
својим пријатељима, јер знамо да господину краљу и војводи ово неће драго бити. И
знамо, ако би ту војевода био, ово безаконје не би било учињено, јер нисмо тако зас-
лужили. И молимо да будете милостиви да нам о овоме брзо одговорите.

Од 6. августа 1399.

влахи Никшичи и жалуются на Богчина Коренича, который их притесняет и хочет с них взять царину на Лютой, если желают в Дубровник или Котор пойти. И услышав это мы весьма удивились, поскольку нигде раньше такого не было, что бы было 2 царины. А люди говорят, что это ваша заповедь, но в это нам не верить, что ваша милость таковым нам, своим приятелям, платит, людей и торги нам отводит от нашего города, и от вашего дома. Ибо вы, должны мы об этом истинно сказать, более сердечного дома, чем здесь не имеете, и поэтому, если это была заповедь твоей милости, очень сердечно просим сказать, что такого не будет и что царина не взимается и такого ваша милость нам не будет делать, своим приятелем, ибо знаем, что господину королю и воеводе тоже не будет мило. И если бы здесь был воевода, знаем, что такого беззакония не случилось бы, ибо ему мы тем не заслужили. И просим, чтобы милость скорее написала нам об этом.

От 6 августа 1399.

Дипломатические особенности письма

Данное письмо, как и другие документы в книге Руско Христофоровича, начинается крестом, в качестве символической инвокации. С точки зрения дипломатического формуляра, письмо ничем не выделяется из ряда подобных документов.

Как следует из интервенции, дубровчане с большой осторожностью отнеслись к выбору адресата письма. Его написание было вызвана жалобой влахов Никшичей на Богчина Коренича, человека воеводы Сандаля, как выясняется из более поздних источников. Однако, дубровчане направляют письмо супруге воеводы Сандаля и именно её называют ответственной за введение новой пошлины.

Обращает на себя внимание то, что это не единственное письмо дубровчан госпоже Елене Хранич. Сохранилось в переписи Руско всего три письма отправленные госпоже Елене общиной Дубровника.⁴ В ноябре 1397 года дубровчане отправили два письма – воеводе Сандалю и его супруге Елене по поводу незаконной продажи соли в Суторине. Второе письмо было отправлено в 1398 году. В то время госпожа Елена правила Будвой и в критический момент дубровчане еще раз

⁴ Остальные два были опубликованы в: Грађа о прошлости Босне: П. Драгичевић, *Двије дубровачке жалбе поводом продаје соли у Суторини*, ГПБ 2 (2009) 99–109, док бр. 2; Р. Поповић, *Два писма госпођи Јели и војводи Сандаљу Хранићу*, ГПБ 2 (2009) 111–121, док. бр. 1.

обращаются к ней, предлагая свою помощь. В двух вышеприведенных случаях дубровчане одновременно отправляли письма и воеводе и его супруге. Но в этот раз письмо, скорее всего, было отправлено только Елене. Судя по этим данным, Дубровник был в весьма хороших отношениях с госпожой Еленой. Возможно, отправляя письмо по поводу двойной царины именно ей, дубровчане надеялись на её заступничество перед воеводой Сандалем Храничем по вопросу снятия царины в Лютой. Хотя в тексте письма они ссылаются на то, что если бы воевода был на месте, такого бы беззакония не произошло, маловероятно, что царина в Лютой была введена без его ведома. Еще менее вероятно, что царину ввела именно госпожа Елена, как следует из письма, особенно учитывая то обстоятельство, что собирал пошлину в Лютой Богчин Коренич, как известно из поздних источников, поверенный человек воеводы Сандаля, а не госпожи Елены. Кроме того, нет данных об отсутствии Сандаля Хранича в своих владениях в этот период, на что указывают дубровчане. Вероятней всего, это был дипломатический ход Дубровник, направленный на привлечение к данной ситуации госпожи Елены, как своей предполагаемой союзницы. То, что они несколькими днями позже обратились к королю Остою, показывает их обеспокоенность и нежелание превращать этот случай введения двойной пошлины в постоянную практику. Как бы то ни было, скорее всего царина вскорости была отменена, возможно, не без содействия госпожи Елены.

Просопографические данные

Госпожа Елена, 51, (страница), 1 (строка) – первая супруга Сандаля Хранича, в. ГПБ 2, согласно указателю.

Богчин Коренич, 51, 3 – человек воеводы Сандаля Хранича, занимал царину на Лютой. Судя по всему, Богчин Коренич пользовался большим доверием Сандаля Хранича. Воевода в 1409 году отправил Богчина в Дубровник с дипломатической миссией по улаживанию конфликта, связанного с обвинениями дубровчан в адрес Сандаля по поводу нападения неапольских кораблей, о чем сохранилось соответствующее письмо Дубровника Сандалю. В следующий раз Богчин Коренич появляется в документах в ноябре 1412 году, когда воевода Сандаль Хранич отправляет его в Дубровник с миссией закупки товара и оружия для которан, а так же выяснения судебного дела с заключенным под стражу влахом. Дубровчане по этому поводу отправили Сандалю Храничу письмо, разрешив Богчину Кореничу вывезти купленный товар и оружие из города, влаха же отпустить отказались, сославшись на его долги.

Мария Александровна Чернова

Источники: М. Пудић, *Споменици српски* I, 97–98, 114–115; Љ. Стојановић, *Повеле и писма* I–1, 276–277, 285.

Литература: Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 177, 379.

Король, 51, 15 – Стефан Остоя (1398–1404, 1409–1418).

Воевода, 51, 15, 16 – Сандаль Хранич, в. ГПБ 2, 3, согласно указателю.

Постановления и важные понятия

В предыдущих номерах *Грађе о прошлости Босне* были рассмотрены понятия: **царина** (ГПБ 3); **князь (кнез) в Дубровнике** (ГПБ 1, 2); **милост** (ГПБ 1, 2, 3); **приятель** (ГПБ 1, согласно указателю).

Влахи Никшичи, 51, 3 – Большую часть товарооборота между приморьем и внутренними областями Боснии обеспечивали влахи, среди которых в источниках упоминаются и влахи Никшичи. Скорее всего, вассалами Сандаля Хранича влахи Никшичи не являлись, так как именно они жаловались Дубровнику на воеводу по поводу незаконной царины. Кому же они принадлежали не совсем ясно, ибо территория, на которой они встречаются в источниках – жупа Грачаница (Никшичская жупа, на восток от современного Никшича) и жупа Оногошт (около современного Никшича) входила во владения воеводы Сандаля.

Литература: К. Жиречек, *Власи и мавровласи у Дубровачком споменицима*, Зборник Константина Жиречека, Београд, 1956, 196; *Историја Црне Горе* II–2, 366 (И. Божић); Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo, 2009, 344.

Дом (кѣка), 51, 10, 11 – в данном случае, убежище, приют. Дубровчане часто предлагали сербским государям и властеле, в случае необходимости, поселиться в Дубровнике. Многие феодалы имели в этом городе свои дома (палаты), иногда получали их в дар от города вместе с гражданством.

Литература: *ЛССВ*, 356 (Г. Милошевић, С. Ћирковић).

Топографические данные

В предыдущем номере *Грађе о прошлости Босне* уже был рассмотрен топоним **Люта** (ГПБ 3, согласно указателю).

Котор, 51, 5 – город в заливе Боке Которской. Не стоит путать с Котором в жупе Врбань в Боснии, современным Котор Варош.

Литература: М. Vego, *Naselja srednjevjekovne bosanske države*, Sarajevo 1957, 61; ГПБ 1 (2008) 22 (Ј. Мрђић).

Марија Александровна Чернова

Краснојарски државни
педагошки универзитет В. П. Астафјева
Историјски факултет
Краснојарск
Русија

**ПИСМО ДУБРОВЧАНА ГОСПОЋИ ЈЕЛЕНИ
О ЦАРИНИ НА ЉУТОЈ**

Дубровник, 6. август 1399.

Резиме

Општина Дубровачка 6. августа 1399. пише писмо госпођи Јелени Хранић. Разлог је био увођење царине на Љутој, због чега су се Дубровчанима жалили власи Никшићи. Ово безакоње, како га Дубровчани називају, била је последица феудалне подељености, која је настала после смрти краља Стефана Твртка I, када многа моћна властела заузима делове Босне и почиње самослално уређивати царине. Тако се десило и са Конавлима, где су царину на Леденицима узимали људи кнеза Павла Раденовића, а на Љутој људи војводе Сандаља Хранића. Забринути Дубровчани писали су госпођи Јелени због овог. Они је том приликом подсећају на пријатељство, које су одраније неговали, и траже од ње да укине царину на Љутој, истичући да војвода Сандаљ не би дозволио такво безакоње. Заправо је војвода био тај по чијем одобрењу је по свој прилици и начињена нова царина, али се Дубровчани не обраћају њему, већ неговој супрузи, госпођи Јелени, са надом да ће им на тај начин изгледати за успех бити већи, уздајући се у њену наклоност. Истим поводом Дубровчани су 4 дана касније писали и краљу Остоји. С обзиром на то да више писама од Дубровчана није било у вези са овом царином, она је највероватније и укинута.

Кључне речи: писмо, Дубровник, госпођа Јелена, кнез, Котор, царина, дом, Љута, власи Никшићи.

Maria Aleksandrovna Tschernova

Université pédagogique
d'État de Krasnoïarsk V. P. Astafiev
Faculté d'Histoire
Krasnoïarsk
Russie

**LETTRE DES RAGUSAINS À LA DAME JELENA
SUR LA DOUANE DE LJUTA**

Dubrovnik, le 6 août 1399

Résumé

La commune de Dubronik (Raguse) adresse le 6 août 1399 une lettre à l'attention de Jelena Hranić. La raison en tient à l'introduction d'une douane à Ljuta, au sujet de laquelle les valaques Nikšići se sont plaints aux Ragusains. Cet *acte illégal*, comme le qualifie les Ragusains, est une conséquence du découpage territorial instauré au lendemain du décès du roi Stefan Tvrtko Ier, lorsque de nombreux puissants seigneurs se sont accaparés une partie du territoire bosniaque et ont entrepris d'y imposer des douanes de façon autonome. Il en a été ainsi dans la région des Konavli, où une taxe est prélevée à Ledenice par les gens du duc (*knez*) Pavle Radenović, et à Ljuta où il s'agit des gens du voïvode Sandalj Hranić. C'est pour cette raison que les Ragusains inquiets s'adressent à leur dame (*gospodja*) Jelena. Lui rappelant l'amitié dont ils faisaient montre depuis longtemps à son endroit, ils l'enjoignent de supprimer la douane de Ljuta, en soulignant que le voïvode Sandalj n'aurait pas permis un tel acte illégal. En fait, il semble que ce soit précisément avec l'approbation du voïvode que cette douane a été instaurée. En tout état de cause, les Ragusains ne s'adressent pas à ce dernier mais à son épouse, la dame Jelena, en s'en remettant à ses bonnes dispositions et dans l'espoir que les chances de réussite de leur démarche s'en trouveront ainsi augmentées. Pour la même raison, les Ragusains ont rédigé 4 jours plus tard une lettre à l'attention du roi Ostoja. Compte tenu du fait que plus aucune lettre des Ragusains ne fait état de cette douane, il est permis de penser qu'elle a alors été supprimée.

Mots-clés : lettre, Dubrovnik, dame Jelena, *knez*, Kotor, douane, foyer, Ljuta, valaques Nikšići.

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

ДВА ПИСМА ДУБРОВАЧКЕ ОПШТИНЕ КНЕЗУ РАУПУ

(I) Дубровник, 1403, јануар 27,
(II) Дубровник, 1405, март 26.

Сажетак: Тема рада су два писма које је дубровачка Општина упутила кнезу Раупу, човјеку од повјерења војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића. Рад садржи комплетан текст на старосрпском и превод на савремени српски језик, као и поглавља у којима се детаљније анализирају подаци саопштени у овим писмима.

Кључне ријечи: Рауп, Хрвоје Вукчић, Дубровник, Суторина, Сплит, со, слободни лист.

Околности које су довеле до настанка овог писма везане су за продају соли на *незаконитом* тргу у Соторини, у жупи Драчевици, али и за политичке турбуленције ширих размјера, а тицале су се готово свих држава које су излазиле на Јадранско море. Трговину сољу на овом новоуспостављеном тргу започео је краљ Твртко I 1382. године, а њена продаја изазивала је многе спорове између Босне и Дубровника. Дипломатски протести због трговине сољу чест су садржај књига појединих серија Дубровачког архива за овај период, а нису били искључени чак ни физички сукоби.¹ Ово писмо, чије издање при-

* Ел. пошта: pavled@bl.elta-kabel.com

¹ П. Драгичевић, *Двије дубровачке жалбе поводом продаје соли у Суторини*, ГПБ 2 (2009) 99–109; П. Драгичевић, *Писмо Сандаљу Хранићу поводом напада његових људи на дубровачки брод*, ГПБ 2 (2009) 147–152; П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка I којом укида трг соли у Суторини*, ГПБ 3 (2010) 69–80; М. Геџић, *Дубровачка трговина сољу у XIV веку*, Зборник Филозофског факултета III (Београд 1955) 96–100; П. Драгичевић, *Трг соли у Суторини у вријеме краља Твртка I*, Гласник Удружења архивских радника Републике Српске 2 (Бања Лука 2010) 161–167.

ређујемо, само је једно у низу писама која су имала за циљ да ту трговину зауставе.

Не знамо тачан датум када су *Хранићи испросили милост* од босанског краља да продају со у Суторини, али можемо претпоставити да се то десило негдје крајем претходне, 1402. године. Вијести су о томе брзо стигле у Дубровник, па је већ почетком јануара Вијеће умољених имало информацију да неко ради продаје довози со у Суторину и у два наврата поводом тога одгодило расправу.² Изгледа да је војвода Сандаљ боравио током јануара мјесеца 1403. *ad has partes maritimas*,³ вјероватно с намјером да из свог *castri de Sutorina* надгледа трговину сољу. Близину његовог боравка су Дубровчани искористили да му пошаљу посланство, о чему је Вијеће умољених расправљало 18. јануара и изгласало предлог да се Сандаљу упуте двојица посланика. Ова одлука је привремено одгођена јер је предложено да се, поводом ове незаконите трговине, пише и Раупу, Хрвојевом човјеку од повјерења. Коначна одлука да се Раупу пошаље писмо и захвали на његовом посредовању и *bona voluntate*, донесена је 26. јануара.⁴ На овом тргу со се још продавала у току 1403. године, што се да закључити на основу неколико одлука Вијећа умољених из тог периода.⁵ Тешко је повјеровати да је Сандаљ обуставио трговину, пошто се већ на љето исте године прикључио краљу Остоји у његовом рату против Дубровника.⁶ Током тог рата Дубровчани су настојали да организују нападе на Сандаљеве посједе у жупи Драчевици, при чему су највјероватније циљали на трг и солане у Суторини, као и на град Нови.⁷ Осим тога, није само Суторина била мјесто гдје се трговало сољу, јер су своју со, вино и друге намирнице у Босни продавали, поред осталих, и Корчулани.⁸

² DAD, *Reformationes* 32, fol. 133' (8. I 1403); fol. 134 (13. I 1403).

³ DAD, *Reformationes* 32, fol. 134 (18. I 1403).

⁴ DAD, *Reformationes* 32, fol. 134–135'.

⁵ DAD, *Reformationes* 32, fol. 138' и 139 (7. III и 13. III 1403); fol. 143 (24. IV 1403).

⁶ О овом рату детаљније G. Škrivanić, *Rat bosanskog kralja Ostoje sa Dubrovnikom*, *Vesnik Vojnog muzeja* V–2 (Beograd 1958) 35–60.

⁷ *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungariae*, Budapest 1887, 148–150; J. Радонић, *О кнезу Павлу Раденовићу*, *Летопис Матице српске* 212 (Нови Сад 1902) 39–40; G. Škrivanić, *Rat*, 57; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 119–120.

⁸ *Diplomatarium Ragusanae*, 144; D. Lovrenović, *Istočni Jadran u odnosima između Hrvoja Vukčića i Sandalja Hranića na prelazu iz XIV u XV stoljeće*, *Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine* 27 (1987) 59; D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i splitska komuna 1403–1413*, *Prilozi* 23 (Sarajevo 1987) 44.

Друга ствар, поменути у првом писму, јесте тзв. *слободни лист* капетана напуљске флоте Алвиза Алдемариска којим је требало Дубровчанима гарантовати слободу пловидбе Јадранским морем. У току је била борба за угарску круну између актуелног угарског краља Жигмунда, којег су подржавали Дубровчани, и његовог супарника Ладислава Напуљског, који је такође имао велик број присталица. Међу њима су били босански краљ Остоја, као и тада најмоћнији босански вельможа Хрвоје Вукчић Хрватинић. До краја 1402. и током јануара 1403. већина далматинских градова и већих острва су признали власт Ладислава Напуљског, који је послао свог поморског заповједника Алвиза Алдемариска са галијама у Јадранско море.⁹ Алдемариско је могао правити сметње при пловидби оним бродовима који су припадали супротном табору. Наведени *лист* Дубровчанима је требало да гарантује слободну пловидбу и сигурност превожене робе. Изгледа да су га они дуже времена настојали добити. Вијести о том питању могу се пратити од средине октобра 1402, када је у Вијећу умољених одгођена расправа поводом писма које су примили *од капетана галија краља Ладислава*, па све до почетка фебруара наредне године. У та четири мјесеца Вијеће умољених се више пута састајало да би размотрило тренутну ситуацију, а Дубровчани су и преко својих људи у Босни настојали контактирати са војводом Хрвојем не би ли им он како могао помоћи. Изгледа да је Алдемариско заплијенио неке дубровачке бродове са посадом и робом, што је Републику св. Влаха понукало да се обрати Хрвоју преко Раупа.¹⁰ Могуће је да Дубровчани нису никад добили документ за који су молили. Они су се 29. марта 1403. обратили Млечанима молбом да им, због несигурних морских путева, дозволе да своју робу и путнике превозе млетачким лађама, на што им је Венеција 20. априла дала потврдан одговор.¹¹

Нису нам познате тачне околности које се помињу у другом писму, поводом лошег поступања Сплићана према Дубровчанима и њихо-

⁹ Детаљније о томе F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić*, Zagreb 1902, 137 и даље; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 194–202; М. Šunjić, *Bosna i Venecija*, Sarajevo 1996, 90–95;

¹⁰ DAD, *Reformationes* 32, fol. 122' (17. X 1402), fol. 123 (19. X 1402); fol. 15 (31. X 1402); fol. 126' (4. XI 1402); fol. 126' (7. XI 1402), fol. 127 (10. XI 1402); fol. 130 (8. XII 1402); fol. 130' (13. и 18. XII 1402); Јб. Стојановић, *Повеље и писма* I–I, док. бр. 465, стр. 453–454.

¹¹ S. Ljubić, *Listine* IV, 476; N. Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siecle* II, Paris 1899, 89–90.

вим бродовима. Одлуке дубровачких трију вијећа за овај период нису сачуване, па смо ускраћени за информацију о чему је то влада ове приморске републике расправљала на својим сједницама поводом ових догађаја. Постоји више могућности. Управо у то вријеме тињао је неки сукоб између Корчулана и Дубровчана, са једне, и Сплићана, са друге стране. Јануара 1405. дошли су неки Сплићани бродовима на Корчулу и у једном селу опљачкали стоку и учинили још неку штету. Корчулани су се пожалили Дубровчанима, а они су 6. фебруара војводи Хрвоју послали писмо тражећи да се ти људи примјерно казне. Хрвоје је, негдје у то вријеме, тражио од Корчулана да му пошаљу посланство, које су му они и упутили почетком марта. То је изазвало огромно занимање дубровачке владе.¹² Постоји и друга могућност. У ово су вријеме биле развијене и неке активности око острва Раба. Крчки кнез Никола Франкопан је 1404. године пришао Жигмунду и био изабран за рапског кнеза. Идуће, 1405. године, у току су биле војне и дипломатске активности око повратка Раба под ингеренцију Ладислава Напуљског, а прве вијести о њима почеле су се јављати управо почетком марта мјесеца. Можда су људи око Хрвоја Вукчића сумњичили Дубровчане да тајно помажу Рабљане. Ова криза око Раба је ескалирала, нарочито у љето и јесен те године када су се као основане потврдиле Хрвојеве сумње да Дубровчани са својим лађама тајно помажу Жигмунда, али су га они настојали демантовати.¹³

Потребно је обратити пажњу и на титулу којом Дубровчани ословљавају Раупа. По свему судећи, он у то вријеме није био кнез, већ *miles* града Сплита. По документу од 25. марта 1405, кнез (*conte*) Сплита био је Петрица Јурјевић (*Petriza Jvrgevich*) из Врбаса (*da Verbas*), док је Рауп Драговић из Сана (*Rauhff Dragovich da Sana*) имао титулу *Milite del Conte della Città di Spalato*.¹⁴ Титула *miles*-а није баш посве јасно разјашњена. Она асоцира на то да би се могло радити о некој титули која је повезана са војном службом или са одбраном града, мада је било и случајева да је *miles* истовремено вршио и функцију начелника сплитске комуне. То што га Дубровчани ословљавају кнезом не би

¹² М. Пуцић, *Споменици српски* I, 58–59; V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420*, Zagreb 1940, 154–157.

¹³ F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje*, 190–191; V. Foretić, *Otok Korčula*, 157–158; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391–1409)*, Београд 2008, 137, 145–147 (магистарски рад у рукопису).

¹⁴ *Serie dei Regittori di Spalato*, *Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata* XIII N.ro 2 (Split 1890) 31 (F. Bulić).

требало да нас буни. Вјероватно нису могли на српскословенски језик адекватно превести израз *miles*.¹⁵

Ранија издања

Преписи писама налазе се у првом тому серије *Lettere e commissioni di Levante*, познатијем и по свом популарнијем називу Рускова књига.¹⁶ Оригиниали нису сачувани. Писма су двапут објављена. Прво писмо: М. Пуцић, *Споменици срѣбски* I, док. бр. 80, стр. 44–45; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, док. бр. 497, стр. 479–480. Друго писмо: М. Пуцић, *Споменици срѣбски* I, док. бр. 110, стр. 60; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, док. бр. 498, стр. 480–481. Ово издање поменутих писама приређујемо на основу дигиталних снимака из Државног архива у Дубровнику начињених крајем јула 2010.

(I)

Текст*

+ Ѣд владѣщагѡ град[а] Дѣровника кнеза, властель и ѡд вѣсе
ѡпкине вѣ всемѣ многѡлюбимомѢ |2| намѣ приѣтелю почтеномѢ
кнезѢ РаѣпѢ многѡсрѣдчно поздравакниѣ. Почтена твоѡ любавѣ |3|
да зна, говорише намѣ наши властеле Иѡкета и Палко Гѣндѣликѣ ѡд
5 твоѣ стране рѣчи коѣ имѣ¹⁷ си |4| порѣчилѣ по ДѡбиживѢ Латиницѣ
за листѣ слободни ѡд ѡнѣхѣ гѡлиѡ а и прѣво тоѡ били сѢ |5| писа-
ли наамѣ наши посла а и сѣде дош(ѣ)дѣ на рѣчѣ повидѣли како си ш
ними бесѣдилѣ за тѣи |6| листѣ и врѣхѢ ѡнеи раѡте како сѢ Храники
м(и)л(о)стѣ ѡд краѡа испросил(и) да сѡлѣ продаю |7| Ѣ ГѢторини и
10 како по твоѡи любѡвѣ Ѣ всакоих(ѣ) дѣлѣх(ѣ) добрѣ и почтенѣ ѡси
стоѡлѣ за наше |8| мѣсто и них(ѣ) полюбили и милостиво примили.
Многѡ на всемѣ захѡвалюѣмо ти |9| како любимѢ и срѣдчнѢ приѣте-

¹⁵ G. Novak, *Comes, potestas, prior, consul, rector, capitaneus i miles grada Splita*, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku* L (Split 1928/29) 252, 263; Н. Исаиловић, *О фамилијарима Хрѡја Вукчића Хрватиѡића у Сплиту (1403–1413)*, ИЧ LVIII (2009) 128–136. „Између властеле, над којом бјеше државни господар, зваху се кнезови који управљаху којом земљом или којим државним послом (као и *comites*).“ Ђ. Даничић, *Рјечник из књижевних старина српских* I, Београд 1975², 452.

¹⁶ DAD, *Lettere e commissioni di Levante* 1, fol. 37' и 50.

* Редакција издања и превода обају писама: Татјана Суботин-Голубовић

¹⁷ Пуцић и Стојановић: *намѣ*

- лю кога те имамо и цоно к твога любавь ш ними бесѣдила |10| да
пошлѣмо кднога властелина вѣд трѣгвѣ(ь)ць да с тобомъ погѣ за
15 теи работѣ гов(о)рит(и) |11| г[оспо]д[и]нѣ вокводи. Нашъ почтени
пригателю, за тѣи работѣ вѣд тебе ѡпвамо се и деветькратъ |12| ако
би векѣ тои вѣсе на тебе и на твоѣ почтено ѡпванѣк всталамо да
вправишь |13| и многѣ те молимо како те к болѣ Б(о)гъ наѡчилъ
говори г[оспо]д[и]нѣ вокводи Хрьвою да г(о)сп(ос)т(во мѣ) |14| чини
20 ѡчинит[и] наамъ вѣд капетана вѣд¹⁸ ѡнѣхъ гѣлиа листъ слободни да
га имамо. И ѡщѣ моли|15|мо те говори г[оспо]д[и]нѣ вокводи да
г(о)сп(ос)т(во мѣ) како га к болѣ Б(о)гъ наставилъ говори г[ос-
по]д[и]нѣ |16| кралю да на Ѣсторини не да сѡль продавати крѣ да
вѣшь нашъ почтени пригателю |17| вѣд вѣка ѡнѣдѣ нѣ било мѣсто
25 сѡли продаванѣа пааче имамо записе и повелѣ вѣд госпode |18|
срѣбьске и босаньске и вѣд с(ве)топочившагѣ краля Терьтка да се
ѡнѣдѣ не море сѡль продавати и потомъ потверьгѣни ти записи и
повелѣ с(ве)топочившѣмъ кралкѣмъ Дабишомъ |19| и сѣде
вѣдѡщѣмъ прѣвисокѣмъ г[оспо]д[и]номъ¹⁹ кралкѣмъ Ѣстошомъ и
30 вѣсѣми велможамѣ рѣсага |20| босаньскога а на властитѣ г[ос-
по]д[и]номъ вокводомъ Хрьвокомъ потверьгѣни и ѡстановкѣни |21|
р[ѣ]чени записи и подѣ печатию кралкѣвѣства печакѣни. Како те к бо-
лѣ Б(о)гъ наѡчилъ |22| ѡспомени г[оспо]д[и]нѣ вокводи да говори
г[оспо]д[и]нѣ кралю и да кѣгова м(и)л(о)стѣ стои да се ѡнѣдѣ |23|
35 сѡль не продак.
+ Ѣ Дѣбровникѣ м(ѣ)с(ѣ)ца кѣвар(а) кѣз дно m. iiii. iii.

Превод

+ Од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине у свему много срдачном нам пријатељу и поштованом кнезу Раупу веома срдачан поздрав. Да зна твоја поштована љубав, говораху нам наша властела Јакета и Палко Гундулић о ријечима које си нам са своје стране поручио по Дабиживу Латиници за слободни лист од оних галија о којем су нам и прије писали наши посланици, а и овамо дошавши од ријечи до ријечи приповиједали су како си с њима бесједио за тај

¹⁸ Пуцић и Стојановић: испуштено.

¹⁹ Пуцић: испуштено.

лист и поводом оне работе како су Хранићи милост од краља испросили да со продају у Суторини и како се твоја пријазан у свим добрим дјелима и поштено за нас заузимала и њих завољела и милостиво примила. Много ти на свему захваљујемо као вољеном и срдачном пријатељу кога те имамо и што је твоја пријазан с њима бесједила, да пошалемо једног властелина од трговаца да пође с тобом да о томе говори господину војводи. Наш поштовани пријатељу, уздамо се у тебе девеструко ако не и више за ту работу, остављамо ти да то ријешиш јер је све на теби и на твом поштену вјеровању и много те молимо како те је боље Бог научио – говори господину војводи Хрвоју да нам његово господство прибави слободни лист од капетана оних галија да га имамо. И још те молимо, говори господину војводи да господство му, како га је боље Бог поставио, говори господину краљу да не дозволи на Суторини продавати со, јер да знаш, наш поштовани пријатељу, од давнина се ондје није продавала со и имамо записе и повеље од госпде српске и босанске и од светопочившег краља Твртка да се ондје не може продавати со, а затим је те записе и повеље потврдио светопочивши краљ Дабиша и сада будући превисоки краљ Остоја и све велможе русага босанског, а посебно од војводе Хрвоја ти су речени записи потврђени и одређени и печашени печатом краљевства. Напомени, како те је боље Бог научио, господину војводи да говори господину краљу и да његова милост одреди да се ондје не продаје со.

+ У Дубровнику, мјесеца јануара 27. дан, 1403.

(II)

Текст

+ **ЃД** владѹшагѡ град[а] ДѢровника, кнеза, властель и ѡд все
ѡпкине почтенѡмъ кнезъ [2] Раѡпъ многѡлюбимо поздравленик.
Чѡли смо крь си намъ ѡ сѡсѣдствѣ [3] кнез ѡ Сплѣти и томъ бис-
мо многѡ вес(е)ли крь Б(о)гъ зна всакомъ вашемъ [4] векѡмъ и
5 почтению ради смо крь ѡнамо гдено си билъ прѣво, билъ си нашъ [5]
срьдчни пригатель и наше съблюдалъ. Я право ти к крь си нашъ
почтени [6] ДѢровчанинъ а имамо те за срьдчна пригателя и брат-
[а]. И дамо ти видѣть [7] крь ѡвамо прихѡдише гѡсти людик и по-
вѣдали ни сѡ минѡюки по морѡ [8] дохѡдили сѡ на нихъ(ь) плави
10 Сплѣкѡне питаюкѡ кли тѡ тѡзи ѡ вашѣхъ [9] плавехъ(ь) ДѢ-
ровчанинъ или нихъ(ь) иманик. Я намъ к чѡдно видѣть да би

нашѣмь |10| нѣкѡ шкодѡ ѡчини(и) ѡни ки сѡ подѣ вашом(ѣ) запо-
вѣдию крѣ сѡ Сплѣкѣне дохѡдил(и) |11| и могѡ дохѡд[и]ти и по-
хѡд[и]ти слободно каконо и дрѡзи вси херцегѡви и нѣдне им(ѣ) |12|
15 скрѣби не бисмо дали ѡчин[и]ти. И зато молимо те да и тѣки редѣ
каконо си |13| и ѡнамо давалъ гдено си прѣво билъ, да залъ чловѣкъ
ѡвласти неима а зла |14| члов(ѣ)ка ѡмѣшъ педепсати како да ти к
славно прѣдѣ людми а почтено при твоѣм(ѣ) г[оспо]д[и]нѡ.
+ м(ѣ)с(ѣ)ца марта кѡ²⁰ днь .Ѣ.ѡѣ.ѣ лѣтѡ. +

Превод

+ Од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине поштованом кнезу Раупу веома срдачан поздрав. Чули смо да си нам у сусједству кнез у Сплиту и веома смо се томе обрадовали, јер Бог зна да се радујемо сваком Вашем бољем и достојанству, јер тамо гдје си био раније, био си нам срдачни пријатељ и наш чувар. А право ти је јер си наш поштовани Дубровчанин и имамо те за срдачна пријатеља и брата. Јављамо ти да имаш у виду да су овамо долазили странци и причали су (пријавили) да су им, док су ишли морем, на њихове бродове долазили Сплићани с питањем: „Има ли у вашим бродовима Дубровчана или њиховог имања?“ А нама је чудно видјети да би нашима нешто нажао учинили они којима Ви заповиједате, јер су Сплићани долазили и могу долазити и пролазити слободно као и сви остали херцегови и ништа им нажао не бисмо дали учинити. И зато те молимо да такав поредак, какав си одржавао и тамо гдје си био раније, да злом човјеку нема мјеста, а зла човјека умијеш казнити тако да ти је славно пред људима, а поштено при твојем господину.

+ мјесеца марта, 26. дан, 1405. љето +

Дипломатичке особености

Формулари по којима су састављена ова писма се ни по чему не разликују од осталих по којима су састављана и друга писма која се налазе у Русковој књизи. У вези с тим овдје је потребно поменути само једну битну ствар. У првом писму, на самом почетку деветнаестог реда оригиналног документа, Руско је ставио формулацију и сѣде вѡдѡщѣмь прѣвисокѣмь г[оспо]д[и]номь кралѣмь Ѣстоѡмь. Не би се ту никакo могло

²⁰ Пуцић: кг

радити о *будућем* краљу Остоји јер је познато да је он, у првом дијелу своје владавине, владао тачно шест година (мај 1398 – мај 1404). Највјероватније се ради о грешци писара Руска, који је умјесто израза *владѣмъ*, употребио форму *вѣдѣмъ*.

Просопографски подаци

У претходној свесци *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњаване личности: **Рауп** (ГПБ 2); **Јакета Гундулић** (ГПБ 2); **Палко Гундулић** (ГПБ 2); **Дабиша** (ГПБ 2, према регистру).

Дабижив Латиница, 61 (страна), 5 (ред у издању) – Дабижив Добретинић, звани и Латиница (*Dabisiuus Dobretinich dictus Latiniza*). Родоначелник је дубровачке трговачке породице Добретинић – Латиница а поријеклом из Стона. Трговао је по дубровачком залеђу, а највише у Сребреници, гдје је био закупац јама из којих се вадила сребрна руда. Једно вријеме био је и кнез у Сребреници. Имао је четворицу синова.

Литература: М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Босни I*, у: Из српске историје средњег века, Београд 2003, 504, 508, 540, 545, 549–550; Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји, крајина средњовековне Босне*, Београд – Бања Лука, 2002, 99; М. Sivrić, *Rod Dobretić – Latinica (Latinčić), trgovci i srebrenički knezovi, darovatelji franjevačkih samostana i crkava u Bosni*, *Bosna franciscana* 30 (Sarajevo 2009) 105–142; Д. Ковачевић-Којић, *Средњовјековна Сребреница XIV–XV вијек*, Београд 2010, према регистру.

Капетан, 62, 20 – Алвизо Алдемариско (Alviso, Alojzije, Lodovico; Aldemarisco, Aldemoresco, Moresco, Morisko), маршал (*marescallus*) Сицилије, адмирал флоте Ладислава Напуљског и његов намјесник за Далмацију, Хрватску и Угарску (Напуљ, ? – Напуљ, 1414).

Литература: *Hrvatski biografski leksikon* 1 (Zagreb 1983) 69 (F. Smiljanić, са опширнијом литературом); *Hrvatska enciklopedija* 1 (Zagreb 1999) 131.

Господин краљ, 61, 9; 62, 22, 29, 34 – босански краљ Остоја (1398–1404; 1409–1418).

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани топоними: **Суторина** (ГПБ 2, 3); **Сплит** (ГПБ 3, према регистру).

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**DEUX LETTRES DE LA COMMUNE DE DUBROVNIK DESTINÉES AU
KNEZ RAUP**

(I) Dubrovnik, le 27 janvier 1403

(II) Dubrovnik, le 26 mars 1405

Résumé

Ce travail porte sur deux lettres adressées par la Commune de Dubrovnik au duc (*knez*) Raup. Ce personnage n'apparaissant dans les sources écrites qu'au court d'une très brève période, ces deux lettres sont, de fait, les deux seuls documents de ce type le concernant. Dans la première, les Ragusains remercient Raup de son entremise dans un litige survenu au sujet du commerce du sel sur le lieu de marché situé à Sutorina. Ils le prient d'intervenir auprès du voïvode Hrvoje Vukčić Hrvatinić pour que celui-ci use de son influence aux fins d'obtenir l'interdiction de ce commerce, compte tenu du fait que ce dernier va à l'encontre des dispositions des anciens accords. Ils le prient aussi de demander au voïvode Hrvoje d'intercéder auprès du commandant des galères de Naples pour obtenir un document garantissant la libre navigation aux navires ragusains. Dans la seconde lettre, les Ragusains se plaignent du mauvais comportement de certains habitants de Split, sujets de Raup, à l'égard de certains de leurs concitoyens. Ils le prient de punir les coupables de façon adéquate et de veiller à ce que de tels actes ne se reproduisent plus. Ce travail contient le texte complet en ancien serbe et la traduction en serbe moderne des deux lettres, accompagnés de leurs fac-similés et d'une sur leurs éditions antérieures. Outre une brève analyse diplomatique, on y trouve aussi tout un chapitre revenant sur les circonstances dans lesquelles ont été rédigés ces deux documents, ainsi que deux chapitres respectivement consacrés à l'analyse prosopographique et topographique.

Mots-clés : Raup, Hrvoje, Dubrovnik, Sutorina, Split, sel, acte libre.

Тамара Вуковић*

Академија наука и умјетности
Републике Српске
Бања Лука

**ДВА ПИСМА ДУБРОВАЧКЕ ОПШТИНЕ КНЕЗУ ПАВЛУ
РАДЕНОВИЋУ ИЗ 1405. ГОДИНЕ**

(I) Дубровник 1405, 26. март

(II) Дубровник 1405, 22. октобар

Сажетак: Након босанско-дубровачког рата (јун 1403 – мај 1404), дипломатска борба за мир настављена је и 1405. године. Због тога Дубровчани, у марту, захваљују кнезу Павлу на пруженој помоћи код новоизабраног краља Твртка II и херцега Хрвоја. У међувремену, притисак угарског краља на Босну се појачао, због чега је кнез Павле, у октобру, затражио од Дубровчана да му пружи уточиште.

Кључне ријечи: кнез Павле, посланици, краљ, херцег, договор, Дубровник.

Ранија издања

Писма нису сачувана у оригиналу, него као преписи, уведени канцеларијском минускулом, у серију *Писма и упуства*.¹ Оба документа су раније издавана. Прво писмо објављено је у збиркама: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 60, док. 111; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 248, док. 262. Друго писмо су, такође, објавили: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 69, док. 128; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 249, док. 263. Ова издања припремљена су на основу снимака који су направљени у Државном архиву у Дубровнику.

* Ел. пошта: vukovic-tamara@hotmail.com

¹ Преписе је сачинио логотет Руско Христифоровић, у књизи *Lettere e commissioni di Levante* I, fol. 50 и 55'.

(I)

Писмо у коме Дубровчани захваљују кнезу Павлу на помоћи код краља и херцега

*Текст писма**

+ Вел'можном⁸ и многопочтеном⁸ кнез⁸ Павл⁸ ѿ влад⁸цаго град[а] Д⁸бровника |2| кнеза властель и ѿ все ѿпкине многољубимо поздрављеник. Ч⁸ли смо |3| како си п⁸товаљ и ѿпетъ се домом(ь) здраво и почтено вратилъ и ѿ томъ бисмо |4| много
5 вес(е)ли. И много се намъ похвалише наши послани Паској и Марок кр^ь имъ си |5| билъ добри помощник(ь) при г[оспо]д[и]н⁸ краљу и херцег⁸ и на сваки добри п⁸тъ на|б|сталпалъ². Я вѣмъ³ кр^ь сте въсаком⁸ добром⁸ закон⁸ вѣщи кр^ь сте ви ѿ старѣхъ |7| г[оспо]д^ь босанцѣхъ а ѿчен(и)ки добри славного спомен⁸тиа г[оспо]д[и]на
10 краля Тврѣтка. Я и то|8|м⁸и смо се възда ѿ ваше любве надигали и много захваљуемо ви. Я съ бошн<та>|9|ни⁴ ти направисмо до др⁸гѣга зговора како ваша любавъ вѣ. И молимо в⁸|10|дите ви наши прѣпор⁸чени.
+ м(ѣ)с(е)ца марта ·кѣ·⁵ д(ь)нь ·чѣ· лѣтѣ.

Превод

Велможном и много поштованом кнезу Павлу од владајућих града Дубровника, кнеза, властеле и од све Општине многоцијењени поздрав. Чули смо како си путовао и опет се кући здраво и достојно вратио, и због тога смо били много радосни. И много нам се похвалише наши посланици Паскоје и Мароје да си им био добар помоћник код господина краља и херцега, и да си настојао на сваком добром путу. А знамо да сте свакоме доброме закону вјешти, јер сте од старе босанске госпode и добри ученици славного спомена господина краља Тврѣтка. Томе смо се вазда од Ваше љубави надали, и много Вам захваљујемо.

* Редакција издања и превода обају писама: Т. Суботин-Голубовић.

² М. Пуцић: настoпaлъ.

³ Љ. Стојановић: вѣмo.

⁴ оштећено; М. Пуцић: бoснaни; Љ. Стојановић: бoснaни.

⁵ М. Пуцић: кѣ.

А са Бошњанима ти направисмо други договор, како Ваша љубав зна. Молимо Вас будите наш препоручени.

Мјесеца марта 26. дан, 1405. година.⁶

Дипломатичке особености

Писмо је састављено по једноставном формулару. Почиње симболичком инвокацијом, након које слиједи инскрипција, у којој се Дубровчани обраћају Павлу Раденовићу као *велможноме* и *много поштованоме кнезу*. На интитулацију, која садржи различите чиниоце власти у Дубровнику, надовезује се кратка салутација (*многвољубиво поздрављеник*), којом се завршава протоколарни дио писма.

Експозиција представља најсадржајнији дио писма, те нам саопштава околности које су довеле до његовог настанка. Мировни преговори између Босне и Дубровачке републике трајали су скоро годину дана.⁷ Са кнезом Павлом Дубровчани су односе уредили, још у марту 1404, преко његовог човјека Браила Тезаловића.⁸ Наредне године кнез Павле је дјеловао у корист Дубровчана. Тиме се отвара питање да ли је његова интервенција била заиста усмјерена према херцегу Хрвоју и краљу Твртку II, као што је у писму и наведено.⁹

⁶ Љ. Стојановић правилно је прочитао датум у писму, али у његовом наслову је грешком ставио 28. март 1405.

⁷ О рату између Босне и Дубровника, детаљније: G. Škrivanić, *Rat bosanskog kralja Ostoje sa Dubrovnikom*, *Vesnik Vojnog muzeja JNA* 5–II (1958) 35–60. Након промјене на босанском престолу и престанка босанско-дубровачког непријатељства, у мају 1404, у преговорима око услова мира, уз стари територијални спор (Сланско приморје), појавио се проблем са три села Сандаља Хранића (Лисац, Имотица и Трновица). Такође, Дубровчани су тражили да им краљ Твртко II потврди старе привилегије и повеље. Детаљније: J. Lučić, *Stjecanje, dioba i borba za očuvanje dubrovačkog Primorja 1399–1405*, *Arhivski vjesnik* 11–12 (1968–1969) 137–141, 190–201; J. Радонић, *О кнезу Павлу Раденовићу. Приложак историји Босне крајем XIV и почетком XV века*, *ЛМС* 212 (1902) 42–44; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba*, *Zagreb* 1902, 183–189; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, *Sarajevo* 1981, 31–41. E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, *Sarajevo* 2009, 128–156.

⁸ *Lettere e commissioni* I, fol. 46; M. Пуцић, *Споменици српски* I, 54, док. 97; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 458, док. 471.

⁹ Павао Живковић изричито тврди да се радило о путу кнеза Павла босанском краљу Твртку. Види: P. Živković, *Tvrtko II*, 37. Есад Куртовић је изнио своје аргументе у прилог овој тврдњи, у: E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski*, 146–147, нап. 497.

Дубровчани су 26. марта 1405. писали и херцегу Хрвоју, од кога су тражили да им писмено потврди *цо к ваша потена приазень с нашѣми послѣ направил[и] а не записали а*

Диспозиција је кратка и садржи изразе захвалности кнезу Павлу због помоћи, те потврду о постигнутом споразуму.

У есхатоколарном дијелу писма налазе се симболичка инвокација и датум наведен по хришћанском рачунању времена. Мјесец је забиљежен словима, а дан и година словима која имају бројну вриједност.

Просопографски подаци

Паскоје (Паскоје Растић, Pasqual de Resti), 68 (страна), 5 (ред у издању) – дубровачки властелин. Припадао је патрицијском роду који је, почетком XV вијека, имао важну улогу у политичком животу Дубровника. Обављао је значајне дипломатске послове, те је уочи избијања босанско-дубровачког рата, 12. јуна 1403, упућен Радичу Санковићу. У вријеме мировних преговора 1404–1405, боравио је као посланик у Босни. Биран је за дубровачког кнеза, а 1427. постао је члан Вијећа умољених.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 392; Ј. Луčić, *Stjecanje, dioba i borba za očuvanje dubrovačkog Primorja 1399–1405*, Arhivski vjesnik 11–12 (1968–1969) 135, 190–196; М. Динић, *Државни сабор средњовјековне Босне*, Из српске историје средњег века, Београд 2003, 254–255, 299–302.

Мароје (Марин С. Буних, Marin Zugno de Bona), 68, 5 – дубровачки властелин. Тешко га је идентификовати с обзиром на то да је ово име у патрицијском роду Буних било често. Његова породица се бавила извозом у првом реду олова, затим сребра, гвожђа, крзна и воска из дубровачког залеђа у Италију и Левант. Дубровачка општина му је, приликом мировних преговора 1404–1405, повјеравала значајне дипломатске мисије у Босни.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 149–155; Ј. Луčić, *Stjecanje, dioba i borba za očuvanje dubrovačkog Primorja*, 190–196; М. Динић, *Државни сабор средњовјековне Босне*, 254–255, 299–302.

рекламѣ сте крѣ кѣте ѡцѣ на кѣпѣ вит[и] сѣ властели. Остаје недоумица да ли се радило о истом послу и истим посланицима са којима се доводи у везу кнез Павле. *Lettere e commissioni* I, fol. 49^v; М. Пуцић, *Споменици српски*, 59, док. 109; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 461, док. 475.

(II)

**Писмо у коме Дубровчани одговарају кнезу Павлу да се може
склонити у њихов град**

Текст письма

+ Главномъ и вел'можномъ г[оспо]д[и]нъ кнезъ Павлъ въ
владѣщагѡ гр[а]да Дѣбровника [2] кнеза, властель и въ все вѣкине
многѡлюбимо поздавакникъ. [3] Листъ почтене ваше пригазни прими
сѡ и раздѣлѣсѡ. Я и такогѡ [4] вѣше наамъ и прѣво ѡписаль и
въдписасѡ вашоѡ любѣѣ, крѣ морете [5] дойти съ главами с
людьми и с иманькѡм(ь), а на вѡиизи вѣри и слободѣ [6] щинѣ коки
сѡ ѡзѣдрѣжали винѡ господамъ банѡ Стѣпанѡ с матерію [7] и съ
братиѡм(ь) и казанцѡ⁸ Ганкѡ съ братиѡм(ь) дѣцомъ и
породицомъ и съ людьми [8] и покладѡ кралѣ Вѣлкашина и инѣхъ
мнозѣхъ господѣ и властель рашцѣхъ [9] и вѡсанцѣхъ прѣво и пос-
лѣ бившихъ(ь). Я крозѣ непрѣтрыгнѣтѡ пригазѣнь вашѡ [10] хѡтѡни
сѡ дошьстѣю вашѡмѡ веселѡ започтити тѣ. И часа Б(о)гѣ ѡпаси [11]
ѡ неволѡ схранити тѣ, како наше главе. Я наше желѣнькѣ за ваше [12]
добро станькѣ моглѣ кѣ ваша пригазѣнь чѡти прѣво и сѣди. Затѡ
можете [13] плѣно ѡфатѣ и сѣди и на прѣдѣ.
+ м(ѣ)с(ѣ)ца вѣктѣврига ꙗꙋꙋ д(ь)нь ѡ Дѣбровникѡ лѣто ꙗꙋꙋ лѣтѡ.

Превод

Славном и велможном господину кнезу Павлу од владајућих града Дубровника, кнеза, властеле и од све Општине поздрав велике љубави. Писмо Ваше поштоване пријазности примисмо и разумјесмо. А такође нам и раније бијаше писао и одговорисмо Вашој љубави да можете доћи са главарима, људима и имовином, а на оној вјери и слободама које смо увијек држали господи – бану Стјепану са мајком и братијом; и казнацу Санку са браћом, дјецом и породицом и људима, и покладу краља Вукашина и многој рашкој и босанској господи и властели прије и послје њих. А због Ваше непрекинуте пријазности вољни смо Ваш долазак веселим дочеком удостојити. И у невољи, које те Бог чувао, сачувати те као и наше главе. Наше жеље за Ваше добро стање могла је

¹⁰ Писарева грешка, требало би казньц8.

Тамара Вуковић

Ваша пријазност чути, прије и сада, зато се можете уздати у нас, сада и убудуће.

Мјесеца октобра 22. дан, у Дубровнику, 1405. година.

Дипломатичке особености

Два писма која је Дубровачка општина 1405. године упутила кнезу Павлу Раденовићу нису писана на основу истог формулара. Друго писмо има богатију инскрипцију, у којој се појављују нови елементи. Наиме, долази до промјена у њиховом ословљавању Павла Раденовића. У претходним исправама, обраћали су му се као *поштованом* и *љубљеном пријатељу*¹¹, *поштованом* и *драгом пријатељу*¹², те као *велможном* и *много поштованом кнезу*¹³. У овом документу назвали су га *славним* и *велможним господином*, што је својеврсна потврда да су га почели уважавати као самосталног велможу, као што су раније учинили и са Хрвојем Вукчићем¹⁴ и Сандаљем Хранићем¹⁵. Та промјена стоји у вези са промјеном његовог положаја у босанској држави. У даљој кореспонденцији, између Дубровчана и кнеза Павла, титула господин је постала уобичајена. У оквиру интитулације кнезу Павлу се обраћају различити представници дубровачке власти са кратким поздравом (салутација).

Експозиција открива да се кнез Павле, суочен са опасношћу са сјевера, још раније обратио Дубровачкој општини тражећи уточиште за своју породицу и себе.¹⁶

¹¹ Т. Вуковић, *Писмо Дубровачке општине кнезу Павлу Раденовићу*, ГПБ 3 (2010) 87–96.

¹² Р. Поповић, *Писмо Дубровчана кнезу Павлу Раденовићу у вези са доставом олова у Дубровник*, ССА 9 (2010) 187–190.

¹³ Погледати претходну исправу у овом раду.

¹⁴ *Lettere e commissioni* I, fol. 43'; М. Пуцић, *Споменици српски*, 51, док. 91; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 455, док. 467.

¹⁵ *Lettere e commissioni* I, fol. 48; М. Пуцић, *Споменици српски*, 56, док. 103; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 261–262, док. 279.

¹⁶ Дубровчани су, још у марту 1405, били упознати преко свог посланика у Будиму, Франка Бавжелића, да се угарска војска припрема на поход у Босну. Детаљније о угарском походу: Р. Živković, *Tvrtko II*, 49–51; Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји. Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002, 88–89; Д. Lovrenović, *Na klizištu povijesti. Sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska (1387–1463)*, Zagreb–Sarajevo 2006, 124–129.

Два писма Дубровачке општине кнезу Павлу Раденовићу

Диспозиција обухвата одговор уз устаљене исказе дубровачке дипломатске углађености.

Есхатокол садржи вријеме и мјесто записивања документа.

Установе и важнији појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени појмови и установе: **господин** (ГПБ 1, 2, 3); **лист** (ГПБ 1, 2, 3); **вјера** (ГПБ 1, 2, 3); **људи** (ГПБ 3), **казнац** (ГПБ 1, према регистру).

Поклад (лат. depositum), 71, 9 – Овај термин односи се на покретну имовину босанских и српских владара и великаша коју су чували у Дубровнику. Углавном су депоновали новац, накит, сребрно посуђе и скупоцјене тканине.

Литература: С. Ћирковић, *Поклад краља Вукашина*, Зборник ФФ у Београду XIV–1 (1979) 153–155; *ЛССВ*, 537–538 (М. Маловић-Ђукић); Е. Kurtović, „*Državni depozit*“ (*depozit banice Anke, Sandalja Hranića i Katarine u Dubrovniku 1406–1413. godine*), *Prilozi* 28 (Sarajevo 1998) 57–103; Е. Kurtović, *Kretanje u depozitu Sandalja Hranića u Dubrovniku 1413.–1435. godine*, *Hercegovina* 11–12 (Mostar 2000) 29–53.

Tamara Vuković

Académie des sciences et des arts
de la République Serbe
Banja Luka

**DEUX LETTRES DE LA COMMUNE DE DUBROVNIK ADRESSÉES
AU KNEZ PAVLE RADENVIĆ EN 1405**

(I) Dubrovnik, le 26 mars 1405
(II) Dubrovnik, le 22 octobre 1405

Résumé

Ces deux lettres de 1405 occupent une place charnière dans le processus d'affirmation du duc (*knez*) Pavle en tant que seigneur local indépendant puisqu'elles enregistrent, de la part de la chancellerie de Dubrovnik, une reconnaissance de cette promotion à travers l'introduction de nouveaux éléments dans sa correspondance avec le duc. Dans une première partie narrative, leur texte expose, outre quelques rappels sur la vie de ce dernier, les raisons et circonstances qui ont amené à leur rédaction. Puis, dans la première, les Ragusains remercient le duc pour l'aide apportée dans leurs efforts afin de conclure un traité de paix le plus favorable possible avec le roi et le dux. Et dans la seconde, ils l'autorisent, à sa demande, à trouver refuge avec sa famille et ses gens dans leur ville en raison de la menace que fait peser sur lui la présence de l'armée hongroise.

Mots-clés : knez Pavle Radenović, émissaires, roi, herceg (dux), accord, Dubrovnik.

Раде Михаљчић*

Академија наука и умјетности
Републике Српске
Бања Лука

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ТВРТКА ТВРТКОВИЋА КОЈОМ ДУБРОВЧАНИМА ПОТВРЂУЈЕ СЛАНСКО ПРИМОРЈЕ

1405, јуни 24.

Сажетак: Издање, превод и објашњења повеље коју је краљ Твртко II Твртковић 24. јуна 1405. издао Дубровачкој општини. Краљ је Општини потврдио земљиште од Курила (данас Петрово Село) до Стона, укључујући село Лисац и засеке Имотицу и Трновицу. У документу се осуђује краљ Остоја, који је ратовао са Дубровником. Дубровчани су нашли савезника и заштитника у личности моћног херцега Хрвоја Вукчића.

Кључне речи: Босна, Дубровник, краљ Твртко II Твртковић, херцег Хрвоје Вукчић, кнез Павле Раденовић, кнез Вукац Хранић, војвода Сандаљ Хранић, кнез Никола Гучетић, Русаг босански, станац.

Повеља коју је 24. јуна 1405. Твртко II Твртковић издао Дубровачкој општини настала је у послератним околностима. То је документ о помирењу Босне и Дубровника са прецизно дефинисаним тачкама међудржавног уговора. Твртко II је уз пристанак властеле Русага босанског Општини потврдио Сланско приморје од Курила до Стона. Шест година раније Сланско приморје краљ Стефан Остоја уступио је Дубровчанима у вечну баштину. Том приликом краљ Остоја и војвода Хрвоје добили су кућу у граду. Општина је поклисарима, који су у Босни преговарали, забранила да обећају трибут за територију од Курила до Стона (*aliquod tributum Bossne pro obtinendo terras de Curilla usque Stagnum*).¹

Краљ Остоја покушао је ратом да поврати Сланско приморје. Краља су, међутим, напуштали великаши. Најмоћнији, херцег Хрвоје,

* Ел. пошта: enciklopedija@anurs.org

¹ DAD, Reformationes 31 f. 120', 7. X 1398.

иступао је као владар. Још 15. јануара 1404. херцег је са Дубровником склопио савез на *расутије и погибију* краља Остоје. Самовољу су испољили кнез Павле Раденовић, војвода Сандаљ Хранић, кнез Радоје Радосалић, кнез Радоје Драгосалић. Они су уз остале угледнике пописани као сведоци у обе исправе, које су краљ Остоја 1399, а краљ Твртко II 1405. издали Дубровчанима.

Опис исправе и ранија издања

Оригинал исправе, која се чува у Државном архиву у Дубровнику, писан је на пергаменту. Кожица је неједнаке дебљине и неједнаког формата (ширина од 55 до 56,5 цм, а висина од 38 до 39 цм).² На полеђини повеље налази се запис на италијанском језику: *Poueglia de Tuertcho Tuertchovich de 1405. confirmatione de Lisaz, Motiza et Ternoviza.*

Дубровачки канцелар Никша Звијездић преписао је повељу краља Твртка II у зборнику привилегија – *Liber privilegiorum*, коју је Франц Миклошич назвао *Codex Ragusinus*.³ Варијанте исправе краља Твртка II из преписа Никше Звијездића у зборнику *Codex Ragusinus*, 35'–37, наводи Љ. Стојановић.⁴

Издања: П. Карано-Твртковић, *Србскии споменици*, Београд 1840, 120–124, бр. 89. Према оригиналу повељу су објавили F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 253–257, N° CCXLXIII и Љ. Стојановић, *Повеље и писма*, I–1, 490–495, бр. 513 (погрешно датовање: 20. јун 1405. уместо 24. јун 1405); Ст. Новаковић, *Законски споменици*, 215–218 (скраћено издање документа).

*Текст повеље**

+ ВѢ НАУЕТКѢ ѡЦА ВѢ ИСПЛѢ[НЕ]ННІЕ С(И)НА И СВЕТ(О)ГА Д(8)ХА, ИЖЕ
ВА НАУЕТКѢ НЕБЕСѢ ДИВНѢМЪ 8ТВРЬЖД(ЕН)ЕМЪ 8ТВРЬДИ И ВАСЕЛЕН8Ю
ѡСНОВА ЗЕМЛ8, МИЛОСРДІЕ ЖЕ МИЛОСТИ СНѢДЕ С НЕБЕСЕ НА ЗЕМЛ8 ЧЛО-
ВѢКОЛ8БНО |2| И ПАДШЕЕ ЧЛОВ(Ѣ)ЧЕ С8ЩІСТВО ПРѢСТ8ПЛЕНЕМЪ СОБОЮ
5 ѡБ(О)ЖИВѢ НА НЕБЕСА ВАЗВЕДЕ. ТИМЪ ЖЕ В(Ь)СА ѡТ(Ь) НЕБИТЬѢ ВА БИТЬЕ

² Детаљан опис видети у раду G. Čremošnika, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM IV–V (1949–1950) 157–160.

³ М. Решетар, *Никша Звијездић дубровачки српски канцелар XV вијека*, Глас СКА CLXIX – 87 (1936) 174–175.

⁴ Љ. Стојановић, *Повеље и писма*, I–1, 490–495.

* Редакција издања: Т. Суботин-Голубовић.

састалена више, тим'же и погибьше вѣще домъ Издравлева ка истиномю пас|3|тирю и г(оспо)дъ Б[о]гъ своемю вседръжетелъ въсвращене више тимъже и скипетръѣ цар(ь)цскаѣ⁵ по всои васелении ѿтверждають се и красеце се славетъ Б(о)га.

- 10 Такои же и азъ, Стипанъ Тврѣ'ковъ |4| Тврѣтковѣ, по милости г(оспо)да Б(о)га моего краљъ Срѣвлемъ, Босни, Приморью, Хѣм(с)ци⁶ земли, Дониъмъ краемъ, Ъсорѣи, Голи, Подрѣнью, западнимъ странаъмъ и к томю, сподобленъ вѣхъ крале|5|вати ва землехъ родителъ и прародителъ нашихъ бивъ на кѣпи з г[оспо]д[и]номъ херѣцегомъ Хрѣвоемъ сплицимъ(!) и кнезомъ Донихъ краи и с кнезомъ Павломъ Радиновѣмъ и с воеводомъ Ганъ|6|далемъ и са всеми властели и с велможамъ Рѣсага босаньскога.

- Зборѣвъ и бесѣдивъ безъ иѣднога пропайства, цилю сврѣшено, наидосмо и вѣьнаidosмо, како градъ Дѣбров(ь)никъ |7| и властеле Дѣбровѣусци вт[ъ] постанѣ Босъне и Дѣбровѣника били сю вазда вирьни и прѣдсрѣчъни(!) приѣтелѣе нашимъ прѣвимъ и намъ, и к томъ, цю имъ ратъ зада и миръ при|8|врьже и правимъ нимъ великѣ злобѣ и цетѣ ѿчинити повели Ъстоѣ, бивъши краљъ Босни, вѣьнаidosмо, да имъ е все сѣпротивъ Б[о]гъ и правѣди зли ѿчинили
- 20 и велике кал|9|етви побилъ и записе, кое сѣ ѿчинили и записали господа прѣва босаньска, рашька и сръпска градъ Дѣбровикъ наши родителѣе и прародителѣе и все велможѣе босаньске |10| потвѣрдили, и хотише, безправѣдено⁷ да нимъ помете и потвѣрѣи а безъ ниеднога нихъ злога ѿзрока, а все този чисто и втворено вѣьнаidosмо.

- 30 И тѣи доиде краљствѣ |11| ми властелинъ и поклицаръ слав'нога града Дѣбровника кнезь Никола Гѣчетиѣ са всакою любѣвью и милосрѣдьемъ и зато да е видномо всакомъ, комъ се подова, кал|12|ко ед'носрѣдо и лѣвимо и милосрѣдно примамо и примисмо вѣд[ъ] данасъ

⁵ царѣскѣ, F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 253; царѣскаѣ, Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 490.

⁶ Хѣмци, F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 253; Хѣмци, Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 490.

⁷ безправѣдено, омашка писара, безправѣдно у копији, Cod. Rag., Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 491, нап. 28.

наприда, до коли свить стои, властеле и всюю ѿпѣкинѸ града Дѡ-
 35 ровѸника за наше срьдѸчѸне бра|13|тѸю и прѣѣтели, како ихъ сю
 имали прѣви наши до ногаизи⁸ д(ѡ)не, до кога имъ миръ приврѣже
 ѿстоѣ, бивѣши краљ. И еѣе да е ва свидинѣ всакомѸ комѸ се по-
 доба, |14| како господство ми са всеми единосрьдо поновисмо,
 потвердисмо и боле ѡтвердисмо и ѡ вике ѡстановитисмо градѸ Дѡ-
 40 бровникѸ и неговимъ властелемъ, како е |15| ѡ повелахъ г(оспо)д(и)на
 краља Тверьтка и ю повелахъ г(оспо)д(и)на краља Дабише и ѡ
 повелахъ бивѣшаго краља ѿстоѣ. Такоже и ми г(оспо)д(и)нѸ краљ
 Тверьтко Тверьтковиѣ потверью и тverь⁹ |16| все законе и ѡвите
 и повеле и записе и с моими властели¹⁰ краљства босаньскога, како
 45 сю имали съ господомъ босаньскомъ, рашькомъ, срьпскомъ, ѡна-
 кози како имъ се |17| ѡдрѣжи ѡ повелахъ г(оспо)д(и)на краља
 Тверьтка и г(оспо)д(и)на краља Дабише и бивѣшаго краља ѿстоѣ. И
 еѣе имъ потверью ѡнаи села ѡ Приморьи и землѸ, цю имъ се ѡдрѣжи
 ѡ повели|18| бивѣшаго краља ѿстоѣ.
 50 И еѣе да е ва свидинѣ всакомю¹¹, ере би рѣчѸ и дегъба мею
 краљство ми властели дѡбровѸчцими за село Лисаць и засеѡке
 Имотица и Трьнови|19|цѸ ере не бихѸ писане именемъ ѡ повели, кою
 имаю за Приморье. Говоре нимъ краљство ми: „Ваше този ни“, а
 говоре краљствѸ ми властеле дѡбровѸ(ѡ)ци: „Г(оспо)д(и)не краљѸ
 55 |20| паѡе е наше ере по нихъ милости г(оспо)д(и)нѸ краљ и ва Босана
 (!) намъ да все Приморье ѡт[ѡ] Кѡрила дерѸи до Ѣтона са ваами (!)
 сели и заѡсеци(!) и са всеми меѣми и правинами |21| и са вѸсами ко-
 тарѣ и, да е наше ѡ вике и нашихъ послиднихъ, а ти речени Лисаць,
 Имотица и Трьновица еѣе ѡд[ѡ] достоѣнѣѣ и ѡд[ѡ] котара рече-
 60 нога Приморьѣ сель и зе|22|млѸ“. И този Ѹѡвѣше краљство ми,
 имавѣше свить и циль зговорѸ з господ[и]иномъ херьцегомъ
 Хрѡвоемъ и воеводомъ Гандалемъ и с иними велѸможамѸ краљства

⁸ оногаизи, F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 254.

⁹ тverь, писарева омашка, требало би потвердихъ, како се налази у копији, Cod. Rag., Лб. Стојановић, *Повеље и писма* I–I, 491, нап. 41.

¹⁰ властеле, F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 254.

¹¹ всакомѸ, F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 255.

- ми, са всімъ, |23| ако не бихъ њ повели именовъ писане, да
Дѣровъникъ за то не њди, ерь сѡ њ котарихъ реченога Приморьѣ.
- 65 Наидосмо и ѡбънаидосмо, ере речено село Лисаць, Трьновица,
Имъ|24|отица есѡ Дѣровникъ с Приморьемъ дани, и зато има бити
властель и ѡпъѣине дѣровъуке. И зато са всіми единосрьдо
потврьюемо и тврьдимъ село Лисаць, Трьнови|25|цѡ, Имотицѡ да
есть и да има бити властель и все ѡпъѣине дѣровъуке, са всімъ
- 70 достоѣнъемъ и котарѣ и цо нимъ реченимъ пристои, ѡ вики викомъ
тврьдо и крипъко |26| нимъ и нихъ последнемю, како се все ѡстало
приморьѣ ѡдръжи ѡ повели бивъшаго краља ѡстое, ѡ кою и емъ е за-
писано все Приморьѣ, такози и ѡвази трѣ села реч(е)на |27| да сѡ
нимъ и нихъ послѣднимъ ва вики. И такози повелисмо да имъ се ѡ
- 75 ѡвоизи повели ѡпишѡ, потврьде и ѡстановите на вичънѡ паметь.
- А и ѣ г[оспо]д[и]нъ краљ ѡуинихъ з г[оспо]д[и]но|28|мъ
херъцегомъ [и] по свитѡ с властели босаньцими и више тогаи, да е
видимо всакомю, т(ѡ)ко годи е Бошњанинъ али краљства босаньскога
прѣи рати билъ дльжанъ комѡ годи Дѣровъ|29|уанинѡ, вола
- 80 покладъ ималъ ѡд[ѡ] Дѣровъуанина, вола на вири мю ѡзето на гос-
поскои, може Дѣровъуанинъ този истиномъ показати, да се има
Дѣровъуанинѡ вратити и платит. |30| И всакоє ѡбиство ѡловице,
кръви пролитъѣ, кое сѡ ѡ ѡвѡи неправеднѡ ратъ ѡуинена, и всакоє
ране и ѡбьенъѣ и зле рѣуи и хотинъѣ зла, коѣ сѡ била мею
- 85 босаньцими лѡдъмъ и дѡро|31|въуцими, ѡбѡи ѡбьлѡбимъ, ере
г[оспо]д[и]нъ херъцегъ този мею нами направи, и единосрьдо прости-
смо и благословисмо. И такози правимо и повеливामъ, да нитко не
ѡсможе ни смъ|32|ити бѡде ѡспоменѡти ни искати крѡви ни не ѡсвете
ни вражде ни ѡ едно врѣме, до коли стои свитъ. Тко ли се ѡврите се
- 90 потворивъ, да ѡ господство (!) ми невиранъ, и да се распе.
- А цо е |33| ѡзель воевода Саньдаль и кнезь Паваль Радиновѣъ,
вола ини Бошњанинъ лѡбо краљства босаньскога, комю годи Дѣ-
ровуанинѡ добитъкъ вола ине рѣуи ѡ сѡю ратъ, томъ|34|ѡи ѡзетью да
е сѡдъѣ кнезь Вьлкаць Храниѣъ и ш нимъ властелинъ дрѡги
- 95 босаньски, кога ш нимъ краљство ми пошле. И к нимъ и ш ними
заед(ѡ)но да бѡдѡ сѡдѡе .ѡ. властелъ|35|ина дѡров(ѡ)ука, коѣ ѡпъѣина

- дѣровѣу'ка пошле. ꙗ томѣи бѣди швиѣмъ сѣдѣѣмъ станаѣъ ꙗ Конав-
лахѣ али ꙗ Трѣвинѣ али ꙗ Попови, ѡд[ѣ] овихѣ трехѣ мѣстѣ ед'но,
г(ѣ)ди бѣде |36| хотинѣе кнеза Влькѣцѣ Хран(и)ѣка. ꙗ цю бѣде ѡтлѣу-
100 ено и познано по швиѣхѣ ѡетирѣхѣ сѣдѣѣхѣ¹² или по веѣемъ дѣлѣ
ѡт[ѣ] ѡетирехѣ сѣдѣѣ реѡенихѣ да е криво ѡзето и не по п|37|равѣди
лѣдемъ дѣровѣу'циѣмъ, да се има платити и вратити. И цю годи бѣ-
дѣ ѡтлѣѡити реѡени сѣдѣѣ сврѣхѣ тогаи ѡзетѣѣ, да е тврѣдо и ста-
новито, и да ниткорѣ тогаи не море потворити.
- 105 |38| ꙗ томѣи станѣкѣ ꙗ реѡеномъ мѣстѣ бѣди рокѣ шестѣ мѣсецѣ
ѡт[ѣ] данасѣ наприда. ꙗко ли кнезѣ Вѣк'цѣ и дрѣги властелинѣ
босанѣски, реѡени сѣдѣе, не дошли на ѡвомѣзи рокѣ за кою |39| годи
потрѣбѣ крал'ства босанѣскога али ѡна .ѣ. властелина дѣровѣука не
дошла за никѣ потрѣбѣ дѣровѣукѣ, да имаю доити ѡви реѡени сѣдѣе
- 110 наиврѣже цю могѣ на реѡеномъ м|40|ѣстѣ тѣи правѣдѣ познати.
ꙗ ѣ г[ѡспо]д[и]нѣ кралѣ Тврѣт'ко Тврѣтковѣ¹³ на светомъ
ева(н)дѣлью¹⁴ и на ѡасномъ крѣсти Хр(и)стови и ва .д.
ева(н)гелите и ва .ѣт. врѣховѣнихѣ апѣст(ѡ)лѣ (!) и ва .т' ѡт' |41|
светихѣ ѡтацѣ иже сѣтѣ ва Никию, и ва в(ѣ)се св(ѣ)те ѡт(ѣ) вика
- 115 Б(ѡ)гѣ ѡгодив'ше и ва д(ѣ)ше наше са избраними властели и
вельможами Рѣсага босан'скога ротисѣмо се и присегосѣмо, |42| наип-
рѣ и ѣ г[ѡспо]д[и]нѣ кралѣ Тврѣт'ко Тврѣт'ковѣ и г[ѡспо]д[и]нѣ
херѣцегѣ Хрѣвое сплицки и кнезѣ Павлѣ Радиновѣ и кнезѣ Вѣкѣцѣ
Храниѣ и воевода Санѣдалѣ Хран(и)ѣ и кнезѣ Бавша
- 120 Херѣцего|43|виѣ и кнезѣ Радѡе Радѡсалиѣ и кнезѣ Радѡе Драгѡса-
лиѣ и кнезѣ Батиѣ Мѣрьковѣ (!) и кнезѣ Радѡсавѣ Приѡевѣиѣ
и кнезѣ Владисавѣ Дѣниѡиѣ и кнезѣ Вѣкѣ Рогатиѣ |44| и кнезѣ
Бѣлица Бѣльханиѣ.
- И ако семю више писанѡмѣ не бити потворенѣ ни поколебимѣ до
125 д(ѣ)ни и до вика. Тко ли дрѣзѣне и потворѣи слово госпѡства ми, да
сю в(ѣ)се |45| клетви пале на немѣ, и да е клетѣ царемъ небеснимѣ, и
да е причѣстанѣ Июди придателѣ Хр(и)с(то)вѣ, и госпѡствѣ ми да е

¹² сѣдѣѣхѣ, F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 256.

¹³ Тврѣтковѣ, F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 256.

¹⁴ ева(н)дѣлью, Miklosich, *Monumenta Serbica*, 256.

невиранъ. Писано на Бѣлихъ Селицихъ 8 Трьст|46|ивници ва лѣта
рожд(ь)ства Хр(ис)т(о)ва .ѿ. и .8. ѿ. лѣто, мѣс(е)ца июна .к̃. ¹⁵ д(ь)нь.
130 Писа Нов(а)къ Гоичиниѣ, диѣкъ г(оспо)д(и)на краља Тврьтка
Тврьтковиѣ.

Печатъ господина краља босанскога Тврьтка Тврьтковиѣ.

На полеђини: Poueglia de Tuertcho Tuertchovich de 1405. confir-
matione de Lisaz, Motiza et Ternoviza.

Превод

У почетак Оца, у испуњење Сина и Светог Духа, који на почетку дивним утемељењем небеса утврди и васељењу основа, милосрђе пак милости човекољубиво сиђе с небеса на земљу, и људску природу која је због престопа пала, собом је обожио и на небеса узнео. Тиме је све од непостојања у постојање било постављено, тиме су и изгубљене овце дома Израилјевог истинском пастиру госпoду Богу, своме сведржитељу, биле враћене, тиме се и скиптри царски по целој васељени утврђују и поносно славе Бога.

Тако пак и ја, Стипан Твртко Твртковић, по милости господа Бога мога краљ Срба, Босне, Приморја, Хумске земље, Доњих краја, Усоре, Соли, Подриња, западних страна и к томе, удостојен краљевати у земљама родитеља и прародитеља наших, био сам заједно окупу с господином Хрвојем, херцегом сплитским и кнезом Доњих краја и с кнезом Павлом Раденовићем и с војводом Сандаљем и са свом властелом и с велможама Русага босанскога. Пошто смо разговарали и беседили без иједне зле помисли (*пропаиства*) зацело завршено, нађосмо и увидесмо (*наидосмо* и *швѣнадосмо*), како су град Дубровник и властела дубровачка од постанка Босне и Дубровника били вазда верни и веома срдачни пријатељи нашим прецима (*прѣвими*) и нама, и к томе, али им рат намете и мир прекрши. И њима који су у праву, направи велику злобу и штету учини Остоја, бивши краљ Босне. Нађосмо и увидесмо да им је све против Бога и правде учинио, заклетве порекао и повеље, које су учинила и записала господа прва босанска, рашка и српска граду Дубровнику, а наши родитељи и прародитељи и све велможе босанске потврдили, хтеде (Остоја) да им оспори и оскрнави без иједног њиховог зла узрока. А све то чисто и јасно увидесмо.

¹⁵ .к̃., Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 495. После погрешног читања уследило је погрешно датовање: 20. јун 1405.

И ту дође краљевству ми властелин и поклисар славнога града Дубровника, кнез Никола Гучетић, са сваком наклоношћу и милосрђем. И зато да је знано свакоме коме се достоји, како свесрдно и вољено и милосрдно примамо и примисмо од данас па даље, докад свет постоји, властелу и сву Општину града Дубровника за нашу срдачну браћу и пријатеље, како су их прихватили преци наши до онога дана, до кога им мир прекрши Остоја, бивши краљ. И још да је знано свакоме, коме се достоји, како господство ми са свима свесрдно поновисмо, потврдисмо и боље утврдисмо и у веке установисмо граду Дубровнику и његовој властели, како је у повељама господина краља Твртка и у повељама господина краља Дабише и у повељама бившег краља Остоје. Тако и ми, господин краљ Твртко Твртковић потврђујем и утврђујем све законе, услове, повеље и записе с мојом властелом краљевства босанског, како су имали с господом босанском, рашком, српском, онако како им је садржано у повељама господина краља Твртка и у повељама господина краља Дабише и у повељама бившег краља Остоје. И још им потврђујем она села у Приморју и земљу, што им је садржано у повељи бившег краља Остоје.

И још да је на знање свакоме, јер би реч и спор између краљевства ми и властеле дубровачке за село Лисац и засеоке Имотицу и Трновицу, јер не беху написане поименично у повељи, коју имају за Приморје. Рече њима краљевство ми: „То није ваше“, а властела дубровачка одговори: „Господине краљу, разуме се да је наше, јер по њиховој милости господин краљ и сва Босна да нам све Приморје од Курила до Стона са свим селима и засеоцима и са правинама и са свим котарима, да је наше до века и наших последњих, да ти речени Лисац, Имотица и Трновица су имовина, села и земља од котара реченог Приморја“. И то чувши краљевство ми, имајући савет и потпун договор с господином херцегом Хрвојем и војводом Сандаљем и са другим велможама краљевства ми, са свима; ако не беху у повељи поименично писани, да Дубровнику то не наноси штету, јер су у котарима реченога Приморја.

Нађосмо и увидесмо да су речена села Лисац, Трновица и Имотица дани Дубровнику с Приморјем и зато припадају властели и Општини дубровачкој. И зато са свима свесрдно потврђујемо и утврђујемо село Лисац, Трновицу, Имотицу и да припадају властели и целој Општини дубровачкој, са свим правима и котарима што им припада у веке векова тврдо и крепко њима и њиховим последњим, како се све остало Приморје садржи у повељи бившега краља Остоје, у којој је записано цело Приморје, тако и ова три речена села да су им вечно. Тако запове-

дисмо да им се у овој повељи упишу, потврде и установе у вечно памћење.

А ја господин краљ с господином херцегом и по савету властеле босанске поводом тога учиних, да је знано свакоме који год је Бошњанин или краљевства ми босанскога (припадник) пре рата био дужан било коме Дубровчанину, или поклад имао од Дубровчанина, или му узето на веру господску, а може Дубровчанин то истином доказати, да се Дубровчанину врати и плати. И свако убиство човека, крвопролића, која су у овом неправедном рату учињена и све ране и убијања и зле речи и намерна зла, која су била међу босанским и дубровачким људима, обе стране миримо – јер господин херцег то међу нама учини – свесрдно праштамо и благословимо. И тако захтевамо и заповедамо да нико не може нити сме споменути ни тражити крв, ни освету, ни вражду, ни у једно време док свет постоји.

Ко се нађе да ово наруши, да је господству ми неверан и да се уништи. А што су војвода Сандаљ, кнез Павле Раденовић, или други Бошњанин краљевства босанског, узели коме год Дубровчанину иметак (*добитѣкъ*) или нешто друго у овом рату, томе плену (*џзетѣю*) да је судија кнез Вукац Хранић и с њим други властелин босански, кога краљевство ми пошаље. И њима и с њима заједно да буду судије два властелина дубровачка, које Општина дубровачка пошаље. А овим судијама да буде станак у Конавлима или у Требињу или у Попову, једно од ова три места, где буде воља кнеза Вукца Хранића. А што буде одлучено и обзнањено од ових четирију судија, или већина од ових четирију речених судија, да је дубровачким људима узето криво и неправедно, да се врати и плати. А што буду одлучили речене судије у вези са тим пленом, да је тврдо и становито и да нико то не може порећи.

А томе станку у реченом месту рок је шест месеци од данас па даље. Ако ли кнез Вукац и други властелин босански, речене судије, не дођу у овом року због било које потребе краљевства босанскога или она два дубровачка властелина не дођу због неке потребе дубровачке, речене судије дужни су доћи најбрже што могу на речено место и ту спор да реше (*правѣдъ познати*).

А ја господин краљ Твртко Твртковић на светом јеванђељу и на часном крсту Христовом заклесмо се (*ротисмо се и присегосмо*) у четворицу јеванђелиста и у дванаест врховних апостола и 318 светих отаца који су у Никеји и у све свете који су од века Богу угодили и у душе наше са изабраном властелом и велможама Русага босанскога.

(Заклесмо се) најпре ја господин краљ Твртко Твртковић и господин Хрвоје, херцег сплитски, и кнез Павле Раденовић и кнез Вукац Хранић и војвода Сандаљ Хранић и кнез Баоша Херцеговић и кнез Радоје Радосалић и кнез Радоје Драгосалић и кнез Батић Мирковић и кнез Радосав Прибоевић и кнез Владисав Диничић и кнез Вук Рогатић и кнез Бјелица Бјелханић.

И да ово више писано не буде оскрнављено и поколебано до дана и до века. Ко се дрзне да порекне реч господства ми, да су све клетве на њему, да га проклиње цар небесни, да је саучесник Јуде, издајника Христова и господству ми да је неверан.

Писано на Бјелим Селиштима у Трстивници у лето рођења Христова 1405. године, месеца јуна, 24. дан. Писа Новак Гојчинић, дијак господина краља Твртка Твртковића.

Печат господина краља босанског Твртка Твртковића.

Дипломатичке особености

Само по себи се намеће поређење исправа о Сланском приморју. Повеља краља Твртка II почиње симболичном инвокацијом која се врло ретко јавља у средњовековним босанским документима. За простор црвеног крста и великог слова В увучено је седам редака. Више редака повеље прошарано је словима исписаним црвеном бојом. Повеља краља Стефана Остоје почиње вербалном инвокацијом, а крст се налази испред владаревог потписа. Насупрот њему, краљ Твртко II није ни потписао повељу о Сланском приморју. „Mjesto kraljevog potpisa Gojčinić piše u zadnjem retku cijeli datum i svoj vlastiti potpis crvenim slovima“.¹⁶ Све до 1426. године краљ Твртко II није потписивао исправе које је издавао. Касније његове исправе садрже потписе исписане „sasvim neuglednim slovima“. То је још увек загонетка канцеларије овог краља. Грегор Чремошник поставља питање да ли краљ то чини зато што угарски вазал нема право на потпис.¹⁷ Недостатак краљевог потписа и изразите разлике не доводе у питање аутентичност повеље краља Твртка II. Његов дијак Новак Гојчинић и Стипан Добриновић, дијак краља Остоје, нису користили исте формуларе. Канцеларија краља Остоје враћа се формулару који је увео Владоје, логотет краља Твртка I Котроманића, а стиче се утисак да је Твртко II напустио владарску идеоло-

¹⁶ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 159.

¹⁷ G. Čremošnika, *Bosanske i humske povelje*, 159.

гију Твртка I Котроманића. Твртко II само је у интитулацији *краљ Срба и Босне*. На печату је краљ босански.

Оригинални документ сачуван је са печатом. Грегор Чремошник је показао да је концепт исправе од 15. јануара 1399, којом краљ Стефан Остоја даје у вечну баштину Сланско приморје, састављен у Дубровнику. Није искључена могућност да је у Дубровнику састављен и концепт повеље краља Твртка II Твртковића.

Просопографски подаци

Никола Гучетић (Никола Гџчетић, Nicola de Goçe de Pustierna?), 77 (страна), 31 (ред у издању) – дубровачки властелин, члан Већа умолених и Малог већа. За склапање мира са краљем Твртком II Твртковићем био је лично заинтересован јер је у Босни пословао. Учествовао је у преговорима око продаје Сланског приморја и Конавала. Ћириличке повеље бележе га са титулом кнеза. Као *поклисар славнога града Дубровника*, кнез *Никола Гучетић* записан је у овој исправи.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 233, 254, 261, 276, 323, 325, 329, 347; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 375, 421, 441, 491, 496, 586, 591. 611; I–2, 233; ГПБ 1 (2008), 131 (Р. Михаљчић).

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV у веку*, 254–256.

Вукац Хранић (Вѣкць Хранић), 80, 118 – великаш, син Храње Вуковића, брат војводе Сандаља Хранића и кнеза Вука Хранића. Припадао му је део породичних поседа у Подрињу. У исправи краља Твртка II записан као пети угледник.

Литература: СБР 2, 415 (С. Ћирковић, са старијом литературом).

Кнез Балша Херцеговић (Балѡша Херѣцеговић), 80, 119 – господар Доњих краја. По титули херцег, коју је носио његов отац Хрвоје Вукчић, добио је презиме. Краљ Стефан Остоја даровао је војводи Хрвоју и његовом сину кнезу Балши град и жупу Хливно. Иако је у исправи краља Твртка II записан као пети угледник, Балша је живот провео у сенци оца, најмоћнијег обласног господара у Босни.

Литература: F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba*, Zagreb 1902; J. Мргић-Радочић, *Доњи краји. Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002; СБР 1, 395 (С. Ћирковић).

Кнез Радоје Радосалић (Радое Радосалић), 80, 120 – Извори и литература: ССА 6 (2007) 181 (С. Рудић).

Кнез Радоје Драгосалић (Радое Драгосалићъ), 80, 120 – сведок у исправама краља Стефана Остоје и краља Твртка II Твртковића. Марта 1392. као ручник и сведок записан је дворски Гојак Драгосалић, а јула исте године кнез Гојак Драгосалић.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 222; Ј. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 171, 174, 422, 426, 494.

Литература: ССА 6 (2007) 180 (С. Рудић).

Кнез Батић Мирковић (Батићъ Мѣрьковићъ), 80, 121 – вероватно син кнеза Мирка, дворанина Твртка I Котроманића. Јавља се у исправама босанских владара од 1405. до 1420.

Литература: СБР 1, 442 (С. Ћирковић).

Кнез Радосав Прибоевић (Радосавъ Прибоевићъ), 80, 121 – властелин краља Твртка II. Претпоставља се да је син кнеза Прибоје Масновића.

Литература: С. Рудић, *Властела Илирског грбовника*, Београд 2006, 181 (са старијом литературом).

Кнез Владисав Дињичић (Владисавъ Дѣничићъ), 80, 122 – син жупана Дињице и брат Драгише, Ковача и Павла Дињичића. Њихови поседи налазили су се у Подрињу.

Литература: СБР 2, 247 (Ј. Мргић); С. Рудић, *Властела Илирског грбовника*, Београд 2006, 136; Ј. Мргић, *Северна Босна 13–16. век*, Београд 2008, 95.

Кнез Вук Рогатић (Вѣкъ Рогатићъ), 80, 122 – са титулом кнеза записан је у исправама краља Твртка II Твртковића (1405) и краља Стјепана Остојића (марта и децембра 1419).

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 283, 294; Ј. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 494, 556, 561.

Кнез Бјелица Бјелханић (Бѣлица Бѣльханићъ), 80, 123 – властелин краља Твртка II. Припадао је роду Бјелханића. Кнез Богдан Бјелханић записан је као *пристав од двора* у исправама бана Твртка I Котроманића. Краља Твртка II служио је 1433. године *дворски* Иваниш Биоханић.

Литература: ССА 2 (2003) 79 (С. Рудић), ССА 2 (2003) 181–182 (Ј. Мргић-Радочић).

Новак Гојчинић (Новакъ Гоичинићъ), 81, 130 – дијак краља Твртка II Твртковића. Грегор Чремошник је уочио изразите сличности у рукописима Хрватина, дијака краља Остоје и Новака Гојчинића, дијака краља Твртка II. Чремошник претпоставља да су из исте писарске школе.

Литература: G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka* II, GZM IV–V (1950) 158; P. Anđelić, *Dijaci u srednjovjekovnoj Bosni i Hercegovini*, Tribunia 7 (1983) 87.

Установе, важнији термини

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови и установе: **поклисар** (ГПБ 1, 2, 3), **вера господска** (ГПБ 1, 3), **записи** (ГПБ 1, 3, према регистру).

Котар, 78 (страна), 57 (ред у издању), 59; 79, 64, 70 – Извори и литература: ССА 1 (2002) 87 (Ј. Мргич-Радојчић); ССА 3 (2004) 147 (С. Рудић); ССА 4 (2005) 190 (С. Рудић).

Вражда, 79, 89 – Литература: *ЛССВ*, 106–107 (Р. Михалчић, са изворима и старијом литературом).

Станак, 80, 97, 105 – у овој повељи мешовити суд. Литература: *ЛССВ*, 696–698 (С. Ћирковић, са старијом литературом).

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани топографски подаци: **Западне стране** (ГПБ 1), **Курило** (ГПБ 1, према регистру).

Лисац, 78, 51, 58; 79, 65, 68; 81, 134 – село у Сланском приморју.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 94, 241–243, 253, 255, 257; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 132, 260, 492.

Литература: ССА 6 (2007) 198 (С. Мишић, са старијом литературом).

Имотица, 78, 52, 59; 79, 65, 68; 81, 134 – заселак, касније село. Литература: ССА 6 (2007) 198 (С. Мишић, са старијом литературом).

Трновица, 78, 52, 59; 79, 66, 68; 81, 134 – заселак у Сланском приморју.

Трстивница, 81, 128 – жупа у средњовековној Босни.

Литература: ССА 6 (2007) 136 (Н. Исаловић, са старијом литературом); ССА 6 (2007) 182 (С. Рудић); ССА 7 (2008) 180–181 (Н. Исаловић, са старијом литературом).

Rade Mihaljčić

Académie des sciences et des arts
de la République Serbe
Banja Luka

**CHARTRE DU ROI STEFAN TVRTKO TVRTKOVIĆ PORTANT
CONFORMATION AUX RAGUSAINS DE LA POSSESSION DU
LITTORAL DE SLANO**

Le 24 juin 1405

Résumé

L'auteur de ce travail propose l'édition d'un acte du roi Tvrtko II Tvrtković portant confirmation à la Commune de Dubrovnik, le 24 juin 1405, de la possession du territoire allant de Kurilo (aujourd'hui Petrovo selo) à Ston, y compris le village de Lisac et les hameaux d'Imotica et Trnovica. Le document original avec sceau est conservé dans les archives de Dubrovnik. Il s'agit d'un document scellant la fin du conflit ayant opposé la Bosnie et Dubrovnik, et incluant dans son texte plusieurs points offrant une rédaction très précise rappelant un traité international. Tvrtko II, avec l'accord des seigneurs du Conseil de Bosnie (*Rusag bosanski*) y confirme à la Commune de Dubrovnik la possession du littoral de Slano qui, six ans plus tôt, a été cédé aux Ragusains par le roi Stefan Ostoja en tant que patrimoine permanent.

L'édition de l'acte du roi Tvrtko II peut être contrôlée grâce au fac-similé photographique l'accompagnant, alors que son authenticité, nonobstant l'absence de la signature royale, ne fait aucun doute au vu du sceau préservé. L'auteur en propose une description avec traduction de son texte, que suivent un rappel des circonstances dans lesquels cet acte a été établi, une analyse diplomatique et toute une série d'explications sur les données prosopographiques et topographiques, ainsi que sur les principales notions et institutions mentionnées dans son texte.

Mots-clés : Bosnie, Dubrovnik, roi Tvrtko II Tvrtković, herceg (dux) Hrvoje, Vukčić, knez Pavle Radenović, knez Vukac Hranić, voïvode Sandalj Hranić, knez Nikola Gučetić, *Rusag Bosanski* (Assemblée), *Stanak* (Cour).

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

**ДВА ПИСМА ДУБРОВАЧКЕ ОПШТИНЕ ВОЈВОДИ САНДАЉУ
ПОВОДОМ КУПОВИНЕ БРОДА И ЈЕДНЕ
ПОМОРСКЕ НЕПОГОДЕ**

Дубровник 1412, октобар 12 (I), децембар 15 (II).

Сажетак: Тема рада су два писма које је дубровачка Општина упутила великом војводи Сандаљу Хранићу. Рад садржи комплетан текст на старосрпском и превод на савремени српски језик као и поглавља у којима се детаљније анализирају подаци саопштени у овим писмима.

Кључне ријечи: Сандаљ Хранић, Дубровник, Венеција, бригантин, депозит, поморски закон, накнада штете.

Околности које су довеле до настанка ових двају писама односе се на одређене дипломатске и приватно-правне активности посланика војводе Сандаља Хранића и посланика његове бивше тапште банице Анке у Венецији. У јесен 1412. покренуте су активности да се оконча ратни сукоб између Венеције и Зете који је трајао већ готово осам година. Сандаљ је био посредник између двије зарађене стране јер се децембра 1411. оженио Јеленом, удовицом Ђурђа II Страцимировића Балшића и мајком Балше III, тренутног господара Зете. Грубач Добревић, посланик војводе Сандаља, имао је задатак да склопи мировни уговор између Млетачке Републике, с једне, и Балше III, с друге стране, као и да заврши одређене радње око ликвидације једног депозита од 12.000 дуката који су маја 1411. заједнички уложили као штедни улог војвода и његова тадашња друга жена, Катарина и њена мајка, баница Анка. Средином октобра, посланици су отпутовали у Венецију и

* Ел. пошта: pavled@bl.elta-kabel.com

то о трошку дубровачких грађана. У току новембра сви послови су успјешно завршени па су се они, почетком децембра, упутили у Дубровник, гдје су стигли до 14. децембра. Тада је дубровачко Мало вијеће одлучило да обавијести војводу Сандаља о невремену које је на путу задесило његове људе са робом коју су купили у Венецији за његове личне потребе. Једна одредба поморског закона каже да ако се, услед невремена, брод буде морао растеретити бацањем ствари у море, штета се оштећеним лицима надокнађује продајом терета оних лица чије су ствари остале на броду. Дио штете који је Сандаљ требао да надокнади износио је 12 дуката.¹

Ранија издања

Преписи писама се налазе у првом тому серије *Lettere e commissioni di Levante*.² Оригиниали нису сачувани. Писма су двапут објављена. Прво писмо: М. Пуцић, *Споменици србски* I, док. бр. 209, стр. 113; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, док. бр. 303, стр. 283–284; Друго писмо: М. Пуцић, *Споменици србски* I, док. бр. 212, стр. 115; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, док. бр. 306, стр. 286–287. Ово издање је приређено на основу дигиталних снимака из Државног архива у Дубровнику.³

(I)

Одговор на Сандаљеву молбу о куповини брода

*Текст**

+ Главномџ и велможномџ г[оспо]д[и]нџ великомџ вокводи
Сандаљу ѡдџ |2| владџцагџ гр[а]да Дџбровника кнеза, властель и
ѡдџ вџсе |3| ѡпкине срьдчно поздрављєњє. Пис(а)никџ ваше почтєне
|4| приџзни примисмо и разџмџсмо џо намџ г(о)сп(о)дџ тво ти пи-

¹ Детаљније о историјским околностима које су довеле до настанка ових двају писама погледати у П. Драгичевић, *Поводом једне поморске непогоде, неколико детаља из приватног живота и о дипломатским активностима војводе Сандаља Хранића*, Прилози Института за историју у Сарајеву 40 (Сарајево 2011) у штампи.

² DAD, *Lettere e commissioni di Levante* I, fol. 88' и 90.

³ Прво писмо нам је електронском поштом доставила Ивана Лазаревић, архивист специјалиста у Државном архиву у Дубровнику, на чему јој срдечно захваљујемо, док смо снимак другог писма начинили крајем јула 2010.

* Редакција издања и превода обају писама: Татјана Суботин-Голубовић

- 5 саше |5| за бригеньтинъ да ви га продамо. Г[оспо]д[и]не воквода, то
Б(о)гъ зна |6| и свѣтъ нѣскровно, а и ваша м(и)л(о)сть добро вѣ крь
почтеномъ |7| поменътъю г[оспо]д[и]нъ⁴ вокводи Влатк⁵ стрицъ
вашемъ, а и г(о)сп(о)дс(т)вѣ <ти> |8| нѣсмо на вашъ потребѣ
пощедили и гѡлик и бригеньтине |9| наше за хѡтѣть г(о)сп(о)дс(т)вѣ
10 ви ѡгѡд[и]ти али съде на ѡво врѣм(е) |10| продати не моремо крь и
ѡдъ дрѡзѣхъ странъ ѡдъ свѣта кѡ |11| пили смо и кѡпили бисмо. За-
то молимо ти г(о)сп(о)дс(т)во не вигъ |12| наамъ за зло.
+ м(ѣ)с(е)ца ѡктѣвриа .ѳі. днь ѡ Дѡбровникъ
лѣто .ѳ.ѡ. и .ѳі. лѣто.

Превод

+ Славноме и велможное господину, великоме војводи Сандаљу од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине, срдачан поздрав. Писање Ваше поштоване пријазности примисмо и разумјесмо шта нам је писало твоје господство за бригантин – да Вам продамо. Господине војводо, Бог зна и пред свијетом није скривено, а и Ваша милост добро зна да Вашем стрицу, часне успомене господину војводи Влатку, а ни господству ти, нисмо штедјели за Вашу потребу ни галије ни бригантине наше, из жеље да угодимо Вашем господству, али сада, у ово вријеме не можемо продати, јер смо и са других страна свијета купили, и купили бисмо. Зато молимо господство ти да нам не сматраш за зло.

+ Мјесеца октобра 12. дан у Дубровнику
Година 1412.

(II)

Писмо упућено Сандаљу поводом непогоде на мору

Текст

+ Главномъ и велможномъ г[оспо]д[и]нъ Сандаљу м(и)л(о)стию Б[о]жиѡм[ъ] великомъ воквод[и] |2| рѡсага восанскога ѡдъ владѡцагѡ град[а] Дѡбровника кнеза, властель и ѡдъ вѡсе |3| ѡпки-не многѡлюбимо поз(д)рављеньє. Великостъ г(о)сп(о)дс(т)ва ти да ѡз-

⁴ Пуцић: испуштено

⁵ Пуцић: Платкъ

- 5 на |4| крѣ доидоше ваши⁶ послѣ и госп(о)гк банице из Бѣнетък(ъ) а
слѣчи имѣ се и згоди |5| на морѣ греде швамо зло и велмѣ љсило
врѣме како љмалѣ нѣсѣ погивли |6| како и шни вашои м(и)л(о)сти
могѣ казати. Я за съхранит[и] главе и остало |7| иманѣ како да не
погинѣ врьгоше ѣ море нѣки дѣлѣ трѣга и пратежи |8| цо бѣше ѣ
10 плави да се плави полакши а да не погрѣзнѣ одѣ силе морске. |9| Я по
всем свѣтѣ законѣ кѣди се тако и слѣчи на морѣ шнои цо се врьже
|10| ѣ море за съхранит[и] главе шдѣ трѣга и пратежи кои шстане по
разлогѣ |11| приплати кѣ шномѣи комѣ к врьжено ѣ море. Юрѣ г[ос-
по]д[и]не вождо, ако |12| томѣ и тѣи начинѣ и законѣ не би билѣ,
15 комѣ би се слѣчило шнакои зло |13| врѣме на морѣ могли би се ѣ
дрѣвѣ или ѣ плави людѣи исѣки вранекк |14| и не даюкк своѣга
трѣга или пратежи врьки тер(ъ) би такои чине |15| мали шдѣ поги-
бѣли ѣтѣцали, али знаюкк законѣ ниткор(ъ) не врани ме|16|тати. Я
сѣди вождо поставили смо наредѣвенике врьхѣ тога да |17| виде
20 разлогѣ шдѣцете коѣ кѣ била шдѣ трѣга цо к врьжено. Нахѣде |18|
да ти че платит[и] шномѣи цо кѣ било ваше ѣ плави .Бѣ. дѣкатѣ да се
|19| приплати кѣ трѣгѣ шномѣи комѣ к врьжено ѣ море за всѣхѣ
съхранѣнѣк |20| и не дасмо нищор(ъ) шдѣ вашего ѣставит[и] за тѣи
платѣ знаюкк крѣ сте |21| ви г[оспо]д[и]нѣ добрѣ и разложанѣ. Тои
25 ѣзнавѣ хѣкѣте тѣи дѣкатѣ послати |22| зато молимо бѣди ти
м(и)л(о)стѣ заповидѣтѣ да се дадѣ.
+ м(ѣ)с(ѣ)ца декемвриѣ .Бѣ. днѣ.
ѣ Дѣбровникѣ.

Превод

+ Славном и велможном господину Сандаљу, милошћу Божјом великом војводи русага босанског од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине веома срдчан поздрав. Великости господства ти дајемо на знање да су дошли Ваши и посланици госпође банице из Млетака, а десило им се и догодило на мору путујући овамо, зло и веома неповољно вријеме тако да умало нису погинули, што и они Вашој милости могу казати. Да би спасили главе и остало имање, тако да не погину, бацише у море неки дио трга и пратеће робе што је била

⁶ Пуцић и Стојановић: наши

у броду да се он олакша да их морска сила не би потопила. Када се тако нешто догоди на мору, у читавом је свијету закон да се ономе коме је бачен у море дио трга или пратеће робе (опreme, пртљага), да би се спасиле главе, плати од онога што остане. Јер, господине војводо, ако таквог поступка и закона не би било, коме би се десило онакво зло вријеме, могли би се у броду или лађи људи исјећи бранећи и не дајући свој трг или пртљак избацити, те би тако чинећи једва се од погибелји избавили, али знајући за закон, нико не брани да се баца. А сада смо, војводо, поставили наредбенике (службенике) поводом тога да израчунају одштету за трг (робу) који је избачен (у море). Изнашли су да ће наплатити 12 дуката од онога што је било Ваше у броду и платити онима чији је трг бачен у море да би се сви спасили и не дасмо ништа од Вашег поставити (на продају) за те паре, знајући да сте Ви добар и разуман господин. Сазнавши ово хоћете ли те дукате послати и зато молимо милост заповједите да се дају.

+ Мјесеца децембра 15. дан.

У Дубровнику.

Дипломатичке особености

Писма не одударају од уобичајених формулара по којима су састављана и остала писма која се налазе у „Русковој књизи“. Овдје треба да напоменемо само једну битну ствар. У издањима М. Пуцића и Љ. Стојановића други документ је издат са једном грешком. Оба приређивача погрешно су прочитала слово једне ријечи на почетку реченице која долази након инскрипције и салутације. У наведеним издањима стоји (...) ~~доидоше наши посланици и господи баници~~ (...). Умјесто ријечи ~~наши~~ (дубровачки) требало би да стоји ~~ваши~~ (Сандаљеви). Овом ситном грешком дјелимично је измијењен смисао писма јер би се онда дало закључити да су баницини и дубровачки посланици, умјесто Сандаљевих, обављали за њега неке послове у Венецији.

Просопографски подаци

У претходној свесци *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњена личност: **Влатко** (ГПБ 2, стр. 107).

Госпођа баница, 92 (страна), 5 (ред у издању) – Анка, супруга Вука Вукчића Хрватинића, брата Хрвоја Вукчића.

Литература: D. Lovrenović, *Kako je bosanski vojvoda Sandalj Hrančić došao u posjed Ostrovice i Skradina*, Radovi Instituta za hrvatsku povi-

Павле Драгичевић

jest Sveučilišta u Zagrebu 19 (1986) 231–236; E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski*, 43 и даље по регистру.

Важнији термини

У претходној свесци *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњен појам **бригентин** (ГПБ 2, према регистру).

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**DEUX LETTRES DE LA COMMUNE DE DUBROVNIK ADRESSÉES AU
VOÏVODE SANDALJ À L'OCCASION DE L'ACHAT D'UN NAVIRE ET
D'UN INCIDENT SUR MER**

Dubrovnik, le 12 octobre (I), le 15 décembre (II) 1412

Résumé

Le thème de ce travail porte sur deux lettres adressées par la Commune de Dubrovnik au voïvode Sandalj Hranić. Dans la première, la Commune répond qu'elle n'est pas, pour l'instant, en mesure de satisfaire la demande de Sandalj portant sur l'achat d'un navire. Dans la seconde, les Ragusains annoncent au voïvode Sandalj que le navire transportant ses émissaires, ainsi que ceux de la *banica* Anka, est rentré de Venise, mais que, lors du voyage, il a rencontré une violente tempête, de sorte que l'équipage, aux fins d'alléger le navire, a dû le délester d'une partie de son chargement. Les pertes subies par les propriétaires des biens jetés à la mer, conformément aux lois et usages maritimes, seront compensées par la vente des biens restés sur le navire. De ce fait, Sandalj se voit tenu de leur verser 12 ducats. Les Ragusains le prient donc de leur faire parvenir cette somme afin de ne pas être contraints de vendre ses affaires pour compenser les dommages subis par les propriétaires des biens perdus. Le travail contient le texte complet des deux lettres en ancien serbe et leur traduction en serbe moderne, accompagnés des fac-similés des documents et d'une note sur leurs éditions antérieures. On y trouve aussi un chapitre expliquant les circonstances dans lesquelles ont été rédigées ces deux lettres ainsi que deux chapitres consacrés à l'analyse prosopographique et topographique.

Mots-clés : Sandalj Hranić, Dubrovnik, Venise, brigantine, dépôt, loi maritime, dédommagements

Раде Поповић

Београд

**ПОВЕЉА ВОЈВОДЕ САНДАЉА И БРАЋЕ МУ ВУКЦА
И ВУКА КОЈОМ УСТУПАЈУ ДУБРОВЧАНИМА
СВОЈ ДЕО КОНАВАЛА**

на Стипан пољу под Соколом, 1419, јун 24.

Сажетак: Овом исправом Сандаљ Хранић, велики војвода босански, са браћом кнезом Вукцем и кнезом Вуком, уступа Дубровачкој општини у баштину и племенито пола жупе Конавала и Виталину и Доњу Гору и сва села, засеоке и људе који припадају овим жупама. С друге стране, Општина је војводи Сандаљу и браћи му и њиховим потомцима даровала две куће у граду Дубровнику, које су прво биле њиховог властелина Симета Градића. Поред тога обећане су им и баштине у Жупи дубровачкој, које се могу купити за три хиљаде перпера. Записивању правног чина присуствовали су сведоци–властела Сандаљевог племена и дубровачки поклизар Тудро Бавжелић. Ова исправа је значајна, јер говори о уступању Сандаљевог дела територије.

Кључне речи: војвода, велики војвода босански, кнез, поклизар, племство, баштина, жупа, Конавли.

Опис повеље и ранија издања

Повеља је сачувана у оригиналу и налази се у Државном архиву у Дубровнику. Детаљан опис повеље дао је Грегор Чремошник, због тога на овом месту наводимо само основне податке.¹ Писана је на пергаменту фине италијанске израде; димензије: 461 x 497 мм; плика 41 мм; маргине: горња 40 мм, лева 45 мм, десна 27,5 мм. Текст је у 56 згуснутих редака дипломатичком минускулом написао Прибислав Похвалић. На полеђини се налази неколико оновремених записа. Према Чремошнику, у горњем делу повеље руком Никше Звијездића је записано: *Poueglia de voieuoda Sandalgl per la sua mitade de Chanal. MCCCCXVIII. del mese de zugno*. Испод тога налази се само крупно

¹ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM VII (1952) 276–277.

нацртано слово Q. На десном вањском пољу је запис: № 4 *del Pac. I. Sandal cede a titolo di regalo ai nob[ili] ragusel la metta della contea di Canali Dolnja Gora, Vitalline e Obod. 1419 Giun 24.* Испод овог записа је ознака Бечког архива: № 224 *an. 1419.* Повељу је преписао Никша Звијездић у *Codex Ragusinus*, 72'–74.

Повеља је снабдевена са три висећа печата, који су сачувани до данас, што је права реткост. Сваки од тројице браће ставио је свој печат: у средини Сандаљев („Gā“), десно Вуков („B8“), лево Вукчев („B8“). Сва три печата немају у пољу грб, само почетна слова.

Ранија издања

П. Карано-Твртковић, *Србскии споменицы*, 137, бр. 96; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 288–291, № CCLXVIII; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 293–297, бр. 314. Љ. Стојановић наводи разлике између оригинала и преписа Никше Звијездића из *Cod. Rag.*, које се тичу ортографије.

Ово издање се приређује на основу фотографије из Архива у САНУ, Стара збирка, бр. 443, табла 139.

Текст повеље*

+ Ва име ѿт[ъ]ца и Сина и Светога Дѡха аминь. Ми г[ос-
по]д[и]нь воевода Сандаљ Хранић, милостию Божиѡмъ велики во-
евода босански, вѡдѡѡки [2] ва великои слави и госпоцтви и држави
моихъ природитель племенито наше, и потомъ за нашѡ слѡжбѡ ми-
лости и градове и жѡпе [3] и земље, кое примисмо ѡд[ъ] кралевства
босанскога наамъ данно и записанно ѡ наше племенито въ рѡсази и
држави босанскои [4] и кралевствомъ и всимъ рѡсагомъ босанскимъ
наамъ потврѡено и ѡстановиѡено и толикоѡе ѡд[ъ] кралевъ ѡгрсцихъ
и царь тѡрьсцихъ [5] потврѡevano по нихъ краснихъ листихъ, и вѡде по
милости Божиѡи въ пани држави и с моимъ братимъ с кнезомъ
Вѡлькѡемъ и с кнезомъ [6] Вѡлькомъ господѡе и ѡживае и ѡд[ъ] тога
даюѡи и ѡдилѡюѡи своимъ слѡгамъ племенитимъ лѡдема на мою
волѡ дае и записѡе ѡ ваѡинѡ [7] и ѡ племенито.

Въ сихъ всихъ видивъ и размисливъ ва срдачнихъ скровицихъ
срт[ъ]ца моего великѡ лѡбавъ и срдчанство кнеза, властель [8] и все

* Редакција издања и превод: Т. Суботин-Голубовић.

- впѣкине града Дѣбровника, коју вазда много милосрдно и безъ мире
 њ всакоемъ почтенъю прострише и показаше к нашимъ |9| првимъ и к
 нашемъ госпоцтвѣ, и показѣю и чине, како и по писанъѣахъ, кое
 вѣд[ѣ] нихъ примисмо, видити естъ и сада веѣе почте |10| њ ѡбавъ и
 20 приѣзанъ, коју ѡчинише и показаше ѡ таково врѣме наше, и паки ерь
 вѣнаходимо за доли р[ѣ]ченнѣ жѡпѣ, естъ прво |11| нихъ вѣщино и
 племенито било, всемъ томъ хоте харни бити и почтенъемъ ѡ вики
 нимъ платити хотисмо ми воевода Сандаля |12| с мѡшмъ братишмъ
 с кнземъ (!) Вакцемъ, и с кнземъ (!) Вакѡмъ и Стѣпанѡмъ, синомъ
 25 кнза (!) Вакца, вѣсердно и едновѡлно за нихъ ѡбавъ |13| дасмо и
 даровасмо ѡ вики викома безъ пореченьѣ кнезѣ, властелемъ и всѡи
 впѣкини града Дѣбровника съ милостию и съ ѡтвержде |14| нъемъ
 поль жѡпе Конавли и Вѣталиинѣ и Долинѣ горѣ, вѣсе са всимъ, що смо
 и данъ држали и господовали вѣ тоизи жѡпи, котарѣ |15|
 30 конавалскомъ, то що е наше било и естъ, все са всимъ дасмо и даро-
 васмо са всими сели и заселци и с ѡдми и с пашами, з дрѣвми, з дѣ-
 бра |16| вами, синокѡси, з грмъемъ и с водами и са всими мѣѣами и
 правими котари и са всакѡими правинами и достоѣнъемъ жѡпе
 реч[ѣ]нне дасмо |17| имъ ѡ вѣщинѣ и ѡ племенито градѣ Дѣбровникѣ
 35 и него властелемъ и всѡи впѣкини ва вики вѣка, да сѣ волни и слѡбо-
 дни и вѣластни |18| ними шни, дица, ѡнѣчье и прѡнѣчье нихъ, како
 права и племенита господа ѡ вики викома; и ми реч[ѣ]ни г[ос-
 по]д[и]нѣ воевода Сандаля |19| и више реч[ѣ]нни и натражье наше,
 що е по мѡшкомъ колинѣ вѣд[ѣ] нашего срт[ѣ]ца, що би почтено и
 40 право натражье наше и наше племе, |20| що е по мѡшкомъ колинѣ,
 како крѣвь подае, вѣбитѣмо и завезѣмо се градѣ Дѣбровникѣ и него
 властелемъ на всѣ нашѣ мѡѣ |21| више реч[ѣ]ннѣ жѡпѣ вѣд[ѣ] всако-
 ега насилѣи и злихъ ѡди бранити, како да си господѣю и ѡживаю
 мирно; и шцѣ вѣбитѣмо реч[ѣ]нномъ кнезѣ и вла |22| стелемъ и
 45 впѣкини за ниеднога чѡвѣка волѣ, кои би на сѣмъ свѣти, ни за
 страхъ ни за кое благо ни за ниеданъ ни ѡзрокъ, кои би на свѣти |23|
 мѡгалъ бити, нимъ и всемъ нихъ не ѡдити ни нихъ вѣд[ѣ]тиснѣти,
 паче имъ приѣзновати срдчено и право, како и шни наамъ есѣ се за-
 пи |24| сали, до дни и до вѣка.

- 50 Я ѡни, кнзъ (!), властеле и вса ѡпѣина града Дѣбровника видивше великѣ ѡббавѣ нашѣ и срчанство хотише, [25] да толика ѡббавѣ хар- на вѣде, за слаткѣ ѡббавѣ и срчанство, кое естъ меѣѣ нами, на почтенѣе и ѣзвишенѣе наасѣ р[е]ченнихъ примивѣ [26] Дѣбровникѣ више р[е]ченне полѣ жѣпе конавалске, како е р[е]чено, примише с
- 55 милосрдѣемѣ, и даше ми и дароваше и дрѣге полаче ѣ Дѣбровникѣ [27] с мистомѣ, кое полаче биле сѣ прво нихъ властелина Симета Градиѣа, а есѣ теи полаче близѣ ѡнеи дрѣге мое полаче, съдрже се зае[28]дно, и ѡбитоваше ми стратити ѡд[ѣ] своихъ пинези направити и наредити теи полаче ѡби много красно, липо и славно и чѣстно;
- 60 и ѡ[29]цѣ даше ми и дароваше наамѣ више р[е]ченимѣ г[оспо]д[и]нѣ воеводи Гандаѣ и брати и синовѣѣ и натрашкѣ нашемѣ и племенѣ нашемѣ, ѡо е по мѣш[30]комѣ колинѣ, баѣине вѣ жѣпи дѣбровачкои, кое се кѣпе за три тисѣѣ перперѣ, а да теи кѣѣе и баѣине намѣ и нашемѣ племе[31]нѣ никадаре не могѣ на мане прити ни се коимѣ
- 65 ѣзрокомѣ из нашихъ рѣкѣ изети викѣ викома ни за еднѣ ратѣ ни за едно [32] приѣѣѣе ни за еднѣ стварѣ сега свита, вѣсе тои наамѣ даше и дароваше, како е р[е]чено згора; и ѡд[ѣ]више завеза се градѣ Дѣбровникѣ, [33] властеле и вса ѡпѣина мени г[оспо]д[и]нѣ воеводи Гандаѣ, и ако би се ѣ мене натражакѣ нашалѣ ѡд[ѣ] моего срца, ѡо би почтено и пра[34]во натражѣе, и ѡстанкѣ неговѣ, како крвѣ подае, по мѣшкомѣ колинѣ почтено и право натражѣе, и по томѣ кнзѣ (!) Вл(ѣ)к(ѣ)ѣ [35] и кнзѣ (!) Вл(ѣ)кѣ и Стипанѣ, синѣ кнза (!) Вл(ѣ)к(ѣ)ѣа, и нихъ натрашкѣ, ѡо е по мѣшкомѣ колинѣ право и почтено натражѣе, и нашемѣ племе[36]нѣ, како ближна крвѣ подае, викѣ викома
- 75 давати ѡд[ѣ] Дѣбровника до толи, и када годи вѣдѣ господовати и ѡбладати више р[е]ченномѣ [37] полѣ жѣпе конавалске, и ѣ ко годи би врѣме тога р(е)ченога дѣла Конавли нимѣ ратѣ не бранила крала босанскога и ѣгарскога и цара тѣрскога [38] и насѣ реченнихъ господовати и ѣживати, вазда да се има тако како е реч[е]но, давати на
- 80 всако годиѣе петѣ сатѣ перперѣ динари дѣбро[39]вачѣихъ намѣ згора р[е]ченимѣ викѣ викома.

И на все више писанно, ѡо годи смо ми г[оспо]д[и]нѣ воевода Гандаѣ, кнезѣ Вл(ѣ)каѣѣ, кнезѣ Вл(ѣ)кѣ [40] и Стипанѣ, синѣ кнза

- Вл(ь)кца, за насъ и за наше послидне и за наше племе, що бѣде по
 85 мѣшкомъ колишѣ, како крѣвь подае, право [41] и почтено натражѣе
 наше, що годи смо ѣ съемъ листѣ дали и записали и ѡбитовали, на в'се
 ми р[е]чен'ни за се и за в'се [42] наше племе, тко насъ чѣю, и натражакъ,
 како е р[е]чен'но, ротисмо се и заклесмо на частномъ и животворецемъ
 крести [43] Господини и въ четири еванѣлисте и въ .ѿѿ. врховнихъ
 90 с(ве)тихъ апѣстолю и въ .ѿѿѿ. с(ве)тихъ ѡтаць, иже сѣтъ ва Никею, и
 ва всихъ [44] ѡд[ь] вика с(ве)тихъ Б(о)гѣ ѣгодившихъ и въ дѣше наше,
 ѣко все више писанно и нами ѡбитовано кнезѣ, властеломъ и всои
 ѡпѣкини [45] града Дѣбровника и нихъ послиднимъ хоѣмо тврдо и
 95 непоколибимо и непорочно ва вики викома ѣздржати и нами и
 нашими [46] послидними не ѣкрнити: тко ли би наасъ инако ѣчинилъ
 или за лакомость или за страхъ или за чию волѣ, тере тен више пи-
 санне [47] роте коишмъ годи хитростию разбилъ или притворилъ,
 хоѣмо и лѣбимо, да сѣ все клетви и роте и проклецтва пала сврхѣ насъ
 [48] и нашега натрашка и нашега племена и всихъ нашихъ послиднихъ, и
 100 да смо проклети и завезани живимъ Богомъ и причистомъ [49] и всими
 више писан'ними с(ве)тими. и да смо ѡд[ь]падници праве вире, и да
 смо причтени Юди, кои изда сина Божиѣ на распетие, и да се [50] не-
 вирници назовемо приѣь всакога г[оспо]д[и]на земалнога и въ данъ
 смрѣти и приминѣтиѣ нашего, и въ сѣдни данъ да не имамо помило-
 105 ва[51]ниѣ приѣь лицемъ Божиимъ.
- И к томѣ заклезе се властеле нашего племена: кнзѣ (!) Радивои
 Ступковиѣ и кнзѣ (!) Радосавъ Ступко[52]виѣ и кнзѣ (!) Радичъ
 Ступковиѣ и кнзѣ (!) Ѣбраѣь Хлапомириѣ и кнзѣ (!) Влатко Ѣв-
 радовиѣ и кнзѣ (!) Иванишъ Ѣстоиѣ и к[53]нзѣ (!) Иванъ Бѣко-
 110 виѣ, и заклесмо се приѣь почтенимъ мѣжемъ вашемъ поклисарѣ
 приѣь кнзомъ (!) Тѣдромъ Бавжелиѣемъ [54] на Стипанѣ Полѣ
 подѣ Соколомъ. И за веѣе ви рованѣе ми г[оспо]д[и]нъ воевода
 Сандаљ и кнзѣ (!) Вьлкаць и кнзѣ (!) Вл(ь)кѣ ѡвъ нашъ записъ
 печатисмо [55] нашими печатми висѣѣими и потврдисмо.
- 115 Писано ва лито рожаства Христ(о)ва тисѣцно и четири ста и де-
 ве[56]то на дес[е]те лито, мисеца юна двадесети и четверти данъ. Я
 ѣписа Прибисавъ Похвалиѣ.

Превод повеље

У име Оца и Сина и Светога Духа, амин. Ми, господин војвода Сандаљ Хранић, милошћу Божјом велики војвода босански, будући у великој слави и господству држимо прародитеља мојих племенито наше, а потом, за нашу службу, милости и градове и жупе и земље које примисмо од Краљевства босанскога, нама дато и записано у наше племенито у Русагу и држави босанској, и краљевством и свим Русагом босанским нама потврђено и установљено, а такође и од краљева угарских и царева турских потврђено у њиховим красним листинама. И по милости Божјој, будући у пуној власти с мојом браћом, са кнезом Вукцем и са кнезом Вуком, господарећи и уживајући и дајући од тога и удељујући својим слугама, племенитим људима, по својој вољи дајем и записујем у баштину и у племенито.

Пошто сам, размисливши у скривницама срца свога, у свима њима видео велику љубав и срданост кнеза, властеле и све Општине града Дубровника, коју су вазда веома милосрдно и безмерно у сваком поштовању показивали и исказивали нашим првима, и нашем господству показују и чине, као и према писмима која од њих примисмо, већ се и сада види љубав достојна поштовања и пријатељство које учинише и показаше у такво наше време. И опет изнађосмо за доле поменућу да је прво њихова баштина и племенито била, па желећи да будемо захвални, и да им у векове узвратимо поштовањем ми, војвода Сандаљ са мојом браћом, с кнезом Вукцем, с кнезом Вуком и Степаном, сином кнеза Вукца, свесрдно и заједничком вољом, дадосмо за њихову љубав, и даровасмо у веке векова неповратно кнезу, властели и свој Општини града Дубровника, милостиво и тврдо, пола жупе Конавли и Виталину и Доњу гору, све заједно, и данак који смо држали и господарили у тој жупи, котару конаваоском. Оно што је било наше и јесте, са свиме дадосмо и даровасмо, са свим селима и засеоцима и са људима и пашњацима, са дрвима, са дубравама, сенокосима, са грмљем и водама, и са свим међама и правима котара, и са свим правинама и имовином речене жупе – дадосмо им у баштину и у племенито граду Дубровнику и његовој властели и свој Општини у веке векова, да су вољни и слободни и да имају власт над њима они, деца и унуци и прауници њихови, као права и племенита господа у веке векова. А ми, речени господин војвода Сандаљ и више речени наследници наши, који су по мушком колену од нашега срца, који су поштовано и право потомство наше, и наше племе које је по мушком колену како крв даје, обећавамо и

обавезујемо се граду Дубровнику и његовој властели да ћемо свом својом снагом горе речену жупу бранити од сваког насиља и злих људи, да би могли мирно да господаре и уживају. И још обећавамо реченоме кнезу и властели и Општини да ни због воље било ког човека на овоме свету, ни из страха, ни за какво благо, ни због било каквог узрока који би на свету могао постојати, њима и свему што им припада нећемо наудити нити им (то) одузети, него ћемо им бити пријатељи прави и од срца, као што су се и они нама писмено обавезали, до последњег дана и до века.

А они, кнез, властела и сва Општина града Дубровника, видевши велику љубав нашу и срданост, хтели су да толика љубав буде захвална за слатку љубав и срданост који владају међу нама, за почаст и да би узвисили нас поменуте, Дубровник, пошто је примио горе поменуту половину Жупе конављанске, примише милостиво, као што је речено, а мени дадоше и дароваше и друге палате у Дубровнику заједно са местом, а те палате прво су припадале њиховом властелину Симету Градићу, а те палате се налазе близу оне друге моје палате, и заједно се издржавају. И обећаше да ће о свом трошку направити и уредити те палате, обе (да буду) веома красне, лепе, славне и часне. И још ми дадоше и дароваше нама, више реченој господи, господину војводи Сандаљу и браћи и синовцу и потомству нашем и племену нашем по мушком колену, баштине у жупи дубровачкој, које вреде три хиљаде перпера, и да те куће и баштине нама и нашем племену никада не могу на мање доћи, нити се из било ког разлога из наших руку узети у веке векова, ни због рата ни због каквог дуга, нити за било коју ствар овога света – све нам то дадоше и дароваше, као што је горе речено. И штавише, обавезао се град Дубровник, властела и сва Општина мени, господину војводи Сандаљу, ако би се код мене нашао потомак од мога срца, као поштовани и законити потомак, и потомство његово по крви, по мушком колену право и законито потомство, а затим кнезу Вукцу и кнезу Вуку и Степану, сину кнеза Вукца и њиховом потомству које је по мушкој линији право и законито потомство, и нашем племену по блиском крвном сродству, да ће Дубровник у веке векова давати дотле, док год буду господарили и владали више реченом половином Жупе конављанске. И у којегод време да се том делу Конавала догоди рат, да не брани краљу босанском и угарском и цару турском и нама поменутима, да господаримо и уживамо, него вазда да буде тако, како је речено – да се нама, горе реченима, сваке године даје пет стотина перпера дубровачких, у веке векова.

И на све више писано, што год смо ми војвода Сандаљ, кнез Вукац и кнез Вук и Стипан, син кнеза Вукца, за нас и наше потомке, и за наше племе које ће бити по мушком колену, како крв даје, право и поштовано потомство наше, штогод смо у овом листу дали и записали и обећали, на све смо се ми речени за себе и за сво наше племе које нас чује и потомство, како је речено, окуписмо се и заклесмо се на часном и животворном Крсту Господњем и у четворицу јеванђелиста и у дванаест светих врховних апостола и у 318 светих отаца у Никеји, и у све свете који су од века Богу угодили, и у душе наше, да ћемо све што је више писано и што смо обећали кнезу, властелии и свој Општини града Дубровника и њиховим наследницима, тврди и непоколебиво и без порицања у веке векова држати, и да ни ми нити наши наследници нећемо (то) окрњити. Ко би од нас другачије учинио, било због лакомости или страха или по нечијој вољи, те би ове горе писане заклетве неким лукавством разбио или покварио, хоћемо и желимо да све клетве и заклетве и проклетства падну на нас и на наше потомство и наше племе и на све наше наследнике, и да смо Богом живим и Пречистом и свим више писаним светима, проклети и завезани, и да смо отпадници од праве вере, и да смо приборјани Јуди који је издао Сина Божјег на распеће, и да се неверницима назовемо пред сваким господином земаљским, и на дан смрти и преминућа нашега и у дан судњи да немамо помиловања пред лицем Божјим.

И к томе, заклеше се властела нашега племена: кнез Радивој Стипковић и кнез Радосав Стипковић и кнез Радич Стипковић и кнез Обрад Хлапомирић и кнез Влатко Обрадовић и кнез Иваниш Остојић и кнез Иван Вуковић, и заклесмо се пред вашим поштованим мужем поклисаром, пред кнезом Тудројем Бавжелићем на Стипан пољу под Соколом. А за веће потврду ми, господин војвода Сандаљ и кнез Вукац и кнез Вук овај наш запис печатисмо нашим висућим печатима, и потврдисмо.

Писано у години рождества Христовог хиљаду и четиристо и деветнаестој години, месеца јуна двадесет четврти дан. А записа Прибисав Похвалић.

Дипломатичке особености

Оригинална исправа издата у име сва три брата – Сандаља, Вукца и Вука Хранића Дубровчанима, на Стипан пољу под Соколом 24. јуна 1419, припада категорији дипломатичких докумената (даровница) које је издавала канцеларија Косача. Ова исправа је кључан докуменат у погледу отуђења територије, што је чини особеном. Наша повеља је

названа *лист, запис и записаније*, која са својих око 25.000 мм² површине спада међу највеће босанске повеље. Писана је минускулом (неуједначених слова и продужетака 2–4 мм) у 56 редова, који су доста згуснути, неравни и повијају се удесно. Крст испред текста је неспретно уписан за разлику од првог слова текста **В** које својом висином заузима три реда и чини једини украс.

Исправа је састављен по устаљеном формулару Сандаљеве канцеларије, као и друга званична документа, и садржи све дипломатичке формуле од симболичке инвокације до писаревог потписа. Посебну пажњу заслужује формула заклетве и формула клетве (спиритуална санкција). Поменута браћа и синовац заклели су се за себе, и за своје потомство и за своје племе на часном и животворећем Крсту Господњем и у четворицу јеванђелиста, и 12 врховних светих апостола и 318 светих отаца који су у Nikeји и у све од века Божје угоднике и у душе наше. Истом заклетвом заклели су се и сведоци повеље пред дубровачким поклизаром **кнезомъ ТѢдромъ Бавжеликемъ** (в. *Просопографски подаци*). Повеља је снабдевана са три печата. Сваки од тројице браће поставио је свој висећи печат, који су сачувани у оригиналу до данас, што је редак случај.

Просопографски подаци

Вукац Хранић Косача, кнез, 98 (страна), 11 (ред у издању); 99, 24, 25; 100, 72, 83; 101, 84, 113 – босански властелин, брат Сандаља Хранића. Вукац је имао своју област у Подрињу и стално је био присутан у политици, али се није истицао онолико колико његов брат Сандаљ.

Извори и литература: Š. Ljubić, *Listine VIII*, 256; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 265–267, 293–297, 298–301, 305–308, 309–313, 493–494, 521–522; *Косаче оснивачи Херцеговине*, Зборник радова са научног скупа, Гацко 20–22. септембар 2000, Билећа–Гацко–Београд 2002, на више места са старијом литературом; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, према регистру.

Вук Хранић Косача, кнез, 98, 11; 99, 24; 100, 72, 83; 101, 113 – босански властелин брат Сандаља Хранића. Имао је своје поседе углавном у Подрињу као и брат му Вукац.

Извори и литература: Š. Ljubić, *Listine VIII*, 256; М. Пуцић, *Споменици српски I*, Примедбе XVI; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 293–297, 298–301, 305–308, 309–313; *Косаче оснивачи Херцеговине*, на више места са старијом литературом; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski*, према регистру.

Радивој Стјепковић, кнез, 101, 106 – као властелин војводе Сандаља јавља се у исправама са браћом кнезом Радосавом и кнезом Радичем и припада једној властеоској породици разгранатог племена Косача. На повељама Дубровнику из 1419. и 1420. помиње се међу *влас-телом нашега племена* као први сведок–клетник. Такође, на два места је записан као могући наследник, у случају Сандаљеве смрти, једног дела његове оставе у Дубровнику.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 297, 313, 376, 378, 380; С. Ћирковић, *Херцег Стефан*, 18, нап. 53; Ћ. Тошић, *Дио Сандаљевог депозита за побочну грану племена Косача*, Косаче оснивачи Херцеговине, 261–268.

Радосав Стјепковић, кнез, 101, 107 – службеник војводе Сандаља, помиње се први пут 1413, када је као посланик госпође банице Анке и госпође Катарине ишао у Дубровник у вези са њиховим депозитом. У поменутих Сандаљевим повељама Дубровнику уписан је као сведок, док је у другим исправама записан као наследник дела Сандаљевог депозита. После Сандаљеве смрти остао је у служби његовог наследника, херцега Стефана Вукчића.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 297, 313, 354, 376, 378, 380; Ћ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, Зборник за историју БиХ 3 (Београд 2002) 61–65.

Радич Стјепковић, кнез, 101, 107 – у Сандаљевим повељама о уступању Дубровчанима дела своје територије записан заједно са браћом Радивојем и Радосавом као сведок и делио с њима део Сандаљевог депозита, који је припао њиховој кући. После Сандаљеве смрти прешао је у службу херцега Стефана, где је као посланик стекао огромно дипломатско искуство и велики углед, а био је и радо виђен у Дубровнику.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 297, 313, 376, 378, 380. Ћ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, 67–68.

Обрад Хлапомирић, кнез, 101, 108 – као сведок записан је само у овој Сандаљевој повељи и наредној из 1420. Доцније се јавља такође као сведок у повељи херцега Стефана из 1435. године.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 297, 313; I–2, 39; Ћ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, 76.

Влатко Обрадовић, кнез, 101, 108 – син је Обрада Хлапомирића, о њему се веома мало зна. Јавља се заједно с оцем у својству сведока на поменутих Сандаљевим повељама и помиње се као наследник дела Сандаљевог депозита. Касније се среће у служби херцега Стефана.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 297, 313, 376, 378, 381; Ђ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, 69.

Иваниш Остојић, кнез, 101, 109 – записан је као сведок на нашој и наредној Сандаљевој повељи Дубровчанима. Њему такође припада скроман део Сандаљевог депозита. За разлику од рођака Влатка Обрадовића, Иваниш је провео дуго времена у служби херцега Стефана. Као дипломата оставио је дубок траг у дубровачкој архивској грађи.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 297, 313, 376, 378, 381; Ђ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, 69–71.

Иван Вуковић, кнез, 101, 109 – син је кнеза Вука Хранића. Први пут се јавља у овој повељи, потом у наредној из 1420, као кнез и сведок. Према степену сродства Вуковићи су били најближи војводи Сандаљу и његовом наследнику, војводи и херцегу Стефану Вукчићу. Иако је Иван био старији од Вукчевог сина Стефана, он није наследио стрица Сандаља, само је добио део његове оставштине. После Сандаљеве смрти он и брат му Сладоје остали су у служби херцега Стефана.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 297, 313, 376, 378, 381; Ђ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, 71–74.

Тудро Баожелић (Bauxello), кнез, 101, 111 – дубровачки властелин, дипломата и трговац. У исправама босанских обласних господара јавља се у периоду од 1403. до 1427. Као дубровачки поклисар на Сандаљевом двору борави 1419, када је присуствовао издавању повеље и полагању заклетве, коју су пред њим положили сведоци *властеле нашега племена*, како пише у повељи. Још једном се помиње као поклисар 1420, пред којим је полагана заклетва. Осим ових повеља, помиње се као сведок у неколико дубровачких исправа за војводу Сандаља и војводу Радослава Павловића, приликом њиховог примања међу дубровачку властелу и већнике.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 259, 262, 291, 299, 320, 347; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 45, 103, 108; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 267, 297, 309, 584, 611; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 373–377.

Прибислав Похвалић (Poqualiza), 101, 117 – слуга војводе Сандаља, пореклом из нижих слојева. На двору Косача служио је више од три деценије (1406–1438) уздижући се постепено у служби и друштвеном угледа. Сандаљ му је као поштену и одану слугу поверавао одговорне послове. У дубровачкој исправи од 6. маја 1413. први пут се помиње Прибислав „Похвалица“ са властеоском титулом *кнеза*, што може значити да је баш тада био примљен у ред Сандаљеве дворске властеле. Потом у документима уз његово име наводе се атрибути: *кнез, властелин, витез, почтени*

витез и племенити човек. После Сандаљеве смрти Прибислав је остао у служби његовог наследника војводе Стефана Вукчића, потоњег херцега.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 278, 288, 297, 301–303, 333–351, 354, 357–368, 372, 374–390; А. Babić, *Iz istorije srednjovjekovne Bosne*, Sarajevo 1972, 148–150.

Установе и важнији појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови и установе: **војвода** (ГПБ 1); **господин** (ГПБ 1, 3); **жу-па** (ГПБ 1, 3); **кнез** (ГПБ 1, 2, 3); **баштина** (ГПБ 1, 3); **полача, кућа** (ГПБ 2, 3, према регистру); **слуге, племенити људи** (ГПБ 1); **запис** (ГПБ 3); **лист** (ГПБ 1, 3); **русаг босански** (ГПБ 1, 3); **поклисар** (ГПБ 1, 2, 3); **властела у Дубровнику** (ГПБ 1, 2, 3); **братија** (ГПБ 1); **перпера, динар дубровачки** (ГПБ 1, 2, 3); **заклетва** (ГПБ 1); **село** (ГПБ 3); **заселак** (ГПБ 3, према регистру).

Наше племе, 99 (страна), 40 (ред у издању); 100, 61, 64, 74; 101, 84, 87, 99, 106 – четири куће племена Косача, споредна лоза племена Косача, које се приликом додељивања и подизања Сандаљевог депозита помињу у исправама из 1429. (15. јула и 10. новембра), 1431. и 1433. године. Имена чланова појединих кућа помињу се посебно, и то:

1. кнез Радивој Стјепковић и кнез Радосав и кнез Радич Стјепковић,
2. кнез Иваниш Остојић и кнез Влатко Обрадовић,
3. кнез Иван и кнез Сладоје Вуковић,
4. кнез Драгиша Гојсалић.

Помињање на овом месту имена припадника *четири куће* Сандаљевог племена, веома су драгоцени подаци (видети: *Просопографски подаци*).

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 376, 378, 380–381, 383; Ћ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, 61–65.

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* објашњавани су топоними: **Конавли** (ГПБ 1, 2, 3), **Витаљина** (ГПБ 1, 2, према регистру).

Доња Гора, 99 (страна), 28 (ред у издању) – западни део данашњих Конавала, поред морске обале од Цавтата до старог пристаништа Молуната, где је по катастру из 1423. и 1427. године било 17 насељених места.

Литература: Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Споменик СКА LXVI (1926) 41.

Rade Popović

Belgrade

**CHARTRE DU VOÏVODE SANDALJ ET DE SES FRÈRES VUKAC ET VUK
PORTANT SUR LA CESSION AUX RAGUSAINS D'UNE PARTIE
DE LA RÉGION DES KONOVALI**

A Stipan polje près de Sokol, le 24 juin 1419

Résumé

L'analyse des caractéristiques extérieures et intérieures de cette chartre du 24 juin 1419 par laquelle le voïvode Sandalj et ses frères ont cédé aux Ragusains la moitié de la jupa des Konavli et la jupa de Vitalina, ainsi que quelques autres biens, montre qu'il s'agit d'un document original, aujourd'hui conservé dans les Archives historiques à Dubrovnik. Il est bien connu que ces deux joupas ne faisaient pas partie du patrimoine des Kosače et que Sandalj les a héritées de son oncle (par sa mère) Vlatlo Vuković. Elles ne sont entrées en sa possession qu'en 1404, soit lorsque le roi Ostoja a perdu son trône alors que le voïvode Radić Sanković enregistrait un revers politique total. Les Ragusains ont mené à leur sujet une longue bataille diplomatique contre Sandalj et Radoslav Pavlović jusqu'à ce que les Konavli ne repassent en leur possession. Après que Sandalj, au vu d'autres documents, a constaté que les dites joupas appartenaient à l'origine au patrimoine de Dubrovnik, il a décidé de leur les restituer pour toujours ce qu'il confirme par cette chartre. Outre par Sandalj, la cession des joupas en question est confirmée par ses frères, le duc Vukac et le duc Vuk, à travers l'apposition de leurs sceaux suspendus sur ce document. En contre-partie, les Ragusains ont donné au voïvode Sandalj et à ses frères une maison sise à Dubrovnik et un revenu permanent de 500 perpères, qui sera versé chaque année à une date fixe. Certains problèmes sont toutefois apparus s'agissant de la promesse de cession d'un bien sis dans la Jupa de Dubrovnik. En l'occurrence, Sandalj a demandé, à ce qu'il semble, qu'on lui cédât un bien incluant une vigne qui, en tant que tel, n'existe pas dans cette jupa. Pour cette raison, le gouvernement de Dubrovnik a décidé de céder à sa place un bien avec vigne (autrefois propriété de Jakob Sorkočević) situé sur l'île de Šipan et ce sous condition que Sandalj gèle son capital de base, d'un montant de 18 000 perpères, placé à taux à Dubrovnik. Quelques années après la délivrance de cette chartre Sandalj a accepté la contre-proposition de Dubrovnik. (Sur ce point voir, plus en détail : E. Kurtović, *Posed Kosača na otoku Šipan*, Spomenica akademika Marka Sunjića (1927–1998), Sarajevo 2010, pp. 221-231). Cette chartre est un document clé car il montre que c'est précisément à partir de celle-ci que Sandalj a commencé à aliéner une partie de son vaste territoire, processus se poursuivant l'année suivante avec le village de Licac.

Mots-clés : Voïvode, grand voïvode de Bosnie, knez, émissaire, noblesse, patrimoine, jupa, Konavli.

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсјек за историју

**ДУБРОВАЧКА ПОТВРДА КНЕЗУ БРАИЛУ ТЕЗАЛОВИЋУ
О ПРИМАЊУ НОВЦА НА ДОБИТ**

1427, јануар 10.

Сажетак: Владари и обласни господари из Србије и Босне често су у Дубровнику остављали свој новац ради годишње добити. Међутим, то су чиниле и друге истакнуте личности, попут успјешних трговаца или дипломата какав је, без сумње, био кнез Браило Тезаловић. Након што су га Дубровчани издашно наградили за посредовање у преговорима око продаје Павловићевог дијела Конавала, Браило је у њиховој комуни оставио 500 дуката на годишњу добит од 5%. Посао је завршен на обострано задовољство, а документ о томе сачињен је у два примјерка, од којих је један остао у Дубровнику, а други је Браило понио са собом.

Кључне ријечи: Браило Тезаловић, дукати, добит, Дубровник, Конавли, Радослав Павловић, преговори, дубровачко грађанство.

Почетком 1427. године кнез Браило Тезаловић, дипломата војводе Радослава Павловића, оставио је у дубровачкој комуни 500 дуката ради годишње добити. О томе су дубровачке власти издале потврду у којој наглашавају да ће ти дукати стајати у њиховој комуни све док то буде Браилова жеља. Они том приликом обећавају да их без разлога неће узети из оставе, те да ће их у случају његове смрти дати ономе коме их Браило тестаментом опоручи. Документ је писан у дубровачкој вијећници, а датиран је годином рођења Исуса Христа.

Издавању овог документа претходила је куповина Павловићевог дијела Конавала посљедњег дана 1426. године.¹ Преговори о томе почели су још 1420. и трајали су до краја 1426, када су финализовани у

* Ел. пошта: arandjelsmiljanic@yahoo.com

¹ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 592–606.

Дубровнику.² У њима је важну улогу одиграо Браило Тезаловић, а за све што је учинио за њих Дубровчани су га наградили са 1.000 дуката. Он је тај новац добио првих дана 1427, када је боравио на Локруму. И поред тога, он није био у потпуности задовољан јер није добио тражено грађанство.³

Услов за добијање грађанства био је да новопримљени дубровачки грађанин живи у Дубровнику. Због тога су они морали да пруже одговарајућу новчану гаранцију или да купе некретнину у граду.⁴ Управо из тог ралога Браило је неколико дана по примању 1.000 дуката пола од тога заложити у дубровачкој комуни на добит. Након тога Браило је стекао дубровачко грађанство, а на сједници Вијећа умољених од 12. јануара 1427. одлучено је да му се да комад земље у Конавлима, којим може слободно располагати.⁵

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма* I-1, 592–606; В. Ћоровић, *Како је војвода Радослав Павловић продавао Дубровчанима Конавље*, Годишњица Николе Чупића 36 (1927) 73–109; Р. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu 10–2 (1974) 31–53.

Опис документа и ранија издања

Оригинални документ је сачуван и налази се у Дубровачком архиву под бечким редним бројем 1062. Писан је на пергаменту и добро је очуван изузев двију мрља и једне мање празнине у горњем дијелу по средини документа. Редови су веома дугачки, тако да визуелно иде у ширину на уштрб висине. Испод писаног дијела некада се налазио вишећи печат повезан пергаментом црвеним тракама.

² О томе је исцрпно писано у радовима: В. Ћоровић, *Како је војвода Радослав Павловић продавао Дубровчанима Конавље*, Годишњица Николе Чупића 36 (1927) 73–109; Р. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu 10–2 (1974) 31–53.

³ В. Ћоровић, *Продаја Конавља*, 105–106; Р. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, 45.

⁴ Вриједност новчане гаранције или купљеног имања није могла бити мања од 1000 перпера, а рок за тај посао био је од двије до пет година. Р. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, 46.

⁵ За то вријеме Браило је боравио у Дубровнику тражећи од власти Републике да му се још надокнаде и трошкови које је имао око преговора. Власти су му врло брзо изашле у сусрет исплативши му додатних 200 дуката. Р. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, 46.

Досад је објављен трипут, и то код Павла Карано-Твртковића,⁶ Франца Миклошича,⁷ и Љубомира Стојановића.⁸ За разлику од прва два ово последње издање садржи на крају следеће ријечи: **И даж њ знањк крѣ и дрѣги ѡвакигѣ листѣ под печатию њ кнеза Браила**. На снимку се ове ријечи не виде, али је јасно да су Дубровчани поред оног документа који су сачували код себе такав дали и кнезу Браилу Тезаловићу, као другој страни у овом уговору, а који, разумљиво, није сачуван.

*Текст документа**

Вѣ име ѡт[ъ]ца и сина и с(вѣ)тога д[ъ]ха аминѣ. Ми кнезь властеле и вса ѡпкина в(о)гѣлюбимагѡ гр[а]да Дѣбровника дажмо њ знањк |2| всакомѣ маломѣ и великомѣ крѣ примисмо ѡдѣ кнеза Браила Тезаловика коѣ постави њ нашѣ комѣнѣ да мѣ стоѣ, |3| примисмо петѣ сатѣ дѣкати златѣхѣ. И ми кнезь властеле и вса ѡпкина гр[а]да Дѣбровника ѡбѣтовасмо кнезѣ Браилѣ да|4|вати на всако гѡдище добитиѣ петѣ по кантинарѣ дотолѣ доколѣ вѣдѣ стојати ти р(е)чени дѣкати њ нашѣ комѣнѣ на добитѣ. |5| И да ѣ волѣнѣ кнезь Браило ѡвѣи дѣкати ѣзети вѣзда кѣде мѣ ѣгѡдно вѣде самѣ собѡмѣ или своими листѣми послаѣвѣ. Я ми |6| кнезь и властеле и вса ѡпкина Дѣбровчка ѡбѣтѣжмо дати р(е)ченѣ дѣкати, и ѡцѣ ѡбѣтѣжмо кнезѣ Браилѣ да р(е)ченѣ дѣка|7|те кнезѣ Браилѣ не мѡремо ѣдрѣжати за нѣднога члов(ѣ)ка волю ни за ратѣ ни за страхѣ ни за дългѣ ни за прѣдължѣкѣ |8| ни за наговорѣ ни за нѣданѣ ѣзрокѣ кои би на свѣти могалѣ бити да мѣ се ти дѣкати ѣдрѣжати не могѣ паче да мѣ ихѣ |9| имамѣ дати кѣде ихѣ вѣде хѡтѣтѣ ѣзети. И ѡцѣ ако би се слѣчило тере кнезь Браило по себѣ ѡставиѣ реченѣ дѣкати, |10| ми кнезь властеле и вса ѡпкина гр[а]да Дѣбровника ѡбѣтѣжмо дати ѣ комѣ ихѣ кнезь Браило ѡпорѣчи или ѣпише |11| да мѣ се даде. И на все више писанно ми кнезь властеле и вса ѡпкина гр[а]да Дѣбровника рѣтисмо на чѣстнѡмѣ и живо|12|творещемѣ крижи Г[оспо]дни и вѣ ·Ѧ· евангѣлисте и вѣ ·Ѧ· с[вѣ]тѣхѣ вѣрхѡвнѣхѣ апѣстоѣ ꙗко все више

⁶ П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, Београд 1840, 105–106.

⁷ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 330–331.

⁸ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 535–536.

* Редакција издања и превода: Т. Суботин-Голубовић.

р(е)чено писанно⁹ (!) |13| и нами ѡбѣтовано некѣ се на манѣ принести
ни потворит[и] до дни и до вѣка паче тврѣдо и непоколѣбимо бити до
25 |14| дни и до вѣка. Писа се ѿ избранои вѣкници б(о)глюбимагѡ гр[а]да
Дѡбровника лѣто рождѣства Хр(и)ст(о)ва тисѡцино и чѣ|15|тириста
и двадесети и седмо лѣто м(ѣ)с(е)ца кнвара десети д(а)нѣ, а ѿписа
Рѡско лѡгѡфетѣ Б[о]же помилѡи га. |16| И да ѣ ѿ знанѣ крѣ ѣ ѿ
нашои канжеларии ѿ нотари дрѡги ѡвакигѣ листѣ писанѣ.

Превод

У име Оца и Сина и Светога Духа амин. Ми кнез, властела и сва Општина богољубљенога града Дубровника дајемо на знање свакоме маломе и великоме како примисмо од кнеза Браила Тезаловића 500 златних дуката, које постави у нашу комуну да му тамо стоје. И ми кнез, властела и сва Општина града Дубровника, обећасмо кнезу Браилу давати сваке године добитка пет по кантару, све док се поменути дукати буду налазили у нашој комуни положени на добит. И да је вољан кнез Браило ове дукате узети увијек када му буде жеља било лично било пославши свој лист. А ми кнез и властела и сва Општина дубровачка обећавамо дати поменуте дукате, и још обећавамо кнезу Браилу да поменуте дукате кнезу Браилу не можемо задржати вољом ниједног човјека, ни због рата, ни због страха, ни за дуг, ни на предлог, ни на наговор, ни за иједан узрок који би могао бити на свијету, да му се ти дукати не могу задржати, већ да их имамо дати када их буде хтио узети. И још ако би се десило те кнез Браило након смрти остави поменуте дукате, ми кнез, властела и сва Општина града Дубровника, обећавамо дати их ономе коме их кнез Браило завјешта или упише да му се дају. И на све горе писано, ми кнез, властела и сва Општина града Дубровника, заклесмо се на часном и животворећем крсту Господњем и у четири еванђелиста и у дванаест светих врховних апостола како све горе поменуто и писано и с наше стране обећано неће се на мање провести нити пореметити до дана и до вијека, већ да ће бити тврдо и непоколебљиво до дана и до вијека. Писа се у изабраној вијећници богољубљеног града Дубровника, љето рођења Христова хиљаду и четиристо и двадесет и седмо љето, мјесеца јануара десети дан, а уписа Руско логотет, Боже помилуј га. И да је на знање како је у нашој канцеларији код нотара други овакав писани лист.

⁹ писанно, П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 166; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 331; писанио, Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 535.

Просопографски подаци

У претходној свесци *Грађе о прошлости Босне* објашњавана је личност: **Браило Тезаловић** (ГПБ 3, према регистру).

Установе и важнији термини

У претходној свесци *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњен појам **нотар** (ГПБ 3, према регистру).

Кантинарь, 113, 7 – термин који потиче од латинске ријечи *centenarius*, која је означавала мјеру за тежину, обично у вриједности од 100 литара. Изразу *quinque per centenarium* за означавање 5% од неке вриједности одговара у ћирилским актима **петъ по кентенаръ**. У Дубровнику се користио кантар тежине 55 ока или 150 дебелих литара.

Литература: *ЛССВ*, 276–277 (Ђ. Бубало).

Канцеларија, 114, 29 – установа у којој су састављане и писане повеље и писма. У Дубровнику је врло рано била основана државна канцеларија гдје су акта у почетку писана искључиво на латинском језику. Прва српска канцеларија у Дубровнику је образована непосредно након 1283. године.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* II, Београд 1935, 8–19; *ЛССВ*, 277–278 (Ђ. Тошић).

Arandel Smiljanić

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**ACTE DE DUBROVNIK PORTANT CONFIRMATION AU KNEZ BRAILO
TEZALOVIC DE LA RÉCEPTION D'UNE SOMME D'ARGENT AU
TITRE D'UN BÉNÉFICE ANNUEL**

Le 10 janvier 1427

Résumé

Cet article propose une édition et traduction d'un document ragusain du 10 janvier 1427 attestant la réception de 500 ducats déposés par un diplomate du voïvode Radoslav Pavlović, le duc (*knez*) Brailo Tezalović, en échange d'un taux d'intérêt annuel de 5%. La délivrance de ce document a suivi de quelques jours la conclusion heureuse d'une négociation portant sur la vente de la part de Pavlović au Konavli, négociations lors desquelles Brailo lui-même a joué un rôle important. Pour cette raison les Ragusains l'ont récompensé en lui donnant une somme d'argent et, peu de temps après, en lui accordant la citoyenneté ragusaine. Ce travail propose aussi une explication de certaines institutions mal connues et un bref rappel de la vie du duc Brailo Tezalović, avec indication de la bibliographie le concernant.

Mots-clés : Brailo Tezalović, ducats, intérêts, Dubrovnik, Konavli, Radoslav Pavlović, négociations, citoyenneté ragusaine

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсјек за историју

ПОВЕЉА ВОЈВОДЕ ЂУРЂА ВОИСАЛИЋА КОЈОМ ПОТВРЂУЈЕ БАШТИНСКЕ ПОСЈЕДЕ БРАЋИ ЂУРЂЕВИЋИМА

Поткрешево, 1434, август 12.

Сажетак: У првој половини XV вијека област између ријека Неретве и Цетине испуњена је драматичним догађајима и промјенама које нису нашле адекватно мјесто у историјским изворима. На срећу, остала је сачувана повеља војводе Ђурђа Воисалића браћи Ђурђевићима из 1434. године, која пружа бројне податке о политичкој историји оновремене Босне, као и о историјској географији Цетинске Крајине. Повеља садржи веома значајне податке за проучавање етничке и вјерске припадности становништва те области, али и средњовјековне Босне.

Кључне ријечи: Ђурађ Воисалић, браћа Ђурђевићи, баштина, градови, Власи, Срби, села, фрањевци.

Синовац и прави насљедник херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића, војвода Ђурађ Воисалић издаје повељу којом потврђује баштинске посједе војводи Павлу, кнезу Николи, и кнезу Влатку Ђурђевићима, као и њиховом стричевићу, кнезу Вуку Вукићевићу. Поред градова Вратара, Новог и Крушевца, он им потврђује и бројна села између ушћа Неретве и Цетине, која им је једно вријеме отео војвода Сандаљ Хранић. У повељи се гарантује неприкосновеност њихових посједа, осим у случају невјере, када онај који згријеши плаћа главом, док остали остају у свом посједу. Повеља се предаје у руке припадника фрањевачког реда, који су дужни да је чувају и да у случају евентуалног спора пресуђују. Исправа је писана у подграђу Крешева, а датирана је годином од рођења Исуса Христа.

* Ел. пошта: arandjelsmiljanic@yahoo.com

Прве године четврте деценије XV вијека биле су испуњене драматичним збивањима у босанској држави. Преласком краља Твртка II на страну Угарске дошло је до новог прегруписавања снага. Уз помоћ Турака, средином 1433. у Босну стиже противкраљ Радивој Остојић, кога је подржавао Сандаљ Хранић. На страни краља Твртка били су војвода Ђурађ Воисалић и Ђурђевићи – Радивојевићи, који су у томе видјели прилику да се ослободе власти Косача. Чини се да је краљ био несигуран у војну моћ својих савезника те је отишао у Угарску да тражи помоћ од краља Жигмунда. Овај као да је тако нешто једва дочекао те је упутио своју војску у Босну не само да помогне Твртку, већ и да за себе заузме богати трг Дријева.

У прољеће 1434. Сандаљ је на Неретви безуспјешно напао војводу Ђурђа Воисалића. Исте године у лјето угарска војска нанијела је више пораза Турцима у Босни, тако да су Сандаљеви планови о збацивању Твртка II и довођењу на власт Радивоја Остојића пропали. То је свакако ишло у прилог војводи Ђурђу Воисалићу, који је не чекајући краљев повратак из Угарске у Поткрешеву 12. августа 1434. издао браћи Ђурђевићима–Радивојевићима баштинску повељу. На овај начин, војвода Ђурађ је узурпирао краљевска овлашћења, понашајући се слично свом славном стрицу, херцегу Хрвоју. Осим тога, војвода Ђурађ је овим чином очигледно желио да Ђурђевиће–Радивојевиће још више веже уза се, те су тако они у жељи да се ослободе једног господара дошли под власт другог.

Прва занимљивост везана за ову повељу је питање како је она уопште стигла у Дубровачки архив. Као што се може видјети из самог њеног садржаја, она је била повјерена фрањевачком реду у области Крајине и тиче се прије свега породице Ђурђевића–Радивојевића, односно потврде њихових баштинских посједа од стране војводе Ђурђа Воисалића. Питање постаје још занимљивије када се има у виду да се у њој Дубровчани не помињу ни једном једином ријечју. Можда одговор на ово питање лежи у савезништву синова кнеза Влатка, тј. Влатковића са Дубровчанима у вријеме рата Републике против херцега Стјепана (1451–1454), али и у каснијем периоду, када су им Дубровчани исплаћивали данак, тзв. *провизиун*. Нажалост, на полеђини повеље нема никаквих записа који би могли указати на то када је и како она доспјела у дубровачке руке.

За политичку историју Босне тог времена важан је вазални однос између војводе Доњих Краја, Ђурђа Воисалића, који потврђује баштинске посједе потчињеној властели из старе и угледне породице

Ђурђевића–Радивојевића. Богатство овој повељи пружа навођење већег броја градова, жупа и села у области Цетинске Крајине.

На крају, али по значају свакако на првом мјесту, јесу подаци који могу послужити као драгоцен извор за проучавање етничке и вјерске припадности становништва Крајине у то вријеме. На посредан начин и саме оновремене босанске државе, имајући у виду да је област Крајине већ више година била њен саставни дио. Истраживачи нису у довољној мјери поклонили већу пажњу овом историјском извору, иако он има капиталан значај.

Помени Срба и Влаха јасно говоре о томе који народи насељавају ту територију. Остаје једино спорно питање да ли су ти Власи романофони или су били у одређеном степену славизације. Повеља пружа додатни аргумент теорији да су Власи одиграли веома важну улогу у етногенези јужнословенских народа.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964; В. Hrabak, *Naseljavanje hercegovačkih i bosanskih Vlaha u Dalmatinsku Zagoru u XIV, XV i XVI veku*, Zbornik Migracije i Bosna i Hercegovina, Сарајево 1990, 67–87; Б. Храбак, *Пресељавање прасловенског становништва на Балкану током средњег века*, Зборник радова са X конгреса Савеза историчара Југославије, Београд 1998, 73–83.

Опис повеље и ранија издања

Оригинал повеље налази се у Државном архиву у Дубровнику. Она је израђена од пергаментa италијанског начина израде, просјечне дебљине.¹ Њене димензије су: горе 36 цм, доље 37, лијево 32 и десно 33,5 цм.² Горња и лијева маргина су правилне, док је десна неправилна.³ Редови су писани правилно, што указује на то да је пергамент био линиран, иако се остаци линија не виде. Повеља је пресавијена горњом половином доље и лијевом, па десном трећином унутра. На полеђини нема никаквих записа из новијег времена.⁴

¹ Она износи 0,16 – 0,20 – 0,16 – 0,16 мм, иако се на први додир чини да је нешто дебљи, у односу на друге италијанске пергаменте нешто је мекши. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM 7 (1952) 334.

² Уз то плика лијево је 3,8 цм, док је десно 3,2 цм. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

³ Горња износи 5 цм, лијева 2, док је десна од 1 до 1,7 цм. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

⁴ Једино што се на доњем средњем пољу налази „N 25 del Pach. VII“, а у лијевом горњем бечко „№ 247 an. 1434“. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 335.

Ову повељу досад су издали Павле Карано-Твртковић,⁵ Франц Миклошич,⁶ а већим дијелом и Стојан Новаковић.⁷ Овај веома важан документ није нашао своје мјесто у оквиру *Старих српских повеља и писма* Љубомира Стојановића. На крају се мора поменути да је факсимил лијеве горње трећине ове повеље објављен у Гласнику Скопског научног друштва XXI за 1940. годину, и то на осмој страни.⁸

*Текст повеље**

Ва име ѿД(ь)ца и Сина и ДѢха света амень. Ми воевода Юри
милостью Божиѡмъ воевода Долнихъ краи и веќе, почтенога
споменѸтьѣа |2| синовацъ много славьнога г[оспо]д[и]на Хрѡвоѣа
херѣцѣга, а синъ кнеза Вонсава, и с моими синови с кнеземъ Петромъ
5 и кнеземъ Юрьѣ|3|мъ, дамо видити всимъ и всакомъ чловикъ комъ
се достои и предъ кога лице приде ѡвъ нашъ ѡтворень листъ да
Ѹчини|4|смо милость нашѸ братъи нашои много лѸбимои воеводи
ПавлѸ и кнезѸ Николи и кнезѸ ВлаткѸ Юрьѣвиѣмъ и кнезѸ ВѸкѸ
ВѸкиѣ|5|виѣмъ нимъ реченимъ и нихъ ѡсталимъ и потврьдисмо ихъ
10 Ѹ всихъ нихъ племеньщинахъ и Ѹ дръжанью Ѹ чемъ ихъ застасмо, Ѹ
градовихъ и |6| Ѹ владанъѣахъ прѡво градъ Вратаръ с владаниемъ и з
дръжаниемъ с правими, меѣами и котари, и градъ Нови с
владаниемъ и дръжаниемъ |7| с правими, меѣами и котари, и градъ
КрѸшевацъ с владаниемъ и дръжаниемъ с правими, меѣами и котари
15 и Ѹ всемъ Ѹ чемъ ихъ |8| застасмо Ѹ дръжанью или ГрьблинѸ или
ВлахѸ. И к томѸ имъ придасмо нихъ племенито цю имъ бише Ѹзев
воевода Гандалъ |9| прѡво Баранъ ВѸкчиѣ з братъѡмъ и з
дръжаниемъ, Хлапацъ РѸжиѣ и з дръжаниемъ Ѹ Горьскои жѸпи
село Драгланъ с правими, меѣами |10| и котари, и село КозицѸ с пра-
20 вими, меѣами и котари, и село Храѣане с правими, меѣами и котари,
и село Врьхъ Дѡѡ с прави|11|ми, меѣами и котари, и село Захоѣ-

⁵ П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 199–201.

⁶ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 377–379.

⁷ Изузимајући навођење свједока, као и санкцију на крају повеље. Уз ово може се истаћи да у односу на слова Ѹ, ѡ, ѡ код њега стоји ѡѣ, шт, ѡ. Ст. Новаковић, *Законски споменици*, 337–339.

⁸ Податак преузет из G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

* Редакција издања: Т. Суботин-Голубовић.

ани⁹ с правими, меѣами и котари, и село Заходи с правими, меѣами
и котари, и село Живо|12|гоцѣ⁸ и приморью с правими, меѣами и
котари, и село Тѣчепи с правими, меѣами и котари, и село Ко-
25 тишин⁸ с правими, меѣа|13|ми и котари, и село Макарь с правими,
меѣами и котари, и село Бастъ с правими, меѣами и котари, и село
Виниц⁸ с правими, |14| меѣами и котари, и Дривьске гавеле диѡ ки
сѣ дръжали и мире законѣне дривьске и Влахе Боихниѣе и Прибино-
виѣе и Харьдо|15|милиѣе, и потврьдисмо имъ все листе и тврьѣаве
30 кое имаю ѡд господа босаньске и нашихъ прѣвихъ, тои все згора
пи|16|сано, граде, села, земл⁸ и винограде и дривомъ и с каменомъ и
с водами дасмо и записасмо нашимъ новимъ и вик⁸вични|17|мъ
даниемъ и записаньниемъ више именованои братъи нашои велел⁸би-
мои, воеводи Павл⁸ и кнез⁸ Николи и кнез⁸ В|18|латк⁸ Юрьевѣемъ
35 и кнез⁸ В⁸к⁸ В⁸киѣевѣи⁸, нимъ реченимъ и нихъ всталом⁸ и конь
всталихъ вставъшимъ и в|19|ике викомъ за племенито, и на то имъ
дасмо вир⁸ наш⁸ и таи нашъ ѡтворень листъ подъ нашимъ ви-
сѣѣимъ |20| заменитимъ печатомъ да имъ се то згора писано не
море пореѣи ни претворити ни ѣзети никадаре ни |21| за едн⁸ нихъ
40 згрих⁸ ни кривин⁸ що ихъ не би ѡпиатѡ г[оспо]д[и]нъ викаръ с фра-
три и с нами наши добри лѣдѣе, |22| за що би достоинно
племенитимъ лѣдемъ главе ѡдѣсиѣи¹⁰ и нихъ племеньцине ѣзети.
Н⁸ ли би се згодило тере |23| би кои ѡд нихъ толико сагришиѡ да мѣ
се има глава ѡдѣсиѣи¹¹ ѡном⁸ кои е сагришиѡ, а встали да жив⁸ и
45 пребиваю |24| и всихъ тихъ згора именованихъ племеньцинахъ. И са
всимъ тимъ више писанимъ предасмо ихъ и рѣке г[оспо]д[и]на вика-
ра Ж⁸вана |25| и всаком⁸ викар⁸ конь викара и вси братъи
фратромъ свете црѣкве католичаске вѣре римьске реда светога
Фра|26|нѣцишка, да ихъ ѡни чѣваю и ѡбар⁸ю и всемъ томъ
50 закономъ црѣковнимъ. И тко би годи имаѡ листе протива

⁹ Захоѣани. F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 378.

¹⁰ Затим је у загради убачен један дио који нешто касније треба да дође: ѡном⁸ кои сагришиѡ ѡвстали да жив⁸ и пребиваю. П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 201.

¹¹ Овдје недостаје дио поменут у претходној напомени. П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 201.

55 вѡ[27]мѸ писанью, ми е Ѹмарамо швимъ нашимъ листомъ и
 записомъ, и дасмо ми за то парьци и ѡдговорьници. Я томѸ
 им[28]ѣ свидоци наши добри лѸдѣ ѡд ХѸмьске землѣ кнезь ВѸкъ
 РѸпчиѣ з братьѡмъ, кнезь Павко Комлиновиѣ з братьѡмъ, [29] а
 ѡд своити воевода Иванишъ Драгишиѣ з братьѡмъ, ѡд Земалника
 воевода Марько з братьѡмъ, кнезь Петаръ Брьсачиѣ [30] з
 братьѡмъ, ѡд Санѣ кнезь Юри Мишленовиѣ з братьѡмъ, кнезь
 Марьтинъ Дѣанишевиѣ з братьѡмъ, а ѡд Пливе кнезь [31]
 Тврьтко Милатовиѣ з братьѡмъ, кнезь Радое ЧѸклиѣ з
 60 братьѡмъ, а ѡд двора прѣставъ кнезь Томашъ Цапиѣ з
 брать[32]ѡмъ, кнезь Юри Петововиѣ з братьѡмъ. Я тко ꙗко то
 згора писано порѣѣ или прѣтворити ѡд насъ или ѡд нашихъ
 по[33]слиднихъ бола иноплеменьниковъ да е клетъ и проклетъ г[ос-
 по]д[и]номъ Богомъ живимъ Ѹд(ѣ)цемъ и Синомъ и ДѸхомъ
 65 светимъ, тр[34]оицомъ единосѸщомъ неразделимомъ и светомъ
 пречистомъ дивомъ Мариѡмъ матерью его и ·Ѧ· еванѣгелисти и ·ѡ·
 [35] апѸстолома и ·Ѣ· избраними и всеми светими ѡд вѣка БогѸ
 Ѹгодивъшими, и да е причесникъ к Июди скариѡцкомѸ [36] кои про-
 да сина Божиѣа за ·Ѧ· сребрьниковъ, и придрѸженъ ко шнимъ кои
 70 вапиѣхѸ пропни, пропни, крѡвь его на ни[37]хъ и на чедихъ ихъ.
 Писанъ подѣ Крешевомъ авѣгѸста мѣсеца ·ѡ· данъ, лѣта г[оспо]днѣ
 ·ѸѸлѦ· лѣто.

Превод повеље

У име Оца и Сина и Светога Духа амин. Ми војвода Ђурађ милошћу
 Божјом војвода Доњих Краја и веће, синовац многославнога и
 поштоване успомене годподина херцега Хрвоја, а син кнеза Воислава,
 са мојим синовима, са кнезом Петром и кнезом Ђурђем, дајемо видјети
 свима и сваком човјеку, кога се тиче и пред чије лице дође овај наш
 отворени лист да смо учинили милост нашој браћи многољубљеном
 војводи Павлу, и кнезу Николи, и кнезу Влатку Ђурђевићима и кнезу
 Вуку Вукићевићу, њима реченим и осталим њиховим, и потврдисмо их
 у свим њиховим племенштинама и у држању како их нађосмо, у градо-
 вима и у владању: прво град Вратар с владањем и држањем са правима,
 међама и котарима, и град Нови с владањем и држањем са правима,

међама и котарима, и град Крушевац с владањем и држањем са правима, међама и котарима, и у свему у чему их нађосмо да држе, било да је Србин или Влах. И уз то им предасмо њихово племенито што им је био узео војвода Сандаљ, прво Барана Вукчића са братијом и са држањем, затим Хлапца Ружића са држањем, те у Горској жупи село Драгљан, са правима, међама и котарима, и село Козицу са правима, међама и котарима, и село Храштане са правима, међама и котарима, и село Врх До са правима, међама и котарима, и село Захојани са правима, међама и котарима, и село Заходи са правима, међама и котарима, и село Живо-гошће у приморју са правима, међама и котарима, и село Тучепи са правима, међама и котарима, и село Котишину са правима, међама и котарима, и село Макар са правима, међама и котарима, и село Баст са правима, међама и котарима, и село Винуцу са правима, међама и котарима, и дио Дријевске габеле који су држали и чували дријевске законе, и Влахе Воихниће и Прибиновиће и Хардомилиће. И потврдисмо им све листове и заклетве које имају од госпoде босанске и наших првих, све то више писано: градове, села, земљу и винограде и шуме и камење и са водама дасмо и записасмо нашим новим и вјековјечним давањем и записом горе именованој нашој љубљеној браћи: војводи Павлу и кнезу Николи и кнезу Влатку Ђурђевићима и кнезу Вуку Вукићевићу, њима реченим и потомцима њиховим све док има потомака, у вијекове вијекова за племенито. И на то им дасмо вјеру нашу и тај наш отворени лист утврдисмо нашим висећим знаменитим печатом да им се то више писано не може порећи нити промијенити нити никада узети ни за један њихов гријех нити кривицу осим ако би их окривио господин викар са фратрима и са нашим добрим људима за што би било прилично племенитом човјеку главу одсјећи и њихово племенито узети. Ако ли би се догодило те би који од њих толико згријешио, да му се има глава одсјећи ономе који је згријешио, а остали да живе и бораве у свим тим више именованим племенитим земљама. И са свим тим горе писаним предасмо их у руке господина викара Жувана и сваком викару док је викара и свој браћи фратрима свете цркве католичке вјере римске реда светог Фрање, да их они чувају и штите у свему по закону црквеном. И ко би год имао супротне листове овом писанију, ми их поништавамо овим нашим листом и записом, и да смо ми за то надлежни и одговорни. А томе су свјedoци наши добри људи: од Хумске земље кнез Вук Рупчић с братијом, кнез Павко Комлиновић с братијом, а од својте војвода Иваниш Драгишић с братијом, од Земуника војвода Марко с братијом, кнез Петар Брсачић с братијом, од Сане кнез

Ђурађ Мишљеновић с братијом, кнез Мартин Дејанишевић с братијом, а од Пливе кнез Твртко Милатовић с братијом, кнез Радоје Чуклић с братијом, а од двора пристав кнез Томаш Цапић с братијом, кнез Ђурађ Петововић с братијом. А ко ће то више писано порећи или промијени-ти било од нас или од наших потомака било од иноплеменика да је клет и проклет господом Богом живим, Оцем и Сином и Светим духом тројицом јединосушном и нераздјеливом и светом пречистом дјевцом Маријом матером Његовом и четворицом јеванђелиста и дванаестори-цом апостола и седамдесеторицом изабраних и свима светима који су од вијека Богу угодили, и да је саучесник Јуде Искаротског који је продао сина Божјег за 30 сребрењака, и да је придружен онима који говораху: разапни, разапни, крв Његова на њих и на дјecu њихову. Пи-сано у Поткрешеву августа мјесеца 12. дан, љета Господњег 1434. љето.

Дипломатичке особености повеље

Особености повеље огледају се и у писму којим је писана, као и у његовом језику. Писмо је чиста полукурзива. У њему су често групе од по три слова писане у једном потезу, или бар слова спојена једно са другим. Писмо се одликује и необичним облицима појединих слова, као на примјер слово „м“ са своја два почетна потеза повучена одозго, затим слова „а“, „б“, и „д“ са више различитих облика.¹² Уз ово упад-љива је и икавица, и то у сљедећим ријечима: **видити, чловикъ, дривоъ, викъвичнимъ, ѡ вике викомъ, виръ, згрихъ, ѡдсиѣи, сагришиѡ, вире, свидоци, послѣднихъ, нераздилимомъ, мѣсеца.**

Повеља садржи и печат чија је врпца прорезана кроз плику у пер-гаменту кроз три окомита прореза.¹³ Врпца је састављена од свилених влакана у двије боје (тамноцрвена и плава). Испод руба повеље испле-тена је од оба крака¹⁴ четворострука плетеница 8 цм до горњег дијела

¹² Иначе Г. Чremoшник истиче недостатак љепоте овог писма. Као типичан примјер наводи прво слово „б“ повећано на 2,5 цм са подебљаним стаблом, које је по њему тако неукусно изведено „да спада међу најружније иницијале наше дипломати-ке“. Треба још навести и крст који се као украс налази испред самог текста са димен-зијама 7,5 x 0,6 цм. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

¹³ Горња два 1,8 цм изнад руба, 3 цм међусобне удаљености, док је доњи 1 цм изнад руба по средини између горњих. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

¹⁴ Са полеђине је провучен по један крак кроз горње прорезе на лице, гдје се оба спуштају до доњег прореза, али само крак из десног се провлачи кроз доњи про-рез на полеђину, док се онај из лијевог прореза овија око десног, а лицем пада на до-њи руб. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

печата. У печату се дијели на три бојама различита дијела,¹⁵ а испод њега не висе никако, чак не сежу сасвим ни до излаза отвора. Печатна грудва од тамносмеђег воска има облик паралелограмске плоче дебљине 2,5 цм. Углови нису оштри, него заобљени.¹⁶ Дно удубљења испуњено је тамнозеленим воском у који је утиснут типар овалног облика са два концентрична круга између којих се налази натпис: + ПЕЧАТЬ ВОЕВОДЕ ЮРЬѢ.¹⁷ У пољу се налази грб Хрватинића, изнад шљема оклопљена рука подигнута увис са попрјеко положеним мачем.¹⁸

Просопографски подаци

Ђурађ Воисалић, 120 (страна), 1 (ред у издању) – војвода Доњих Краја. Први пут се јавља 1419. са титулом кнеза, да би се 1421. појавио са титулом војводе. У рату против Сандаља Хранића, Радивоја Остојића и Турака учествовао је на страни краља Твртка II. Добивши помоћ краља Жигмунда победио је у том рату, те ослободио браћу Ђурђевиће–Радивојевиће Сандаљеве власти. Почетком априла 1435. привремено је од Стјепана Вукчића преотео Дријева. Посљедњи пут се помиње септембра 1438.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 445, 447; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 266, 268, 287; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, 8–9, 28; Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 115–117.

Воислав Вукчић Хрватинић, 120, 4 – о њему се зна врло мало. Први пут се помиње у новембру 1388, када је с братом Хрвојем дошао у Книн у покушају да примора далматинске градове на предају. Умро је прије 1393. године

Литература: Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 75, 77.

Петар Воисалић, 120, 4 – син војводе Ђурђа. Након очеве смрти иза 1438. године постао је војвода. Године 1446, приликом измирења краља Стефана Томаша и војводе Стјепана Вукчића Косаче није дошао на свадбену свечаност, што му је краљ замјерио. За вријеме рата херце-

¹⁵ Црвени дио излази на доњи угао, док плави иде на оба угла печата са стране. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

¹⁶ У горњу половину издубљено је овално удубљење од 8 мм са горњим пречницима од 2,8 x 3 цм и доњим 2 x 2,5 цм. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

¹⁷ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 334.

¹⁸ Грб на печату се врло мало разликује од грба херцега Хрвоја у његовом мислу: мач на овом печату положен је више назад и доље, јер простор не допушта његов коси положај увис. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 335.

га Стјепана против Дубровника учествовао је у заједничкој акцији краља Томаша, кнеза Владислава и војводе Иваниша Влатковића против херцега. Ускоро је дошао у сукоб са баном Петром Таловцем, али је он окончан априла 1453. смрћу бана Петра. Имао је ћерку Доротеју, која се већ 1456. помиње као покојна. Постоји могућност да је Матија Воисалић, кога су Турци једно вријеме држали као краља у Босни, син војводе Петра.

Литература: В. Ђоровић, *Хисторија Босне*, 476–477, 502; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 287, 303; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, 92, 162, 179; Ј. Мрغيћ Радојчић, *Доњи Краји*, 118–119, 124.

Ђурађ Воисалић млађи, 120, 5 – други син војводе Ђурађа Воисалића. У овој повељи се јавља као кнез, што је уједно и његов једини помен у сачуваној грађи.

Павле Ђурђевић Радивојевић, 120, 8; 121, 34 – најстарији син кнеза Ђурађа Радивојевића. Први пут се јавља 1415, када су његови људи заплијенили млетачку лађу. Почетком септембра 1419. биљежи се са титулом војводе у улози посланика краљ Стефана Остојића у преговорима са Венецијом. Исте године Павле се јавља као господар трга Дријева. Павле је умро прије 1444, када се јавља његов син Петар у улози свједока у једној краљевој повељи.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 283; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 416; Љ. Ковачевић, *Знамените српске властееоске породице средњег века, Радивојевићи–Ђурђевићи–Влатковићи*, 204; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 248.

Никола Ђурђевић Радивојевић, 120, 8; 121, 34 – други син кнеза Ђурађа Радивојевића. Први пут се помиње 1419, када га је заробио Сандаљев човјек Војин Срациновић. Убрзо је ослобођен. Године 1435. истицао је своје претензије на Дријева, али га је потиснуо Стјепан Вукчић Косача. Након тога је успио да среди своје односе са војводом Стјепаном те је у јулу 1438. добио свој дио дријевске царине. Могуће да је умро прије 1444. године. Имао је једног сина по имену Томаш.

Извори: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 416; Љ. Ковачевић, *Знамените српске властееоске породице средњег века, Радивојевићи–Ђурђевићи–Влатковићи*, 205; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, 9, 35, 37.

Влатко Ђурђевић Радивојевић, 120, 8; 121, 34 – најмлађи син кнеза Ђурађа Радивојевића. Први пут се биљежи 1419, када га је заро-

био Сандаљев вазал Војин Срациновић. У заробљеништву је провео краће вријеме. Крајем 1436. Влатко је био један од водећих побуњеника међу хумском властелом против војводе Стјепана. Могуће је да је умро прије 1444. године. Имао је седам синова: војводу Иваниша, кнезове Марка, Жарка, Радивоја, Андрију, Бартола и Тадију, који се обично у изворима наводе према патронимику као Влатковићи.

Извори: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 416; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, 17.

Вук Вукићевић Радивојевић, 120, 8; 121, 35 – син Вукића Радивојевића, брата Ђурђевог. Први пут се јавља 1423, када је свједочио о наплати дријевске царине од Влахоте Хранковића. Посљедњи пут је у изворима забиљежен 1435. године.

Литература: Љ. Ковачевић, *Знамените српске властеоске породице средњег века, Радивојевићи–Влатковићи–Ђурђевићи*, 205.

Баран Вукчић, 120, 17 – локални властелин. Његово име први пут је забиљежено у латински писаној повељи краља Остоје из 1417. године. Тада је он с браћом Вукашином и Ђурђем добио села у Крајини: Макар, Црнућу, Пасичину, Милушу и Лапчан. Поново се помиње са братом Вукашином у септембру 1422, када они одговарају Дубровачнима да гусари који су опљачкали поданике Републике нису њихови људи. Према повељи из 1434, Баран Вукчић је стављен под власт Ђурђевића–Радивојевића, што је уједно и посљедњи податак о њему.

Извори и литература: Š. Ljubić, *Listine o одношajih između južnoga Slavenstva i Mletačke Republike* VII, Zagreb 1882, 240–241; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 4; М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Београд 1978, 213–214, С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 81–82, 147.

Хлапац Ружић, 120, 18 – локални властелин који се помиње само у овом историјском извору.

Жуван викар, 121, 47 – или фра Иван Корчулански. Први пут се јавља 3. јула 1419. као представник Босанске викарије у расправи вођеној на папској курији. За босанског викара изабран је 1429, те поново 1432. Као босански викар имао је много успјеха. На том положају био је до 27. јула 1435, када га је папа Еуген IV именовао за бискупа у тада веома цијењеној бискупији у Великом Варадину. Када је умро краљ Жигмунд, 8. децембра 1437, фра Иван је као бискуп водио спровод у Варадину, те одржао посмртни говор. Умро је 1440. у свом бискупском сједишту.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, 1573; Dominik Mandić, *Franjevačka Bosna*, Rim 1968, 88–89.

Вук Рупчић, 122, 54 – водио је поријекло из великашке породице Рубчића (Рупчића) из западног Хума. У једној парници из 1371. помињу се хумски кнез Иван и Нелипче Рубчић, као један од судија Хумске земље. Вјероватно је Вук био у сродству са њима, али у каквом – не може се утврдити. У повељи је означен као кнез, што му је уједно једини помен у сачуваној грађи.

Литература: С. Рудић, *Властела илирског грбовника*, 120–123; *ГПБ* 2, 157, 166 (С. Рудић).

Павко Комлиновић, 122, 54 – поријеклом је био из западнохумске властеоске породице, чији је родоначелник био жупан Комлин. Њихова баштина се налазила у жупи Броћно. Први пут се јавља 1423. са браћом Павлом, Вукцем и Радатом. У лјето 1434. Павко је био у опасности од Сандаља, те је тражио уточиште у Дубровнику, што му је одобрено 23. августа 1434. Ово је уједно посљедњи податак о њему. Могуће да му је син или синовац био Владислав Комлиновић, који је у лјето 1473. долазио у Дубровник у својству посланика херцега Влатка.

Литература: М. Динић, *Хумско-требињска властела*, Из српске историје средњег века, 358; С. Мишић, *Хумска земља*, 86.

Иваниш Драгишић, 122, 55 – син Драгише Хрватинића, брата херцега Хрвоја. О њему се мало зна. Умро је прије 22. августа 1446, када краљ Стефан Томаш издаје повељу његовим синовима, кнезовима Павлу, Марку и Ђурђу, који су том повељом од краља добили Кључ са жупом Бањицом, град Глаж са жупом Глаж, град Мрин и Кијевац у жупи Сани. Ове посједе успио је да окупи њихов отац војвода Иваниш, а они су њима управљали као неподјијељеном баштином.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 477; Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 120.

Марко војвода, 122, 56 – војвода из жупе Земуник. Помиње се само у овом историјском извору.

Петар Брсачић, 122, 56 – кнез из жупе Земуник. Јавља се само у овом историјском извору.

Ђурађ Мишљеновић, 122, 57 – кнез из жупе Сане. Помиње се само у овој повељи. Вјероватно је био син или унук Ивана Мишљеновића, који је као подбан Хрвојевог брата бана Вука примљен за задарског грађанина 8. септембра 1392. Остаје отворено питање сродства кнеза Ђурђа и Маре Мишљеновић која је сачинила свој тестамент у Дубровнику 1485. године.

Литература: Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 80; С. Рудић, *Властела илирског грбовника*, 236, 267.

Мартин Дејанишевић, 122, 58 – кнез из јужног дијела жупе Сане. Његово име забиљежено је само у овој повељи. У изворима се помиње и Гашпар Дејанишевић, као свједок од Сане у повељи херцега Хрвоја из 1412. године. Могуће да је то био Мартинов отац.

Литература: Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 99, 117.

Твртко Милатовић, 122, 59 – кнез из жупе Пливе. Помиње се само у овом историјском извору. Могуће да је био син кнеза Милата Чучића из жупе Луке, који се јавља као свједок у повељи херцега Хрвоја из 1412. године. У прилог томе иде његово име, као и то да су Лука и Плива биле сусједне жупе у Доњим Крајима.

Литература: Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 99, 199.

Радоје Чуклић, 122, 59 – кнез из жупе Пливе, чије је име забиљежено само у овој повељи.

Томаш Цапић, 122, 60 – кнез и пристав. Помиње се само у овој повељи, али већ сама функција пристава довољно свједочи о угледу који је уживао на двору војводе Доњих Краја, Ђурђа Воисалића.

Ђурађ Петововић, 122, 61 – кнез, чије се име биљежи само у овој повељи.

Установе и важнији термини

Дио Дријевске габеле, 121 (страна), 27 (ред у издању) – царина у тргу Дријева доносила је знатне приходе босанској држави. Краљ Остоја је 1399. уступио извјесна права над овим неретљанским тргом рођацима из великашке породице Радивојевића. Од 1404. до 1410. тргом Дријева је господарио херцег Хрвоје, да би од 1410. њиме доминирао војвода Сандаљ. Без обзира на то уведена је пракса да се приходи од тамошње царине дијеле између босанске властеле. Тако је једна половина прихода припадала Сандаљу, док су другу једнако дијелили Радивојевићи и Павловићи. Они су своје дијелове у почетку уступали приватним лицима, а нешто касније и Дубровачкој Републици на годишњи закуп у висини од 800 дуката за четвртину царине.

Литература: Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987, 120–132; *ССА* 2, 192 (А. Фостиков).

Викар, 121, 40, 46, 47 – термин који је у средњем вијеку имао различита значења. Викар је могао бити намјесник кнежевске, банске, чак и краљевске власти. Ипак, у овом случају назив викар односи се на старјешину Босанске викарије, основане 1339/40. У почетку викара је бирао генерал фрањевачког реда на мандат од три године. Обично је то рађено

према извјештају визитатора, који би периодично обилазио викарију надгледајући рад браће. Од почетка XV вијека босански фрањевци су почели сами да бирају своје старјешине, које је затим само потврђивао генерал реда. Таква пракса је озакоњена на Базелском концилу 1435.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, Zagreb, 1908–1922, 1573; D. Mandić, *Franjevačka Bosna*, Rim 1968, 89–91.

Топографски подаци

Вратар, 120 (страна), 11 (ред у издању) – град који је са западне стране затварао прилаз у жупу Луку у доњем току ријеке Неретве. Налазио се на њеној десној обали, неколико километара западно од ријеке, у близини данашњег Метковића. Вратар је имао улогу заштитника дријевског трга, те су његовим господарима становници Дријева плаћали неку врсту годишњег данка. Град је више деценија припадао Радивојевићима, а у вријеме њихових потомака Влатковића постао је њихов „главни“ град. У њему су браћа Влатковићи 1452. склопили савез са Дубровником против херцега Стјепана.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 587; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, 16, 79, 257; М. Динић, *Земље херцега светога Саве*, Српске земље у средњем веку, 211; Д. Ковачевић Којић, *Градска насеља средњовјековне босанске државе*, Сарајево 1978; Ћ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, 19–20, 146.

Нови, 120, 12 – град у жупи Луци, који је подигао бан Стјепан II поткрај прве половине XIV вијека. Налазио се неколико километара сјеверозападно од Дријева, на ушћу рјечице Требижат у Неретву, недалеко од Чапљине. Приликом похода на Хум, 1350. године, град Нови је заузео цар Душан, али га је убрзо ослободио кнез Вук Вукославић. Посебно важну улогу овај град је имао у вријеме побуне против херцега Стјепана. Већ првог дана побуне, 30. марта 1452, они су га заузели. У херцеговој опсади Новог истакао се својим храбрим држањем кнез Жарко Влатковић. Пао је под турску власт након пада Почитеља, послје 1471. године.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 270–272; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, 176, 190; М. Динић, *Трг Дријева и околина у средњем веку*, Српске земље у средњем веку, 369; 374–375; Ћ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, 14, 22; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 132, 145.

Крушевац, 120, 14 – град у жупи Блато, на ушћу рјечице Угроваче у Неретву, у близини Мостара. Налазио се на простору данашњег села Крушева, или нешто сјеверније од њега. У вријеме побуне кнеза Владислава против оца херцега Стјепана Вукчића Косаче, Крушевац је био једна од првих заузетих тврђава. Касније га је херцег ослободио, али је његова даља судбина непозната.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 401; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 302; М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 218–219, 220; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 141, 144.

Горска жупа, 120, 18 – налазила се између тврђаве Вргорац на истоку до брда Турија, односно села Завала на западу, док ју је планина Биоково одвајала с јужне стране од Макарског приморја. Први пут се помиње 1408. у кривотвореној латинској повељи краља Остоје браћи Радивојевићима као њихов посјед.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 401; М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, Београд 1978, 211–212; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 26, 143, 225.

Драгљан, 120, 19 – село у Горској жупи. И данас постоји под тим именом, а налази се десетак километара западно од Вргорца.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 211–212; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, urednik I. Bertić, Zagreb 1987, 21–22.

Козица, 120, 19 – село Горској жупи. Данас припада граду Вргорцу, а налази се 6–7 километара сјеверозападно од села Драгљан.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 211–212; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 23–24.

Храштани, 120, 20 – село у Горској жупи, које данас носи назив Рашћане и припада граду Вргорцу.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 211–212; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 21–22.

Врх До, 120, 21 – или Врдол, како се означава у другим изворима. Под тим именом данас не постоји. Могуће је да се ради о данашњем селу Жупа, 5 км сјеверозападно од Рашћана. Промјени имена свакако је допринио турски прогон становништва Врдола, извршен 1599. године.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 211–212.; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 23–24.

Захојани, 120, 21 – село у Горској жупи. Данас село Завојани, расуто у 27 заселака у брдовитом и вјетровитом простору, прошарано планинама, увалама, вртачама, горама и виноградима. Налази се око 7–8 километара сјеверозападно од Вргорца.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 211–212; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 21–22.

Заходи, 121, 22 – село у саставу Горске жупе. Данас не постоји насеље под тим именом, али је могуће да се ради о Загвозду, 15 км сјеверно од Макарске.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 211–212; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 23–24.

Живогошта, 121, 23 – село у приморју, 20 км југоисточно од Макарске. Први пут се помиње у повељи краља Стефана Првовјенчаног из 1220, као село које је припадало Хумској епископији. Уз село Живогошће цркви је дарован и заселак Устрн. Данас је то туристичко мјесто, које се састоји од три мања, међусобно одвојена насеља: Порат, Мала Дуба, и Блато.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 214; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 21–22; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 30, 52.

Тучепи, 121, 24 – данас мјесто Тучепи, око 5 км југоисточно од Макарске. Познато по својој туристичкој дјелатности. Данас имају статус општине у Сплитско-далматинској жупанији.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 214; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 23–24; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 162, 187.

Котишина, 121, 24 – село изнад Макарске, на падинама Биокова. Познато по ботаничком врту површине 16 ха, у коме се његује аутохтона биоковска вегетација. У овом селу налазе се остаци тврђаве из XVII вијека.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 214.

Макар, 121, 25 – насеље 3 километра сјевероисточно од Макарске у подножју Биокова. Помиње се још код Порфирогенита као насељени град у Паганији. Према Остојиној повељи из 1417, село Макар припадало је браћи Вукчићима – Вукашину, Барану и Ђурђу. Касније је постало посјед Ђурђевића–Радивојевића, а пред само турско освајање њиме су владали херцегови синови, Влатко и Владислав. Данашња Макарска је добила има према овом селу.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 213–214; В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Београд 1979, 139–140; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 147, 187.

Баст, 121, 26 – село 3 км источно од Башке Воде, у подножју Биокова. Познато од античких времена као Бистон. Баст је временом дао име насељима Башкој Води и Башком Пољу. Према повељи краља Твртка, из 1382, Баст са околином припадао је властели Ненадићима.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 61; М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 214, 221; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, 162, 187.

Виница, 121, 27 – према редосљеду излагања ово село би се морало налазити у приморју, могуће у близини села Баст. Међутим, у близини не постоји ниједно насеље под овим именом, што отежава убикацију. У широј области постоји само једна Виница, и то она која се налази на територији Босне и Херцеговине, на самој граници, у саставу општине Томиславград, удаљена око 25 км сјеверно од села Баст. Због тога питање убикације Винице остаје отворено.

Литература: М. Динић, *Земље херцега светог Саве*, Српске земље у средњем веку, 214; *Veliki geografski atlas Jugoslavije*, 23–24.

Земуник, 122, 55 – жупа у Доњим Крајима, која се помиње већ у XIII вијеку. Налазила се између жупе Врбање на истоку, жупа Луке и Трибове на југу, те жупа Бањице, Сане и Врбаса на западу, односно сјеверу. У оквиру ове жупе налазило се средњовјековно утврђење на територији будуће Бање Луке. На територији ове жупе формирала су се три града: Звечај, Гребен и Бочац. Земуник је у средњем вијеку имао знатан број сеоских насеља.

Литература: Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 117, 213–225.

Сана, 122, 57 – жупа у Доњим Крајима, која се први пут јавља у изворима 1256. године. У почетку сједиште жупе било је у истоименом граду, али се од 1360. као центар жупе јавља град Козара (данашњи Козарац). Жупа Сана је обухватала територију од Мрина на југу, до Козарца на сјеверу, до Јапре и Уне на западу. На сјеверозападу је граничила са жупом Дубицом, док је на падинама Козаре и Пискавице граничила са жупом Врбас. Често је прелазила из босанских у угарске руке, посебно у вријеме херцега Хрвоја. У вријеме издавања ове повеље само је јужни дио некадашње жупе Сане био под босанском влашћу.

Литература: Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 117, 244–248.

Плива, 122, 58 – жупа у Доњим Крајима, која се биљежи у раном средњем вијеку као једна од жупа у саставу Хрватске. Њен центар био

је град Соко. Плива је била једна од пространијих жупа, у чији састав су улазили плодна и добро пошумљена долина Пливе са доњим током Јања, крашка висораван кроз коју протиче ријека Јањ с притоком Глоговцем, те крашка висораван Подгорја са клисурастом долином Сокочнице.

Литература: Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји*, 193–198.

Поткрешево, 122, 71 – подграђе Крешева, које се јавља у другој половини XIV вијека као рударски центар. Налазило се у саставу жупе Лепенице. Након краћег периода кризе услиједила је његова експанзија после 1430, са отварањем новог рудника сребра. У Поткрешеву су Дубровачани имали мању колонију, а ту се помињу и неки домаћи трговци. Било је развијено и домаће златарство, а постојао је и трг који се изричито наводи 1451. године. Уз то, подграђе је имало и фрањевачки самостан, као и лепрозоријум. Након турског освајања Крешево је улазило у састав вилајета Краљева земља, односно у кадилук Бобовац. Према турском попису из 1468/69. у Крешеву је било 1.520 становника, чиме је уз Фојницу било једно од већих мјеста.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 472, 553; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 98, 140; Д. Ковачевић Којић, *Градска насеља средњовјековне босанске државе*, Сарајево 1978; М. Динић, *Из српске историје средњег века*, 126, 138, 695.

Arandel Smiljanić

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**CHARTRE DU VOÏVODE DJURADJ VOISALIĆ PORTANT
CONFIRMATION DE LA POSSÉSSION PATRIMONIALE DES
FRÈRES DJURDJEVIĆ**

Potkreševo, le 12 août 1434

Résumé

Ce travail propose une description, transcription et traduction d'une charte patrimoniale du voïvode Djuradj Voisalić, délivrée aux frères Djurdjević (Radivojević) qui, d'après son contenu, se voient restituer leurs villes de Novi, Vratar et Kruševac, ainsi que des villages situés dans la Gorska joupa et sur le littoral. La garde et interprétation de cette charte est confiée à l'ordre des franciscains de Bosnie, soit à leur vicaire Žuvan ou à fra Ivan de Korčula. L'auteur attire également l'attention sur l'importance de ce document pour l'étude de l'histoire politique de la Bosnie, de la géographie historique de la marche (*Krajina*) de Cetinje, ainsi que pour l'étude de l'appartenance ethnique et confessionnelle des habitants de l'Etat bosniaque médiéval. Ce travail traite ensuite de quelques termes moins connus, ainsi que des nombreux personnages qui apparaissent dans le texte en qualité d'auteur du document, de destinataires et de témoins. Enfin, un dernier chapitre propose une localisation des villes, joupas et villages d'où il ressort que la moitié d'entre eux se trouvaient au nord-ouest de l'actuelle Vrgorac, alors que les autres se situaient sur le littoral, et ce dans les environs de Makarska. Grâce à celà, il est possible de déterminer approximativement les frontières du territoire à cette famille féodales à cette époque.

Mots-clés : Djuradj Voisalić, frères Djurdjević, patrimoine, villes, Valaques, Serbes, villages, Franciscains.

Раде Поповић

Београд

ПОВЕЉА ВОЈВОДЕ ИВАНИША Р. ПАВЛОВИЋА ДУБРОВЧАНИМА

на планини Бујаку према Бродару, 1442, септембар 29.

Сажетак: Овом повељом Иваниш Павловић, војвода русага босанскога, наследник и син великога војводе Радослава Павловића, потврђује са још непунолетном браћом, кнезом Петром и кнезом Николом, Дубровчанима све повеље, уговоре и повластице, које су имали са његовим претходницима – славним родитељима, како је то био оновремени обичај приликом првог доласка на власт. Поред тога, војвода Иваниш је Дубровчанима потврдио и учврстио жупу Конавли, град Соко, Виталину, Цавтат, Обод и све што је припадало Конавлима, у баштину и племенито до века. За њих је Иванишева потврда ових жупа била од посебног значаја, које су иначе, на једвите јаде, добили од његовог оца војводе Радослава.

Кључне речи: војвода, кнез, русаг босански, поклисар, баштина, племенито, жупа, Конавли, заклетва.

Опис повеље и ранија издања

Оригинал повеље чува се у Државном архиву у Дубровнику, исписан на пергаменту, италијанског начина израде, у 41 ред, црним масилом, лепом дипломатичком минускулом. Ширина горње и доње стране износи 485 мм, а висина: лево 670 мм, десно 675 мм; маргине: при врху 40 мм, са стране по 30 мм, у доњем делу око 100 мм остало је неисписаног простора. У тексту, кривудавих редова, приметно је више увећаних слова, која је пажљиво исписао својом руком дијак Иван. Нарочито се истиче прво украсно слово **В** које је високо као шест редова, такође украсно слово **Т** испред девог ретка; у првом реду је у две речи увећано слово **И**, али без украса, као и слово **И** у петом реду. Од наредних слова најчешће је коришћено слово **Д** (редови: 1, 2, 3, 4, 6, 8,

10, 14, 16, 17, 19, 20, 25, 31, 32, 35, 38, 39).¹ На полеђини се налази неколико оновремених записа. Према Чремошнику, у доњем средњем пољу налази се савремени запис Никше Звијездића: MCCCCXLII, set. XXVIII, *priuilegio de vo[iuoda] Ivanis, confermo...*, у левом горњем пољу је бечка ознака № 265 an. 1442. Ову повељу војводе Иваниша Павловића преписао је кацелар Никша Звијездић у *Codex Ragusinus*, 60–61.

Ранија издања

П. Карано-Твртковић, *Србскии споменици*, 236, бр.133; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 411–415, № CCCLX; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 100–104, бр. 688. Љ. Стојановић наводи разлике између оригинала и преписа Никше Звијездића из *Cod. Rag.*, које се тичу ортографије.

Ово издање приређено је на основу снимка оригинала повеље из Државног архива у Дубровнику. У Архиву САНУ налази се фотографија, Стара збирка, бр. 443, табла 244.

Текст повеље*

+ ВѢ и мѣ ѿца и сина и световѣ Д(8)ха аминѣ. Милостѣю
Божѣмъ Мии г(оспо)д(и)нѣ воевода Иванишѣ многѣпочтенѣмъ
споменѣтъѣ синѣ славнѣмъ |2| великѣмъ воеводе г[оспо]д[и]на Ра-
досава а ѣнѣкѣ и наследникѣ почтенѣмъ споменѣтъѣ славнѣмъ г[ос-
5 спо]д[и]на кнеза Павла Раденовика а синовацѣ почтенѣмъ споменѣ
нѣ|3|тъѣ славнѣмъ г[оспо]д[и]на воеводе Петра, и заато га, г[ос-
по]д[и]нѣ воевода Иванишѣ даю на видинѣ всакѣмъ чл(о)в(ѣ)кѣ
великѣмъ и малѣмъ, пр(ѣ)т кога се изнесе сеи записание |4| наше
ѡтворено али пр(ѣ)д светлиемъ г(о)сподиномъ кралемъ ѣгрѣциемъ
10 али прѣдъ царемъ тѣрѣциемъ али прѣдъ краля босанскѣмъ али ино-
ѡмъ бошњанина али пр(ѣ)д г[о]с[поди]на срѣпскѣмъ |5| али латин-
скѣмъ а или ине врѣте чл(о)в(ѣ)ка. Иа, бѣдѣке ва великои славе ѣ
г[о]с[поцтвѣ] и ѣ пѣне дрѣжаве моиѣхъ родителѣ, милостѣю Божѣмъ
наследникѣ кнеза Павла и воево|6|де Петра и г[о]с[поди]на родите-

¹ Детаљан опис налази се у раду G. Čremošnika, *Bosanske i humske povelje sred-njeg vijeka*, GZM VI (1951) 113–115.

* Редакција издања и превод: Т. Суботин-Голубовић.

- 15 лѧ ми воеводе Радосава, и не далече ѡд[ъ] нихъ пѡутью паче синь и
 синоваць и ѡнѡкъ више реч[е]ниехъ и наследникъ праави истинни
 ѡд[ъ] нихъ крѣви, [7] повелѣньемъ и сѡдомъ Божиимъ пригаше
 државѡ и рѡсагъ ѡ рѡке г(о)споцтва ми, и сиеде ѡ г(о)споцтвѡ
 родитель моихъ више реч(е)ниехъ, ѡзимлюке и диеке и даюке и за-
 писникъ [8] властелемъ и слѡгамъ нашимъ како г(о)спод(и)нъ рѡсашки
 и воевода рѡсагъ, стежникъ моихъ родитель и прародитель више
 реч(е)ниехъ ѡтехъ примае часть и славѡ и дари и части велике. [9]
 Тогда приде ва славни дворъ г(о)споцтва ми ѡ Борчѡ племенити
 мѡжъ славноѡга и в(о)голюбимоѡга града Дѡбровника, почтени
 властелинъ и поклисаръ Марое Живана [10] Гочетика с почтениемъ
 дарми и частми ѡд[ъ] реченоѡга града Дѡбровника, кнеза и властѡ
 и все ѡпкине дѡбровачке, и ти реч[е]ни поклисаръ ѡдъ насъ поиска и
 многѡ [11] ѡмилено проси за всаке законѡ и слободѡцине реченоѡга
 града Дѡбровника кое сѡ имали ѡ повелѡхъ и ѡ записиехъ с нашими
 родители и прародители славниемъ [12] г(о)сподиномъ са кнезомъ
 Павломъ, нашимъ дѡдомъ, и са г(о)сподиномъ воеводомъ Петромъ,
 стрицемъ ми, и со ѡтьцемъ родителемъ нашимъ, г(о)сподиномъ
 воеводомъ Радосавомъ, [13] и с нами, како да бисмо имъ и ми по
 ѡбичаю р[е]ченѡ г(о)споде нашиехъ родитель и нимъ потвѣрдили и ѡс-
 тановитили крѣпко прѣвиехъ нашихъ слободѡцине и законѡ и повеле-
 ниѧ и записа[14]ниѧ славноѡга кнеза Павла и г[оспо]д[и]на воеводе
 Петра и родителя ми, г[оспо]д[и]на воеводе Радосава, и наше.
 И г(о)споцтво ми, слишавше и разѡмивше нихъ подобне и разѡм-
 не и приличне и праве прошикъ, [15] имавше советъ и циѡ зговоръ са
 ближиками и са избраниемъ властели г(о)споцтва ми, створи
 м(и)л(о)сть г(о)споцтво ми, да ѡ видимо свемѡ свиетѡ, како згора
 реч[е]ноѡмѡ градѡ Дѡбровникѡ, кнезѡ [16] и властеломъ и вси ѡп-
 кинѣ дѡбровачкои по сиехъ нашихъ листиехъ и повелѡхъ за нихъ
 ср[ъ]дѡчанство потвѣрдисмо имъ и ѡстановитисмо все и всакоѡке
 повеле и записаниѧ више реч[е]никъ [17] г(о)споде, моихъ родитель,
 славноѡга г[оспо]д[и]на кнеза Павла и славноѡга г[оспо]д[и]на вое-
 воде Петра и славноѡга г[оспо]д[и]на воеводе Радосава, и наше,
 потвѣрдихъ и ѡстановити хъ жѡпѡ Конавли и граадъ Соколъ [18] и

- ВитаалинѸ и Цаптатъ и Ѡбоудъ и све цю Конавламъ пристои, все са
 50 всеиѸмъ Ѹ виеке вѣкома нимъ и ниѣхъ встанкѸ за бащинѸ и за племе-
 нитовъ какъ цю е ниѣхъ прѣвовъ би|19|ло, како се именѸе Ѹ записѸ, кое
 кнезь и властеле и вса ѡпкина дѢбровачка имаю ѡд[ъ] нашиехъ
 родитель и ѡд[ъ] мене, г[оспо]д[и]на воеводе Иваниша, и мое бра-
 тие, кнеза Петра |20| и кнеза Николе.
- 55 И на все више реч(е)но и записановъ, ѡбѣтоваю га г[оспо]д[и]нъ
 воевода Иванишъ, м(и)л(о)стью Божьюмъ и са избраными властели
 г(о)сподства ми и брацтва нашего |21| и слѢгъ, кое именѸемо издола,
 ротисмо се и заклесмо се, наипрѣво кнезь Ѡстопа Боровиникъ, кнезь
 Радосавъ ВѢкомирикъ, кнезь Твердисавъ Боровиникъ, кнезь
 60 Жарко Ди|22|ничикъ, кнезь Радое Радосава Владимирика, воевода
 ВѢкашинъ Збисаликъ, кнезь Санко Гавчикъ, кнезь ПавкѸнъ
 Земликъ, кнезь ВѢчихна Радосава ВѢкомирика, кнезь Пававъ Ла-
 ти|23|чикъ, кнезь РѢжнеръ Дивчикъ, кнезь Радичъ Стѣпана
 Чипчика, ротисмо се и заклесмо на светомъ евангелю Божьемъ и
 65 на часномъ и животворещемъ крѣстѸ г(о)сподню р(е)чениемъ кнезѸ
 |24| и властеломъ и всои ѡпкинѣ владѢщаго града дѢбровника и
 ниѣхъ встанкѸ ва г(о)спода Б(о)га вседръжителѧ и ва пр(ѣ)чистѸ его
 Б(о)городицѸ и ва .д̃. евангел(и)сте и ва .в̃. светехъ |25| апѢстовъ
 врѣховнехъ и ва .т̃. светѣхъ ѡтацъ, иже сѢдѣтъ на Никию, и ва .б̃.
 70 избранехъ Божиѣхъ и ва все свете иже ѡд[ъ] века Б(о)гѸ Ѹгодивше,
 да ѡвои наше зговора писание |26| и ѡбетованиѣ реч(е)ное и ѡбетова-
 ное кнезѸ и властеломъ и всои ѡпкинѣ владѢщаго града дѢбровни-
 ка и ниѣхъ послѣгнемѸ, како згора пише, виеки виекома не имаа на
 мане |27| прити нимъ, ни се ке потворити за ниѣднѸ стѡаръ на зем-
 75 ли ни за еднога чл(о)в(ѣ)ка волю ни за страхъ ни за благо ни се ѡ
 томъ коѧ пра Ѹчинити. Ёда ли бисмо мии воевода Ива|28|нишъ и
 моя братия, кнезь Петаръ и кнезь Никола, и наше натражие и наши
 последни ѡво згора реч[е]нно и писанновъ и ѡбетовановъ потворили
 реч[е]номѸ кнезѸ и властеломъ |29| и всои ѡпкинѣ властеломъ
 80 дѢбровачциемъ али на мане принесли коумъ хитростью али
 лакомостью за чью волю али за страхъ али за хотение неднога
 чл(о)в(ѣ)ка на земли, |30| кои би могаѡ бити, тада да смо мии вое-

- вода Иванишъ и моѧ братиѧ, кнезъ Петаръ и кнезъ Никола, и наше
натражбе и наши последни проклети Б(о)гомъ живиємъ |31|
85 ѿт[ъ]цемъ и Синомъ и светиємъ Дѡхомъ и всеми светиими ѡд[ъ] века
Б(о)гѡ ѡгодивши сви више именованеми, и да смо причесни к Ииуде
Скариѡцкомѡ, кои продаа сина |32| Божиа Исѡса на распетикъ, и к
оѡнемъ, кои ѡпѡхѡ: пропни, пропни, и к оѡнемъ, кои мѡ кладехѡ
трѣновъ вѣнаць на главѡ, и да смо се ѡдрекли Б(о)га и ангела на
90 ѡмрѣли часъ |33| на смрѣти и на данъ сѡдни и вере, кою верѡемо, и да
смо поречени ѡ гласѡ и ѡ почтенью и ѡ правдахъ и ѡ законехъ нашихъ
вѡдѡкиехъ до время сиехъ мегѡ нашими |34| добреми и почтениеми
ѡпкеници, и вазда да смо поречени и потиснѡти и прогнани.
- И ѡце па воевода Иванишъ ѡбетоѡхъ се и ѡбетѡю кнезѡ и
95 властеломъ дѡбро|35|вачиємъ за мою братью за кнеза Петра и за
кнеза Николѡ, да када вѡдѡ доѡки на време ѡд[ъ] .дѣ. годица, да
вѡдѡ присegli како то и ми, кнезѡ и властеломъ дѡбровачиємъ,
|36| да вѡдѡ ѡдрѡжати все ѡо се ѡдрѡжи ѡ семь записѡ.
- И сии се писа и сврѡши ва лета рожастѡа Хр(и)стоѡа на .чѡмѡ. лѣ-
100 то, м[ѣ]с[ѣ]ца септемвриѡа .кѡ. д(а)нь ѡ сѡботѡ, на данъ |37| светого
Михоила на планини на Бѡгѡ прѣма нашемъ граадѡ Бродарѡ. И
запечатисмоѡ га подѡвисѡкѡ нашѡ законитѡ печать.
- |38| И ѡписа дѡгѡкъ Иванъ по заповиеди г[оспо]д[и]на ми воеводе
Иваниша и неговѡ братиѡ, кнеза Петра и кнеза Николѡ.
- 105 |39| И ѡд[ъ] ѡѡихи више именованиихъ властѡѡ кои сѡ ѡписани
заклети сѡ, не намири сѡ тѡи кнезъ Вѡчихѡна Радосаѡа Вѡкомириѡѡ,
на негово сѡ |40| мисто закле кнезъ Радокъ Цапиѡѡ, и не намири сѡ
тѡи кнезъ Радокъ Радосаѡа Владимириѡѡ, на негово сѡ мисто |41|
закле братъ неговѡ кнезъ Юриѡ.

Превод повеље

У име Оца и Сина и Светога Духа, амин. Милошћу Божјом ми, господин војвода Иваниш, син многог помена достојнога, славнога и великога војводе господина Радослава, унук и наследник помена достојнога, славнога господина кнеза Павла Раденовића, а синовац помена достојнога славнога господина војводе Петра – па зато и ја, господин војвода Иваниш дајем на знање свакоме човеку, великоме и маломе,

пред кога се донесе ово наше записаније отворено, било пред светим господином краљем угарским, било пред царем турским, било да је пред краља босанскога или другог Бошњанина, било пред господина српскога или латинскога или човека друге врсте. Ја, будући у великој слави у господству и у целокупној држави мојих родитеља, милошћу Божјом наследник кнеза Павла, војводе Петра и господина родитеља ми војводе Радосава, и не удаљен од њиховог пута, већ као син и синовац и унук више речених, и прави и истински наследник од њихове крви, заповешћу Божјом примивши државу и русаг у руке господства ми, и седећи у господству родитеља мојих више речених, узимајући и делећи и дајући и записујући властели и слугама нашим као господин русашки и војвода русага, наследник мојих родитеља и прародитеља више речених, од којих примама почасти и славу и дарове и велике части. Тада дође у славни двор господства ми у Борчу племенити муж славнога и од Бога вољенога града Дубровника, достојни властелин и поклисар Мароје Живана Гучетића, са достојним даровима и почастима од поменутог града Дубровника, кнеза и властеле и све Општине дубровачке. И тај речени поклисар затражи од нас и веома понизно замоли за све законе и повластице реченога града Дубровника које су имали у повељама и у записима с нашим родитељима и прародитељима, са славним господином кнезом Павлом, нашим дедом, господином војводом Петром, стрицем ми, и са оцем, родитељем нашим, господином војводом Радосавом и са нама, да бисмо и ми, по обичају речене господе, наших родитеља, њима потврдили и чврсто установили слободштине и законе и повеље и писанија наших претходника, славнога кнеза Павла, господина војводе Петра и родитеља ми господина војводе Радосава, и наше.

И господство ми, чувши и разумевши њихове подобне разумне и прикладне и праве молбе, посаветовавши се и договоривши се у потпуности са сродницима и са изабраном властелом господства ми, створи милост господство ми, да је знано целоме свету, како горе реченоме граду Дубровнику, кнезу, властели и Општини дубровачкој по овим нашим листинама и повељама, за њихову срданост, потврдисмо им и установисмо све и свакојаке повеље и записанија речене господе мојих родитеља, славнога господина кнеза Павла, славнога господина војводе Петра, славнога господина војводе Радосава и наше, потврдих и установих жупу Конавли и град Соко, Виталину, Цавтат и Обод и све што се Конавлима пристоји, у веке векова њима и њиховим потомцима у баштину и племенито, као што је и раније њихово било, како се наводи у записима које кнез и властела и

сва Општина дубровачка имају од наших родитеља и од мене, господина војводе Иваниша, и моје браће кнеза Петра и кнеза Николе.

И све то више речено, записано и обећано ја, господин војвода Иваниш, милошћу Божјом и са изабраном властелом господства ми и братства нашега и слугу које именујемо ниже, присегосмо и заклесмо се, најпре кнез Остоја Боровинић, кнез Радосав Вукомирић, кнез Тврдисав Боровинић, кнез Жарко Диничић, кнез Радоје Радосава Владимирића, војвода Вукашин Збисалић, кнез Санко Гаочић, кнез Павкун Земљић, кнез Вучихна Радосава Вукмирића, кнез Павао Латичић, кнез Ружијер Дивчић, кнез Радич Степана Чипчића. Присегосмо и заклесмо се на светом јеванђељу Божјем и на часном и животворном Крсту Господњем речениме кнезу и властели и Општини владајућег града Дубровника и њиховим потоњима у Господа Бога сведржитеља и у пречисту Његову Богородицу, и у четворицу јеванђелиста и у дванаест светих врховних апостола и 318 светих отаца у Никеји, и седамдесет изабраних Божјих и у све свете који су од века Богу угодили, да ово наше више писано и обећано и речено кнезу, властели и целој Општини владајућег града Дубровника и њиховом потомству како горе пише, у веке векова – да се не може умањити нити оповргнути ни због какве ствари на земљи, ни због воље једног човека, ни због страха, ни због новца, нити ће се о томе водити спорови. Ако ли бисмо ми, војвода Иваниш и моја браћа кнез Петар и кнез Никола и наше потомство и наши потоњи, ово горе речено и писано и обећано прекршили поменутоме кнезу и властели и читавој Општини и властели дубровачкој, или којим лукавством или лакомошћу нечијом вољом умањили, или из страха, или хтењем било кога човека који би могао бити на земљи, тада да смо ми, војвода Иваниш и моја браћа кнез Петар и кнез Никола и наше потомство и наши потоњи, проклети Богом живим, Оцем и Сином и Светим Духом и од свих светих који су Богу угодили од века, и сви горе имановани да смо саучесници Јуди Искаротском који је продао Сина Божјег Исуса на распеће, и онима који су гласно викали „разапни, разапни“, и онима који му трнов венац стављаху, и да смо се на самрти одrekli Бога и анђела у часу смртном, а на дан судњи – и вере у коју верујемо, и да смо на гласу као порочни у поштењу и правичности и у законима нашим и будућим до века међу нашим добрим и поштованим савезницима, и да смо увек грешни и потиснути и прогнани.

И још се ја, војвода Иваниш, заклек и обећах кнезу и властели дубровачкој за моју браћу, за кнеза Петра и кнеза Николу, да ће се, када буду напунили четрнаест година, присећи као и ми, кнезу и властели дубровачкој и да ће поштовати све што је садржано у овом запису.

И ово се писа и сврши у години рођења Христова 1442. године, месеца септембра, двадесет и девети дан, у суботу, на дан Светога Михаила, на планини Бујаку према нашем граду Бродару. А запечатисмо га нашим законитим висућим печатом.

А записи дијак Иван, по заповеди господина ми војводе Иваниша и његове браће, кнеза Петра и кнеза Николе.

И од ове горе поменути властеле који су уписани, заклетву није положио кнез Вучихна Радосава Вукомирића, уместо њега закле се кнез Радоје Цапић, а такође уместо кнеза Радосава Владимирића закле се брат његов кнез Јурај.

Дипломатичке особености

Ова повеља, коју је војвода Иваниш, у своје име и у име своје непунолетне браће, кнеза Петра и кнеза Николе, издао Дубровчанима у летњем двору на планини Бујаку 29. септембра 1442. и са површином око 32.300 мм² спада међу највеће јужнословенске повеље. Канцеларија Павловића имала је устаљени формулар по коме су писана документа ове категорије. Формулар садржи све дипломатичке формуле од инвокације, преко диспозиције, до потписа дијака. Канцеларија ову исправу назива: *лист*, *запис* и *записаније*, дакле, уобичајен назив за документе и других канцеларија обласних господара. Већ смо поменули иницијал **В**, који као украс, не само висином, него и својим необичним спајањем лукова, змијоликог облика, привлачи пажњу. Посебно пада у очи на почетку текста монументалан крст (116 мм x 51 мм) који је нацртао дијак Иван и показао да је прави уметник.

Од формула издвојићемо прилично опширну заклетву и клетву (спиритуална санкција), које су војвода Иваниш са изабраном властелом—сведоцима, наведеним поименично, полагали Дубровчанима. Повеља је запечећена законитим висећим печатом.

Просопографски подаци

У претходним свескама и *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњаване личности: **Иваниш Павловић, војвода** (ГПБ 3); **Радоје Владимирић, кнез, дворски** (ГПБ 2, према регистру).

Остоја Боровинић, 140 (страна), 58 (ред у издању) – кнез, властелин војводе Радослава, а потом и сина му војводе Иваниша Павлови-

ћа. Кнез Остоја (1423–1442) јавља се као сведок на повељама, заједно са братом Тврдисавом.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 325, 341, 370, 400, 423; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 591, 604, 624, 640; I–2, 102; С. Рудић, *Боровинићи властeosка породица из источне Босне*, Земља Павловића, средњи вијек и период турске владавине, Бања Лука – Српско Сарајево 2003, 261.

Радосав Вукомирић, 140, 59 – кнез, властелин војводе Радослава 1439, а 1442. војводе Иваниша Павловића. На обе повеље је записан као сведок.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 400, 413; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 640; I–2, 102.

Тврдисав Боровинић, 140, 59 – кнез, властелин војводе Радослава, а потом и сина му војводе Иваниша Павловића. У повељама поменутих војвода он се јавља као сведок, у периоду од 1423. до 1442. године.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 325, 370, 400, 413; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 591, 625, 640; I–2, 102; С. Рудић, *Боровинићи*, 261.

Жарко Диничић, 140, 60 – кнез, властелин војводе Иваниша Павловића. Записан је као сведок само на овој повељи.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 413; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 102.

Вукашин Збисалић, 140, 61 – војвода, властелин војводе Радослава Павловића и сина му војводе Иваниша (1432–1442). Он је као војвода у нашој повељи записан у својству сведока.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 370, 376, 400, 413; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 625, 632, 640; I–2, 102.

Санко Гаочић, 140, 61 – кнез, властелин војводе Иваниша, а претходно његовог оца војводе Радослава Павловића. Године 1442. записан је као сведок у повељи.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 325, 413; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 591; I–2, 102.

Павкун Земљић, 140, 61 – кнез, властелин војводе Радослава, а после његових синова, војводе Иваниша и војводе Петра, у периоду од 1439. до 1454. године. У исправама се помиње као сведок.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 400, 413, 471; Ј. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 640; I–2, 102, 151; М. Динић,

Хумско-требињска властела, Из српске историје средњег века, Београд 2003, 374–375.

Вучихна Радосава Вукомирића, 140, 62; 141, 106 – кнез, властелин војводе Иваниша Павловића. У овој повељи је записан као сведок, заједно са оцем Радосавом Вукомирићем.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 413; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 102.

Павао Латичић, 140, 62 – кнез, властелин војводе Радослава Павловића, који је на његовом двору вршио и дужност *дворског*. Кнез Павао Латичић (1439–1442) после смрти војводе Радослава остао је у служби његовог сина војводе Иваниша. У овој повељи помиње се као сведок.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 401, 413; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 640; I–2, 102.

Ружијер Дивчић, 140, 63 – кнез, властелин војводе Радослава Павловића, а после њега сина му војводе Иваниша (1439–1468), и најзад херцега Влатка. Овде се помиње у својству сведока. У дубровачкој повељи из 1442. године помиње се као посланик војводе Иваниша у Дубровнику.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 401, 413, 420, 505, 545; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 640; I–2, 102, 104, 179.

Радич Степана Чипчића, 140, 63 – кнез, властелин војводе Иваниша Павловића и браће му, војводе Петра и кнеза Николе. Помиње се као сведок на исправи из 1442. и 1454. године.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 413, 471; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 102, 150.

Радоје Цапић, 141, 107 – кнез. Властелин војводе Иваниша Павловића, који се помиње само у овој повељи.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 414; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 103.

Јурај Владимирић, 141, 109 – кнез, властелин војводе Иваниша Павловића, син кнеза Радосава Владимирића, властелина војводе Радослава. Кнез Јурај је имао много познатијег и чувенијег брата, Радоја, који је био дворски кнез краља босанскога Стефана Томашевића. С обзиром на то да Радоје није био присутан приликом издавања ове повеље из 1442. године, место њега заклео се брат Јурај као сведок, који се помиње само у овој повељи. Како изгледа, Павловићи и Владимирићи су били у родбинским везама, што се може докучити из једне судске парнице од 19. маја 1463, коју су Владимирићи покренули како би на-

платили дуг, што није пошло за руком њиховом рођаку војводи Петру Р. Павловићу да наплати за живота.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 414; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 104; М. Šunjić, *Bosna i Vencija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996, 318, 363; ГПБ 2 (2009) 167 (С. Рудић).

Иван, 141, 103 – дијак. После смрти војводе Радослава остаје у служби сина му војводе Иваниша (1437–1442). Написао је више исправа за своје господаре, међу којима и ову повељу војводе Иваниша. Поред канцеларијских послова помиње се и као посланик војводе Иваниша у Дубровнику.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 388, 398, 405, 414; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 635, 641, 642; I–2, 103, 104.

Мароје Живана Гучетића, 139, 25 – властелин дубровачки. У повељи из 1442. године Мароје Гучетић је записан као племенити муж, поштовани властелин и поклицар града Дубровника, док је пре овога на другом месту наведен само као властеличић. Мароје Гучетић (1422–1442), боравио је на славном двору у Борчу у септембру 1442. са задатком да у име Владе преговара са војводом Иванишем о трговачким повластицама и да издејствује од њих званичну потврду за жупу Конавли.

Извори: F. Miklosich, *Monumeta Serbica*, 412; М. Пуцић, *Споменици српски* I, 164; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 103.

Установе и важнији појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови и установе: **господин** (ГПБ 1, 3); **господство ми** (ГПБ 1); **слуге, племенити људи** (ГПБ 1); **запис** (ГПБ 3); **поклицар** (ГПБ 1, 2, 3); **заклетва** (ГПБ 1, према регистру).

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани топоними: **Конавли, жупа** (ГПБ 1, 2, 3), **град Соко** (ГПБ 3), **Витаљина**, (ГПБ 1, 2), **Цавтат**, 18 (ГПБ 3, према регистру).

Борач, 139 (страна), 23 (ред у издању) – средњовековни град Борач у жупи Борач, био је политички, привредни и културни центар породице Павловић из источне Босне. Град је имао своје подграђе (Подборач) и царинарницу. У Борчу, као стоном месту господара Павловића, налазио се њихов двор – главна резиденција, где су они примали, пре свих, дубровачке посланике и издавали исправе. Као господар

Борча, велики војвода Радослав, најистакнутији представник породице Павловића, већину својих исправа је, као и други Павловићи, издао у *славном двору Борчу*. Војвода Иваниш је такође у овом двору 1442. године примио дубровачког посланика и донео одлуку о издавању ове повеље. После су Иванишеви наследници, војвода Петар и кнез Никола Павловић, у граду Борчу 1454. потврдили Дубровчанима повластице о трговини. Турци су га заузели 1463. године.

Литература: В. Скарић, *Жупа и град Борач у Босни*, Прилози КЈИФ 2 (1922) 184–188; Ђ. Mazalić, *Borač – bosanski dvor srednjeg vijeka*, GZM LIII (1941) 31–94; М. Vego, *Naselja*, 17; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, према регистру; Д. Ковачевић-Којић, *Борач – средиште земље Павловића*, Земља Павловића, 47–64.

Обод, 140, 49 – град Обод налазио се близу Цавтата, покрај пута Дубровник–Конавли. Овај стари град, често помињан у XIV веку, дошао је у посед Павловића, како изгледа, за време кнеза Павла, 1392. године, када је био преотет од Санковића. Овом повељом војвода Иваниш потврђује Дубровчанима град Обод као њихову баштину, који су им уступили његови претходници.

Литература: М. Vego, *Naselja bosanske srednjevjekovne države*, Сарајево 1957, 83.

Бродар, 141, 101 – средњовековни град Бродар налазио се изнад ушћа Лима, на десној обали Дрине, у истоименој малој жупи Бродар. Припадао је Павловићима, који су у Бродару имали свој двор и издавали повеље. Спомине се и у нашој повељи, као град војводе Иваниша Павловића, која је писана *на планини на Бџакџ* (летњи двор) *пр(ѣ)ма нашемь граадџ Бродарџ*. Град је имао и своје подграђе, које се само једанпут помиње 1449. године. Дубровачки каравани су преко Бродара ишли у Србију.

Литература: М. Vego, *Naselja*, 83; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља средњовјековне босанске државе*, Сарајево 1978, према регистру.

Rade Popović

Belgrade

CHARTRE DU VOÏVODE IVANIŠ R. PAVLOVIĆ POUR LES RAGUSAINS

Sur la montagne Bujak en face de Brodar, le 29 septembre 1442

Résumé

L'analyse des caractéristiques extérieures et intérieures de cette chartre du 29 septembre 1442 montre qu'il s'agit d'un document original par lequel le voïvode Ivaniš et ses frères, le duc (*knez*) Petar et le duc Nikola, confirment aux Ragusains les libertés (privilèges commerciaux) et les joupas de Konalvi et de Vitalina. Dès que le voïvode Ivaniš a hérité les possessions de ses parents, les Ragusains lui ont immédiatement demandé, selon l'ancien usage, qu'il leur confirme tous les privilèges qu'ils tenaient de son père le voïvode Radoslav Pavlović. Entre les Ragusains et le voïvode Radoslav avaient été conduites de longues négociations concernant la cession ou, plus précisément, la vente des joupas en question, avant que n'éclate une guerre les opposant à ce dernier, laquelle s'était terminée par la conclusion en 1432 d'un traité de paix et d'amitié durable. Compte tenu du fait que le voïvode Ivaniš était présent lorsque ce traité a été conclu entre son père, le voïvode Radoslav, et les Ragusains, - bien que ne l'ayant pas signé en raison de son jeune âge -, il a la conviction que ces territoires ont été vendus par son père aux Ragusains. C'est pour cette raison que, souhaitant préserver de bons rapports et ses relations d'amitié avec les Ragusains, et selon l'usage établi par ses parents et aïeuls, il délivre cette chartre portant confirmation de toutes les libertés, les lois, les chartes et les actes de ses prédécesseurs et, surtout, la possession des territoires mentionnés : la joupa de Konavli, la ville de Soko, Vitalina, Cavtat et Obod.

Mots-clés : voïvode, *knez*, Rusag Bosanski, émissaire, patrimoine, noble, joupa, Konavli, serment.

Срђан Рудић*

Историјски институт
Београд

**ПОТВРДА ДА ЈЕ ЈУРАЈ БОГИШИЋ СИНОВАЦ
БРАИЛА ТЕЗАЛОВИЋА****

[Дубровник] 5. фебруар 1468. – 14. јануар 1469.

Сажетак: Девет особа које су заједно са Браилом Тезаловићем и његовом браћом биле у служби војводе Радослава Павловића сведоче пред Дубровчанима да је Јурај Богишић син Браиловог брата Богише. У документу је приказан и родослов породице Тезаловић. Документ није датован, али је сигурно настао између 5. фебруара 1468. и 14. јануара 1469.

Кључне речи: Јурај Богишић, Браило Тезаловић, Богиша, родослов.

Опис документа и ранија издања

Потврда је сачувана у оригиналу и чува се у Државном архиву у Дубровнику. Исписана је курзивом у 31 реду, на листу хартије димензија око 250 x 220 мм. Видљиви су трагови пресавијања. Потврда је досад доживела неколико издања, а углавном читко исписан текст није задавао веће тешкоће приређивачима, тако да се највећи број разлика своди углавном на начелни приступ појединих приређивача начину издавања средњовековних докумената.

На полеђини се налазе новији записи № 352 ап. 1400–1500 и N 9 del Pach VII.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србскии Споменици*, 289–291; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 544–545; А. Соловјев, *Одабрани споменици*, 223–224; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 171–172.

* Ел. пошта: srdjanrudic@yahoo.com

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије *Средњовековне српске земље (XIII–XV век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (Ев. бр. 177029).

Текст документа*

+ Нека зна г[оспо]д[и]нь кнезь вбрани и г[о]споцтвоу властела
 дѣровачциихъ, праве слѣге г[оспо]д[и]на хе|2|рцега Влатка, како
 насъ поиска синоваць кнеза Браила Тезаловиѣа, Юриа Богишиѣа, |3|
 а Богиша се к звау ѿ дворѿ воеводе Радосава прѣкоромъ Хвау, да
 5 би смоу свѣдочили прѣдъ |4| многоу почтениеми поклисари и влас-
 тели г[о]споцтва вашего, прѣдъ кнезомъ Никшомъ Бѣниѣе|5|мъ и
 прѣдъ кнезомъ Бартоломъ Живановиѣемъ и прѣдъ кнезомъ Ан-
 дрѣшкомъ Горкочевиѣемъ |6| и прѣдъ канжалѣремъ Маринкомъ,
 како естъ Юриа прави ближни синоваць кнеза Браила |7| вѣд[ь] врата
 10 мѿ се родиу.

|8| Ми, кои се пишемъ по именѿ под[ь] овои писмо, томѣи смо
 вѣщи, ере смо заедно слѣжили |9| и дворили с кнезомъ Браиломъ и ш
 неговомъ братиомъ ѿ г[оспо]д[и]на воеводе Радосава Павловиѣа,
 |10| и тои свѣдочисмо прѣдъ много почтениеми властели и поклиса-
 15 ри г[о]споцтва вашего, кои се |11| више именѿю: били сѣ три Михѣе-
 виѣи: кнезь Браило и брат мѿ Вѣкосавъ срѣѣни |12| и брат мѿ Бо-
 гиша наимаѣи, а вси три еднога вѣтца Мохога и едне матере Вла-
 дие;|13| и Вѣкосавъ ѿмрѣе младъ и не вженив се, а ѿ Браила виста
 два сина Радонга и Радосавъ |14| и двие кѣерѣе, Елача и Владисава, и
 20 вѣа сина Браилова ѿмрѣста не вженивши се, |15| а ѿда се Елача за
 Михѣча ѿвчиѣа ѿ Хотчѿ, а ѿда се Владисава за Иваниша
 Пиѣевиѣа |16| ѿ Даваръ, и вѣѣе вѣѣе ѿмрѣста, Елача ѿ Дринѣе, а
 Владисава ѿ Дврѿ; а више ѿ Богише |17| три синове: Вѣкашинъ и
 Бѣлиѣакъ и Юриа наимаѣи: Вѣкашинъ и Бѣлиѣакъ вѣа |18| ѿмрѣс-
 25 та, а вѣста ѿ Бѣлиѣака еданъ синакъ и тае си Юрикъ.

|19| Я сада никѣа инога ние ближнега синовца кнезѿ Браилѿ него
 Юриѣа, сина врата |20| Браилова Богише, кои се зове подрѣтомъ
 Хваловиѣа.

|21| И ми, кои смо томѣи вѣщи, тои свѣдочисмо:
 30 |22| паа кнзъ Рѣжиеръ Дивчиѣа,
 |23| паа Павау Бражичиѣа,

* Редакција издања и превода: Т. Суботин-Голубовић.

Потврда да је Јурај Богишић синовац Браила Тезаловића

- 24| па Стѣпанъ Алексиѣ,
25| па Радосавъ Шѣбиѣ,
26| па Тврѣтко Дѣимовиѣ,
35| 27| па Тврѣтко Драчиѣ,
28| па Иванъ Драчиѣ,
29| па Радичъ Драгѣлевиѣ,
30| па Радонѣ Вѣхвиѣ.
31| И ми се на тои заклесмо нашѣми вѣрами и дѣшами, да смо
40| тои право свѣдочили.

Превод

+ Нека зна господин кнез избрани и господство властеле дубровачке, да нас, праве слуге херцега Влатка, замоли синовац кнеза Браила Тезаловића, Јурај Богишић, а Богиша се на двору војводе Радосава погрдно звао Хао, да сведочимо пред многопоштованим покписарима и властелом вашег господства, пред кнезом Никшом Бунићем и пред кнезом Бартолом Живановићем и пред кнезом Андрушком Соркочевићем и пред канцеларом Маринком, да је Јурај прави синовац кнеза Браила, рођен од његовог брата.

Ми, долепотписани на овом писму, то знамо јер смо заједно са кнезом Браилом и његовом браћом служили и дворили господина војводу Радослава Павловића. И то сведочимо пред горепоменутом многопоштованом властелом и покписарима вашег господства. Била су три Михојевића: кнез Браило, брат му средњи Вукосав и брат му најмлађи Богиша, сва три од оца Михоја и мајке Владије; Вукосав је умро млад не оженивши се; а Браило је имао два сина, Радоњу и Радосава и две ћерке, Јелачу и Владиславу; Јелача се удала за Михоча Утвичића из Фоче, а Владислава за Иваниша Пићевића из Дабра – њих две су умрле, Јелача у Дрини а Владислава у Дабру; Богиша је имао три сина – Вукашина, Бељака и најмлађег Јурја; Вукашин и Бељак су умрли, а иза Бељака је остао један син – Јурај.

Сада нема ниједног синовца ближег кнезу Браилу од Јурја, сина његовог брата Богише, који се презива Хваловић. И ми који то знамо, то сведочисмо:

ја кнез Ружир Дивчић,
ја Павао Вражичић,
ја Степан Алексић,
ја Радосав Шубић,

Срђан Рудић

ја Твртко Дујмовић,
ја Твртко Драчић,
ја Иван Драчић,
ја Радич Драгуљевић,
ја Радоња Вухвић.

И ми се заклесмо нашом вером и душама да смо истинито сведочили.

Дипломатичке особености

Потврда о пореклу Јурја Богишића је састављена крајње једноставно. Након симболичке инвокације потписници документа објашњавају како је дошло до његовог настанка, односно пишу да их је Јурај Богишић замолио да пред Дубровчанима потврде како је он синовац кнеза Браила Тезаловића. Да би оснажили своје сведочење, они у овом документу доносе и родослов породице Тезаловић.

Од досад познате изворне грађе ова потврда доноси највише података о родослову породице Тезаловић. То није чудно ако имамо у виду да су сведоци уписани на њој лично познавали Браила Тезаловића и сарађивали са њим. И поред тога, донети родослов није у потпуности тачан. Павао Живковић је на основу архивске грађе утврдио да је Браило осим Вукосава и Богише, који се помињу у овом документу, имао још два брата – Хвала и Будислава.¹

На крају документа уписана су имена девет особа које су сведочиле да је Јурај син Браиловог брата Богише. Први на списку је кнез Ружир Дивчић који је једини уписан са титулом. Истовремено он је и једини сведок познат из других извора. Можемо да претпоставимо да је Степан Алексић био рођак кнеза Јурја Алексића, познатог из једне повеље Павловића из 1454. године. О осталим сведоцима не знамо ништа више од оног што пише у документу – да су сви, некада, заједно са Браилом Тезаловићем и његовом браћом, били у служби војводе Радослава Павловића те да су у тренутку издавања повеље били у служби херцега Влатка.²

У документу се не наводе место и датум његовог настанка. Павао Живковић сматра да је Јурај Богишић морао у Дубровник одвести све-

¹ Р. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, Prilozi IX–1 (1973) 320, 323, 324; Р. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu u XIV i XV stoljeću*, Tuzla 1986, 44.

² Владислав Скарић је на основу топономастике покушао да укаже на могуће баштине дела породица које се наводе као сведоци. В. Скарић, *Стара босанска властела у данашњој топомастици*, Гласник Географског друштва 7–8 (1922) 129–133.

Потврда да је Јурај Богишић синовац Браила Тезаловића

доке који су потврдили да је он рођак Браила Тезаловића.³ У самом документу пише да потписани сведоче пред „многопоштованом властелом и поклицарима вашег господства“ – пред три властелина који су носили титулу кнеза и канцеларом. Иако се само на основу овога не може са сигурношћу закључити где је акт настао, мислимо да је Павао Живковић исправно сматрао да се то десило у Дубровнику.

Када је реч о времену настанка овог документа, у његовим издањима се наводи неколико могућности. У издању Павла Карано-Твртковића документ није датиран, Франц Миклошич је само забележио да је из XV века, Александар Соловјев је сматрао да је настао око 1466. године, док се по Стојановићу то десило августа 1467. Павао Живковић сматра да је документ настао током августа 1468. у Дубровнику.⁴ На основу грађе која се односи на исту тему сигурно је да је документ могао настати тек после 5. фебруара 1468, када је кнез Влатко Поповић потврдио да је примио 20 дуката за 1467. годину од заоставштине Браила Тезаловића.⁵ Из ове потврде је јасно да документ о пореклу Јурја Богишића није могао настати пре 1468. године, како су то сматрали Александар Соловјев и Љубомир Стојановић. Да је ово сведочанство тада било познато Дубровчанима, трагови о томе би се свакако нашли у поменутој потврди. Сигурно је и да је документ морао настати пре 14. јануара 1469, када су Влатко Поповић и Јурај Богишић заједно примили добит од наслеђа Браила Тезаловића. Према напред реченом, потврда о пореклу Јурја Богишића је настала између 5. фебруара 1468. и 14. јануара 1469. У овај период се уклапа и датација коју заступа Павао Живковић. Нажалост, ни Љубомир Стојановић ни Павао Живковић нису указали на основу чега су сматрали да је овај акт настао током августа месеца.

Просопографски подаци

У претходној свесци *Грађе о прошлости Босне* објашњаване су личности: **Браило Тезаловић** и **Јелача** (ГПБ 3, према регистру).

³ P. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 321.

⁴ P. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 321.

⁵ С. Рудић, *Три потврде кнеза Влатка Поповића о примању дохотка од заоставштине кнеза Браила Тезаловића у Дубровнику*, (I) Дубровник, 1466, јануар 1. – април 25, (II) Дубровник, 1466, април 25, (III) [Дубровник], 1468, фебруар 5, *Грађа о прошлости Босне* 3 (2010) 153–162.

Јурај Богишић, 152 (страна), 3 (ред у издању), 9, 25, 27 – син Богише, унук Михоја. Од 1469. јавља се као корисник дела заоставштине Браила Тезаловића. Живео је у Подновом.

Литература: Р. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 319–325; Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, Pregled, časopis za društvena pitanja 6 (1975) Sarajevo, 759; Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства Босне и Дубровника у средњем вијеку*, Београд 2010, 113.

Вукосав, 152, 16, 18 – син Михоја и Владије. Није се женио. Умро је млад и без потомства.

Литература: Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757; Р. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 44.

Богиша, 152, 4, 16, 23, 27 – син Михоја и Владије. Помиње се, често заједно са Браилом, у трговини са дубровачким поданицима. Имао је три сина: Вукашина, Бељака и Јурја. Не помиње се после 1404. године.

Литература: Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757–759; Р. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 45.

Михоје, 152, 17 – трговац из Праче. Отац му се вероватно звао Радан пошто се у изворима јавља као Радановић. Поред тога је носио и име Тезало. У изворима се јавља од 1392. године. Зна се да је трговао сољу са дубровачким поданицима. Био је ожењен Владијом, са којом је имао пет синова: Браила, Богишу, Хвала, Будислава и Вукосава.

Литература: Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 756–757; Р. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 44.

Владија, 152, 17 – супруга Михоја Радановића званог Тезало.

Литература: Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757; Р. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 44.

Радоња, 152, 19 – син Браила Тезаловића и Витосаве. Није се женио. Умро је млад и без потомства.

Литература: Р. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 320; Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757.

Радослав, 152, 4, 19 – син Браила Тезаловића и Витосаве. Није се женио. Умро је млад и без потомства.

Литература: Р. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 320; Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757.

Владислава, 152, 19, 23 – ћерка Браила Тезаловића и Витосаве. Била је удата за Иваниша Пићевића из Дабра.

Литература: Р. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 320–321; Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757–758.

Потврда да је Јурај Богишић синовац Браила Тезаловића

Михоч Утвичић, 152, 21 – син Радича Утвичића (помиње се 1444. године као кнез Фоче). Утвичићи су били позната трговачка породица из Фоче. Био је ожењен Јелачом, ћерком Браила Тезаловића.

Литература: Р. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 321; Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757–758.

Иваниш Пићевић, 152, 21 – Пићевићи су били једна од најугледнијих властеоских породица хумског Дабра која се у изворима помиње од 1352. године. У наредних стотинак година помиње се десетак Пићевића, али је њихов родослов могуће само делимично утврдити. О Иванишу знамо само да је био ожењен Владиславом, ћерком Браила Тезаловића, што сведочи о угледу породице којој је припадао.

Литература: М. Динић, *Хумско-требињска властела*, Београд 1967, 35–36; Р. Živković, *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, 321; Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 757–758; Ђ. Тошић, *Средњовековна хумска жупа Дабар*, Београд 2005, 82–84; Р. Пекић, *Жупа Дабар у средњем вијеку*, Билећа 2005, 80–82, 201.

Вукашин, 152, 23, 24 – син Богише, унук Михоја.

Литература: Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 759.

Белак, 152, 24, 25 – син Богише, унук Михоја. Имао је сина Јурја.

Литература: Р. Živković, *Genealogija porodice Tezalovića iz Prače*, 759.

Јурај, 152, 24 – син Белака, унук Богише. Помиње се само у овом документу.

Кнез Никша Бунџић, 152, 6 – дубровачки властелин.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 503, 505, 544; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, 84, 90, 110, 111, 171, 178, 444.

Кнез Бартол Живановић, 152, 7 – дубровачки властелин.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 503, 505, 544; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, 84, 171, 174, 178.

Кнез Андрушко Соркочевић, 152, 7 – дубровачки властелин.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 503–506, 537, 538, 544; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, 84, 86, 87, 90–92, 142–144, 154, 156, 171, 178, 185.

Маринко, 152, 8 – дубровачки дијак, граматик, канцелар за преписку на српском језику. Маринко Цветковић је од 1447. до 1453. био канцелар у Конавлима. Први пут се као наследник Никше Звездића помиње августа 1455. Последњи пут се помиње фебруара 1474. Наста-

вио је писање кодекса са српским повластицама који је започео његов претходник.

Извори и литература: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 473, 497, 499, 504, 506, 544; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 82, 86, 92, 93, 138, 152, 171, 174, 185, 433, 445; M. Rešetar, *Die ragusanischen Urkunden des XIII.–XV. Jahrh.*, AfSP XVI (1894) 335; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици*, Глас СКА 106 (1923) 60, 65.

Ружјер Дивчић, 152, 30 – кнез, сведок на повељама Павловића Дубровчанима из 1439. и 1442. године. Касније је ступио у службу Косача и налазимо га међу сведоцима на повељи херцега Стефана Дубровчанима из 1454. године. Почетком јануара 1468. боравио је у Дубровнику као посланик херцега Влатка и кнеза Стефана. Није познато да ли је био у родбинским везама са кнежевима Михаилом и Радојем, сведоцима на повељи војводе Петра и кнеза Николе Дубровнику из 1454. године.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 401, 413, 420, 468, 471, 472, 504, 505, 545; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 640; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 74, 86, 102, 104, 150, 151, 172, 179.

Степан Алексић, 152, 32 – помиње се само у овом документу. Његов рођак вероватно је био кнез Јурај Алексић, сведок на повељи којом су јула 1454. војвода Петар и кнез Никола потврдили Дубровчанима Конавле и Виталину и трговачке повластице.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 472, 545; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 151, 172.

Личности: **Павле Вражичић**, **Радосав Шубић**, **Твртко Дујмовић**, **Твртко Драчић**, **Иван Драчић**, **Радич Драгуљевић** и **Радоња Вухвић** помињу се само у овом документу.

Топографски подаци

Хоча, 152 (страна), 21 (ред у издању) – од 1366. године, када је први пут забележена под овим именом, Хоча се помиње као трг и важна караванска станица. У XV веку постаје највеће трговачко средиште источне Босне. Налазила се на ушћу Ћехотине у Дрину, на познатом путу *Via Drina*, који је повезивао унутрашњост Балкана са јадранском обалом. Од Хоче је један крак пута водио уз Ћехотину до Пљеваља, а други узводно, преко Горажда, за Сребреницу.

Литература: Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља средњовековне босанске државе*, Сарајево 1978; Б. Храбак, *Фоча до краја XVIII века*,

Потврда да је Јурај Богишић синовац Браила Тезаловића

Београд 1999; *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља, према писаним изворима*, Београд 2010, 311–312 (С. Мишић).

Дабар, 152, 22, 23 – средњовековна жупа на подручју Хумске земље. Први пут се помиње у летопису попа Дукљанина.

Литература: Ђ. Тошић, *Средњовјековна хумска жупа Дабар*; Р. Пекић, *Жупа Дабар у средњем вијеку*.

Дрина, 152, 22 – вероватно првобитни назив за Хочу.

Srdan Rudić

Institut d'Histoire
Belgrade

**ATTESTATION DU FAIT QUE JURAJ BOGIŠIĆ EST LE NEVEU DE
BRAILO TEZALOVIĆ**

[Dubrovnik], 5 février 1468 – 14 janvier 1469

Résumé

Le document faisant l'objet de ce travail est une attestation du fait que Juraj Bogišić est le neveu de Brailo Tezalović. Ses signataires, au nombre de neuf, attestent que Juraj Bogišić les a priés de témoigner devant les Ragusains qu'il est bien le neveu de Brailo. Ils indiquent qu'avec Brailo Tezalović et ses frères, ils ont été au service du voïvode Radoslav Pavlović, de sorte qu'ils savent et attestent que Juraj est le fils du frère de Brailo, Bogiša. A titre de preuve de leur témoignage ils joignent à ce document, il est vrai de façon incomplète, une généalogie de la famille des Tezalović. Cette attestation en faveur de Jurij Bogišić n'est pas datée mais il est certain qu'elle a été délivrée entre le 5 février 1468 et le 14 janvier 1469, et ce vraisemblablement à Dubrovnik même.

Mots-clés : Juraj Bogišić, Brailo Tezalović, Bogiša, parenté.

РЕГИСТАР

- Алвизо Алдемариско, капетан напуљске флоте – 59, 65
Андрија, кнез – 127
Андрушко Соркочевих, кнез – 153, 157
Анђелић Паво – 16
Анка, баница, супруга Вука Вукчића Хрватинића – 89, 93, 106
- Балша III – 89
бан – 9, 10, 11, 18
баница – 89, 93
Бања Лука – 133
Бањица, жупа – 26, 128, 133
Баоша Херцегових, кнез – 84–85
Баран Вукчић – 123, 127, 132
Бартол Живанових, кнез – 127, 153, 157
Баст, село – 123, 133
Батић Мирковић, кнез – 84, 86
Баћањи, мађарска племићка породица – 22
Башка Вода – 133
баштина – 38, 97, 102, 108, 137, 142, 148
Бељак Санковић, жупан – 39, 42
Бељак, син Богишин – 153, 156, 157
Беч – 32
Биоково, планина – 131–133
Бисте Буних – 26
Бјела Селишта – 84
Бјелица Бјелханић, кнез – 84, 86
Блато, жупа – 131–132
Бобовац, кадилук – 134
Богдан Бјелханић, кнез – 86
Богиша, брат Браила Тезаловића – 151, 153–154, 156–157
Богчин Коренић – 49, 51–53
Бока Которска – 54
- Болеслав, казнац – 13–14
Борач – 142, 147–148
Босанска викарија – 127, 129
Босанска епископија – 26
Босна – 9, 13–18, 21, 24–28, 31, 37, 42–44, 46, 57–59, 65, 67, 69–70, 72–73, 75, 81–83, 85–87, 97, 102–103, 105, 108, 111, 115, 117–119, 123, 125–126, 128–131, 134, 137, 142, 144–147, 151, 155–156, 158
Бочац, град – 133
Браило Тезалових – 69, 111, 112–115, 151, 153–157
Брајан Прибиновић, жупан – 13, 15
Бранко (Брајко) Прибинић – 15
братучед – 10, 13, 18
Брач, острво – 32
бригантин – 89, 91, 94
Брковић Милко – 34, 46
Бродар, град, жупа – 144, 148
Броћно, жупа – 128
Бршљановац, град – 17
Будва – 52
Будим – 72
Будимпешта – 10
Будислав, брат Браила Тезаловића – 154, 156
Бујак, планина – 137, 144
- Велики Варадин – 127
Венеција – 21, 43, 59, 89, 92–93, 126
Венцел Густав, 10
вера, вера господска – 9, 10, 13, 18, 73, 87, 123
викар – 123, 127, 129
Виница, село – 123, 133
вино – 46, 58
виноград – 123
Високи – 44

Виталина – 97, 102, 108, 137, 142, 147, 158
 Витан Тихорадић – 27
 витез – 107
 Витосава, супруга Браила Тезаловића – 156
 Вишеград, у Угарској – 14
 Владија, мајка Браила Тезаловића – 153, 156
 Владисав Диничић, кнез – 84, 86
 Владислав Влатковић, кнез – 126
 Владислав Дабић – 14
 Владислав Дабишић, кнез – 13, 14
 Владислав Комлиновић – 128
 Владислав Обрадовић, кнез – 13, 15
 Владислав Павловић – 10, 14
 Владислава, кћерка Браила Тезаловића – 153, 156
 Владоје, логотет – 84
 Влај Добровојевић, кнез – 13, 15
 Власи – 43, 119, 123
 Влатко (Твртковић) – 42
 Влатко Вуковић – 50
 Влатко Вукославић, кнез – 9–11, 13–14, 16–18, 26
 Влатко Ђурђевић Радивојевић, кнез – 118, 123, 126
 Влатко Обрадовић, кнез – 104, 106, 108
 Влатко Обриновић, кнез – 13
 Влатко Поповић, кнез – 155
 Влатко Твртковић – 14
 Влатко, војвода – 91, 93
 Влатко, усорски војвода – 39
 Влатко, херцег – 146, 153–154, 158
 Влахота Хранковић – 127
 Влчихна, тепчија – 24, 26
 вода – 102, 123
 Воислав Вукчић Хрватинић – 125
 Воислав, кнез – 122
 Воихнићи, Власи – 123
 Војин Срациновић – 126, 127
 вражда – 83, 87
 Вратар – 117, 122, 130
 Врбања, жупа – 26, 54, 133
 Врбас – 60
 Врбас, жупа – 133
 Вргорац – 131–132
 Врх До, село – 123, 131
 Вук Вукићевић Радивојевић, кнез – 117, 122–123, 127
 Вук Вукославић, кнез – 13–15, 27–26
 Вук Вукчић Хрватинић – 93
 Вук Рогатић, кнез – 84, 86
 Вук Рупчић, кнез – 123, 128
 Вук Хранић, кнез – 85, 97, 102–104, 107
 Вук/Вукић, брат бана Твртка – 9, 21
 Вукац Комлиновић – 128
 Вукац Хранић, кнез – 75, 83–85, 97, 102–104
 Вукац Хрватинић, кнез – 13–14, 21, 25
 Вукашин Вукчић – 127, 132
 Вукашин Збисалић, војвода – 143, 145
 Вукашин, син Богише – 153, 156, 157
 Вукашин, српски краљ – 71, 73
 Вукмир Крлехтић – 23, 25, 27
 Вукосав, брат Браила Тезаловића – 153–154, 156
 Вукослав Нахојевић, жупан – 24, 26
 Вукослав Хрватинић, кнез – 13, 16–17
 Вукослав, кнез – 26
 Вучихна Радосава Вукомирић, кнез – 143, 144, 146
 Гашпар Дејанишевић – 129
 Глаж, град, жупа – 128
 Гламоч – 17

Гојак Драгосалић – 86
 Горажде – 158
 Горска жупа – 123, 131–132
 готица – 33
 Грабоваца – 46
 Грачаница, жупа – 54
 Гргур Мркојевић – 24, 26
 Гргур Павловић – 9, 10, 13–14, 16–17
 Гребен, град – 17, 133
 грмље – 102
 Грубач Добревић – 89
 Гуљелмо Албани из Ређа – 39, 43

 Дабар – 153, 156–157, 159
 Дабижив Латиница – 62, 65
 Дабиша, краљ Срба и Босне – 39, 44, 50, 63, 65, 82
 Далмација – 31, 39–41, 43, 46, 65
 двор – 41, 44, 46, 124
 дворски – 144, 146
 депозит – 89, 106, 108
 Дечани – 15
 Дивош Тихорадић – 15, 16, 27
 дијак – 13, 18, 23, 27, 84, 86, 137, 144, 147
 Дињица, жупан – 86
 Добра Кућа – 17
 Добретинић Латиница, дубровачка трговачка породица – 65
 Доброслав Дивошевић – 15
 Доња Гора – 97, 102, 108
 Доњи Краји – 17, 26, 81, 85, 118, 122, 125, 129, 133
 Доротеја, ћерка Петра Воисалића – 126
 Драгиша Гојсалић, кнез – 108
 Драгиша Дињичић – 86
 Драгишић, сеоце – 46
 Драгљан, село – 123, 131
 Дражеслав Бојић, дијак – 11, 13, 18, 23, 27
 Драчевица, жупа – 57, 58

дрво – 102
 Државни архив у Дубровнику – 67, 97, 118–119, 137, 151
 Дријева – 118, 123, 125–127, 129–130
 Дрина – 148, 153, 159
 Дрина, река – 158
 Дубица, жупа – 133
 дубрава – 102
 Дубровник, Дубровчани – 11, 26–27, 31, 49–59, 61–64, 67–73, 75–76, 81–83, 85, 89–93, 97, 102–106, 108, 111–112, 114–115, 134, 137–138, 142–144, 146–148, 151, 154–155, 158
 Дујам Журатић – 31, 38, 42
 дукат – 89, 93, 111–112, 114
 Дукојевић, породица – 14
 Душан, српски цар – 130

 Ђаково – 26
 Ђорђе, брибирски кнез – 14
 Ђурађ Воисалић, војвода – 117–118, 125, 126, 129
 Ђурађ Восалић млађи – 126
 Ђурађ Мишљеновић – 124, 128
 Ђурађ Петововић, кнез – 124, 129
 Ђурђе II Страцимировић Балшић – 89
 Ђурђе Вукчић – 127, 132

 Еуген IV, папа – 127

 Жарко Влатковић, кнез – 127, 130
 Жарко Диничић, кнез – 143, 145
Живковић Паво – 69, 154, 155
 Живогошће, село – 123, 132
 Жигмунд Луксембурши, угарски краљ – 31, 41, 59–60, 118, 125, 127
 Жуван викар, фра Иван Корчулански – 123, 127
 жупа – 87, 97, 102, 108, 119, 131, 133, 137, 142, 147
 Жупа дубровачка – 97, 103
 Жупа, село – 131

Завала – 131
Задар – 31, 32
заклетва – 31, 38, 41, 44–45, 81, 104–105, 107, 123, 144
закон – 89, 90, 93, 142
Западне стране – 81, 87
запис – 87, 98, 104, 108, 138, 142–144, 147
заселак – 82, 102, 108
Затон, код Шибеника – 46
Заходи, село – 123, 132
Захојани, село – 123, 132
Звечај, град – 133
Земуник, жупа – 123, 128, 133
Зета – 89
златарство – 134

Иван Вуковић, кнез – 104, 107–108
Иван Драчић – 154, 158
Иван Луцић – 34
Иван Мишљеновић – 128
Иван Наплатић – 31, 38, 42–43
Иван Палижна – 42
Иван Рубчић, кнез – 128
Иван, дијак – 137, 144
Иваниш Биоханић, дворски – 86
Иваниш Влатковић, војвода – 126
Иваниш Драгишић, војвода – 123, 127–128
Иваниш Остојић, кнез – 104, 106, 108
Иваниш Павловић, војвода – 137–138, 141, 143–148
Иваниш Пићевић – 153, 156–157
Ивахн Прибиловић, жупан – 14–15
Ивахн, тепчија – 13–14
Имотица – 69, 75–76, 80, 82, 87
Италија – 43, 70

Јадранско море – 57, 59
Јакета Гундулић – 62, 65
Јанковић Никола – 32–33

Јања – 134
Јапра – 133
Јелача, кћерка Браила Тезаловића – 153, 155
Јелена Остојиница, госпођа – 13–14, 16
Јелена, госпођа, мајка бана Твртка – 9, 13
Јелена, госпођа, супруга Сандаља Хранића – 49–53
Јелена, удовица Ђурђа II Страцимировића – 89
Јесенак, племићка породица – 10
Јосип Колановић – 46
Јурај Алексић – 154, 158
Јурај Богишић, 151, 153–158
Јурај Владемирић, кнез – 144, 146
Јурај Техчиновић – 27
Јурај, син Бељака – 157
Јури Доброславић, кнез – 24, 27

камење – 123
кантар, 114, 115
канцелар – 39, 42–45, 153, 155, 157
канцеларија – 114–115
капетан – 59, 63, 65
каптол – 42
Карано-Твртковић Павле – 120, 155
Катарина, госпођа, жена Сандаља Хранића – 89, 106
Кварнери – 46
Керменд – 10, 22
Кијевац – 128
Климе Држић – 26
Кључ, град – 17, 128
Книн – 125
Ковач Дињичић – 86
Козара – 133
Козарац – 133
Козица, село – 123, 131
Комлин, жупан – 128
комора соли – 38

- Конавали – 49, 83, 85, 97, 102–103, 108, 111, 137, 142, 147–148, 157, 158
 копље – 24, 28
 Корчула – 32, 58, 60
 Косаче, властеоска породица – 104–108, 118, 125–127, 130
 котар – 82, 87, 102, 122
 Котишина, село – 123, 132
 Котор – 39, 46, 49, 51–52, 54–55
 Котор Варош – 54
 крв – 83, 102–103
 Крешево – 117, 134
 Крижевачка жупанија – 17
 Крушевац, град у жупи Блато – 117, 123, 131
 кумерк солски – 45
 Курило – 75, 82, 87
Куртовић Есад – 69
 кућа – 49, 51–52, 54, 75, 97, 103, 108

 Ладислав Напуљски – 59, 60, 65
Лазаревић Ивана – 90
 Лајош I, угарски краљ – 10, 14, 17, 31, 38, 40
 Лапчан, 127
 Левант – 70
 Леденице – 49
 Лепеница, жупа – 134
 Летопис попа Дукљанина – 159
 ливада – 102
 Лисац – 69, 75, 76, 80, 82, 87
 лист – 21, 24, 28, 57, 59, 62, 73, 102–104, 108, 114, 122–123, 142, 144
 логотет – 114
 Локрум – 112
 Лондон – 32
 Лука, жупа – 129–130, 133
 Љута, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55

 Мађарски државни архив у Будимпешти – 10, 22, 32
 Мађарски народни музеј – 10
 Макар, село – 123, 127, 132
 Макаарско приморе – 131
 Мала Дуба – 132
 Мара Мишљеновић – 128
 Маргарета, супруга шибенског канцелара Цилија – 43
 Марија, угарска краљица – 41
 Маринко, дубровачки дијак – 153, 157
 Марко војвода – 123, 128
 Марко, кнез – 127, 128
 Мароје Живана Гучетић – 142, 147
 Мароје, Марин С. Бунић – 70
 Мартин Дејанишевић, кнез – 124, 129
 Матија Воисалић – 126
 међа – 102, 122
 Метковић, град – 130
Миклошич Франц – 76, 120, 155
 Милат Чучић, кнез – 129
 милост – 31, 38–39, 44, 51–52, 54, 142
 Милош Дивошевић, кнез – 13, 16
 Мирко, кнез – 86
 Михаило Напловић – 43
 Михаило, кнез – 158
 Михоје, отац Браила Тезаловића – 153, 156, 157
 Михоч Утвичић – 153, 157
 Младен III Шубић – 14
 Молунат – 108
 Мостар, град – 131
 Мрин, град – 128, 133
 Мркоје Шћитовљанин – 26
 Мркоје, кнез – 13

 накит – 73
 Напуљ – 65
 невера – 9, 10, 13, 17
 Нелипац – 17
 Нелипче Рубчић – 128
 Нелипчићи, властеоска породица – 17

Ненадићи, властела – 133
 Неретва – 117–118, 130–131
 Неретва, жупа – 16
 Никеја – 83, 104–105, 143
 Никола Гучетић, кнез – 75, 82, 85
 Никола Ђурђевић Радивојевић, кнез – 117, 122, 126
 Никола Франкопан, крчки кнез – 60
 Никола, кнез – 137, 143–144, 146, 148, 158
 Никша Бунић, кнез – 153, 157
 Никша Звијездић – 76, 97, 98, 138
 Никшић, град – 54
 Никшићи, власи – 49, 51–52, 54, 55
 Никшићка жупа – 54
 Нин – 42
 Нинослав, бан Босне – 46
 Новак Гојчинић, дијак – 84, 86
 Новак, жупан – 13, 15
Новаковић Стојан – 120
 новац – 73
 Нови, град – 58
 Нови, град у жупи Луци – 117, 122, 130
 нотар – 39, 42–44, 114–115

 Обод – 137, 142, 148
 Обрад Хлапомирић, кнез – 104, 106
 Оногошт – 54
 Остоја Боровинић, кнез – 143–144
 Остоја Прибојевић, кнез – 16
 Остоја Рогата – 16
 Остоја, краљ Срба и Босне – 49–54, 58–59, 63, 65, 75–76, 81–86
 Остојица Обриновић – 16

 Павао Вражичић – 153, 158
 Павао Латичић, кнез – 143, 146
 Павко Комлиновић, кнез – 123, 128
 Павкун Земљић, кнез – 143, 145
 Павле Вукославић – 14–15, 21–22, 24, 26–27
 Павле Дињичић – 86
 Павле Ђурђевић Радивојевић – 117, 122, 126, 128
 Павле Латичић, кнез – 143
 Павле Раденовић, кнез – 39, 42, 50, 67–72, 75–76, 81, 83–84, 141–142, 148
 Павле Хрватинић – 17
 Павле, кнез – 26
 Паганија – 132
 Падова – 43
 Палижна, властеоска породица – 31
 Палко Гундулић – 62, 65
 Пасичина – 127
 Паскоје Растић – 70
 паша – 102
 пергамент – 11, 22, 33, 97, 124, 137
 перпера – 97, 103, 108
 Петар Брсачић, кнез – 122, 123, 128
 Петар Воисалић – 125
 Петар Павловић, војвода – 137, 141–146, 148
 Петар Таловац, бан – 126
 Петар, војвода – 158
 Петрица Јурјевић, кнез Сплита – 60
 Петрово Село – 75
 пехарник – 39, 44, 46
 печат – 11, 22, 32, 39, 41, 84, 98, 104–105, 124–125, 144
 Пискавица – 133
 писмо – 57, 59, 61, 64, 89, 90, 93
 племе – 102–103, 105, 108
 Плива, жупа – 21, 124, 129, 133, 134
 Пљевља – 158
 повеља – 9–11, 13, 18, 21–22, 31–32, 41, 44, 46, 75–76, 81–82, 84–85, 118–120, 122, 124, 133, 137–138, 141–142, 144–146, 148
 Подгорје, висораван – 134
 Поднови – 156
 Подриње – 81, 85–86, 105
 поклад – 71, 73

- поклисар – 44, 82, 85, 87, 97, 104–105, 107–108, 137, 142, 147
 Попово – 83
 Порат – 132
 Поручен Прибиславић, жупан – 24, 27
 потканцелар – 39
 Поткрешево – 117–118, 124, 134
 Почитељ – 130
 Прача – 156
 Прибиновићи, Власи – 123
 Прибислав – 26
 Прибислав Похвалић – 97, 104, 107
 Прибислав Хлаповић – 27
 Прибоје Масновић, кнез – 39, 42, 44, 86
 Приморје – 37, 46, 81, 82
 пристав – 13–18, 24, 26, 28, 124, 129
 провижиун – 118
 протовестијар – 39, 44
 Пурћа, војвода – 13, 17, 24, 26
- Раб, острво – 60
 Радан, отац Михајев – 156
 Радат Комлиновић – 128
 Радивој Остојић, противкраљ – 118, 125
 Радивој Стипковић, кнез – 104–105, 108
 Радивоје, кнез – 127
 Радич Драгуљевић – 154, 158
 Радич Санковић – 70
 Радич Степана Чипчић, кнез – 143, 146
 Радич Стипковић, кнез – 104–106, 108
 Радич Утвичић – 157
 Радоје Драгосалић – 76, 84, 86
 Радоје Радосава Владимирић, кнез – 143–144
 Радоје Радосалић, кнез – 76, 84–85
 Радоје Цапић, кнез – 144, 146
- Радоје Чуклић, кнез – 124, 129
 Радоје, кнез – 158
 Радоња Вухвић – 153–154, 156, 158
 Радосав Владимирић, кнез – 144–145, 146
 Радосав Вукомирић, кнез – 143
 Радосав Прибоевић, кнез – 84, 86
 Радосав Стипковић, кнез – 104–106, 108
 Радосав Шубић – 153, 156, 158
 Радослав – 26
 Радослав Павловић, војвода – 107, 111–112, 137, 141–142, 144–147, 151, 153–154
 Рама, жупа – 16
 Рауп Драговић, из Сане – 57–60, 62, 64
 Рашћане – 131
 Ређо, у Емилији – 43
 рударство – 134
 Ружир Дивчић, кнез – 143, 146, 153–154, 158
 русаг босански – 63, 75, 81, 83, 92, 102, 137, 142
 Руско Христофоровић – 50, 52, 64–65, 93, 114
 ручник – 13, 17–18, 86
- Сана – 123, 128–129, 133
 Сандаљ Хранић, војвода – 49–50, 52–54, 58, 69, 72, 75–76, 81–85, 89, 91–93, 97–98, 102–107, 117–118, 123, 125, 128–129
 Санко Гаочић, кнез – 143, 145
 Санко Милтеновић, казнац – 24–25, 71
 Санковићи, властеоска породица – 49, 148
 сведок – 14–17, 21, 24, 27–28, 41, 86, 105–107, 144–146
 Свети Фрања – 123
 село – 82, 102, 108, 117, 119, 123, 127, 131, 133

- Симе Градић – 97, 103
синдик – 44
Сицилија – 65
Скрадин – 31, 42, 43
Сладић Масновић, пехарник – 39, 44
Сладоје Вуковић, кнез – 107, 108
Сладоје Дивошевић, кнез – 13, 15, 16
Сланско приморје – 69, 75, 84–85, 87
со – 41, 45, 57–58, 63
Соко, град – 134, 137, 142, 147
Сокол, град – 21, 97, 104
Сокочница – 134
Соли – 81
Соловјев Александар – 155
сона комора – 31, 45
Сплит – 31–32, 42–43, 57, 59, 60–61, 64–65, 81, 84
Србија, Срби – 37, 46, 71, 73, 81, 85, 111, 119, 123, 142, 148
Сребреница – 65, 158
сребрно посуђе – 73
Степан, син кнеза Вукца – 102–103
станак – 75, 83, 87
Степан Алексић – 153–154, 158
Степоје Хрватинић, кнез – 24–25
Степоје, казнац – 24–26
Стефан II, бан Босне – 11, 14–15, 17–18, 26–27, 41, 71, 130
Стефан Вукчић, херцег – 106, 107, 118, 125–126, 130–131, 158
Стефан Остојић, краљ Срба и Босне – 86, 126
Стефан Првовенчани, српски краљ – 132
Стефан Томаш, краљ Срба и Босне – 125, 128
Стефан Томашевић, краљ Срба и Босне – 146
Стефан, син Вукца Хранића – 107
Стипан Добриновић, дијак – 42, 84
Стипан поље – 97, 104
Стипоје Хрватинић, кнез – 39, 42
Стојановић Љубомир – 120
Стон – 65, 75, 82
суд, судија – 28, 43, 83
Сутјеска – 31, 39, 41, 46
Суторина – 52, 57–58, 63, 65
Суха на Прозрачци – 9, 18
Тавилић, шибенска породица – 46
Тадија, кнез – 127
Талоци Лајош – 10, 22
Тврдисав Боровинић, кнез – 143, 144, 145
Твртко I, бан Босне, краљ Срба и Босне – 9–11, 13–18, 21–22, 24–27, 31, 37, 40–44, 46, 49, 57, 63, 68, 84–86
Твртко II, краљ Срба и Босне – 67, 69, 75–76, 81–86, 118, 125
Твртко Драчић – 154, 158
Твртко Дујмовић – 154, 158
Твртко Ивахнић – 14, 25
Твртко Милатовић, кнез – 124, 129
Твртко Чекановић – 24
Твртко, војвода – 13
тепчија – 15–16, 24, 26, 28
Техчин, кнез – 24, 27
тканина – 73
Томаш Лужац – 33, 39, 42, 44
Томаш Цапић, кнез – 124, 126, 129
Томиславград – 133
трг – 57–58, 93, 118, 134
Требижат, речица – 130
Требиње – 83
Трибова – 133
трибут – 75
тридесетница – 31, 38, 41, 45
Трифун (Трипе) Бућа, Которанин, протовестијар – 39, 42
Трновица – 69, 75–76, 80, 82, 87
Трогир – 32
Трстивница, 84, 87

- Тудор Бавжелић, кнез – 97, 104–105, 107
 Турија, брдо – 131
 Турска, Турци – 102, 118, 125–126, 148
 Тучепи, село – 123, 133
- Ћехотина, река – 158
Ћирковић Сима – 9
- Угарска, Угри – 14, 22, 26, 31, 38, 40, 45, 65, 67, 84, 102, 118, 142
 Угровача, речица – 131
 Уна – 133
 Усора – 13–16, 21, 24, 26–27, 42, 45, 81
 Устрн, заселак – 132
- Фојница – 134
 Фоча, Хоча – 153, 157–159
 Франко Бавжелић – 72
 фрањевци – 117, 123, 129
- Хардомилићи, Власи – 123
 Хвал, брат Браила Тезаловића – 154, 156
 Хвар, острво – 32
 Хлап, челник – 26, 27
 Хлапац Ружић – 123, 127
 Хливно, град и жупа – 85
 Хорват, властеоска породица – 31
 Храна Вуковић – 85
- Хранићи, властеоска породица – 58, 63
 Храштани, село – 123, 131
 Хрватин Стјепанић, кнез – 17, 26
 Хрватинићи, властеоска породица – 125, 128
 Хрватска – 40, 41, 65, 133
 Хрвоје Вукчић Хрватинић, херцег – 57, 59–61, 63, 67, 69, 72, 75, 81, 82, 84–85, 93, 117–118, 122, 125, 128–129, 133
 Хумљани, село код Шибеника – 31, 39, 41, 46
 Хумска епископија – 132
 Хумска земља – 81, 123, 128, 157, 159
- Цавтат – 108, 137, 142, 147
 цар – 103, 142
 царина – 39, 41, 44–45, 49–55, 126–127, 129
 Цетина – 117
 Цетинска Крајина – 117–119
 Цилио, магистар – 39, 43
 Црнућа – 127
 Чиста Велика – 46
- Чремошник Грегор* – 84–86, 97, 138
- Шибеник – 31–33, 38–44, 46
 штит – 24, 28
 Шћитко, брат казнаца Степоја – 26
 шума – 123

УПУТСТВО ЗА ИЗДАВАЊЕ ИСПРАВА

Кратак историјат исправе: вријеме и мјесто одлуке о правном чину и/или записивању правног чина; ауктор и дестина-тар; оригинал, копија, печат; врста и димензије материјала на којем је исправа писана; очуваност; мјесто чувања документа.

Ранија издања: библиографија ранијих издања; битне разлике у односу на раније или ранија читања.

Текст исправе:

1. Сваки пети ред означити бројем.
2. Киноварна слова су велика и означавају почетак новог пасуса.
3. Почетак новог пасуса понекад се означава крстом. У том случају такође се користи велико слово.
4. Предлаже се употреба великих слова у складу са данас важећим правописом.
5. Надредни знаци (акценти) се не биљеже.
6. Титле се обавезно остављају код бројева.
7. Скраћенице написане са титлом разрјешавају се у округлим заградама – ().
8. Скраћенице написане без титли разрјешавају се у четвртастим заградама – [].
9. Натписана слова спуштају се у ред без икаквих посебних ознака.
10. Оштећене празнине разрјешавају се у стреластим заградама – < >.
11. Очигледне писарске грешке означавају се ускличником (!). У одређеним случајевима препоручује се коментар у напмени.
12. Оригинална интерпункција замјењује се савременом, при чему реченица треба да представља логичку цјелину.
13. Нема потребе да се при издавању докумената користи широко *e* (€), које се понекад појављује умјесто прејотованог *e* (ϰ), пошто је према позицији употријебљеног широког *e* јасно каква му је гласовна вриједност. Предлажемо да се умјесто њега употребљава обично *e* (e).

14. Приликом издавања босанских повеља и, евентуално, докумената писаних босанчицом, неопходно је, тамо гдје се појављује, задржати ћерв (ћ).

15. Уколико је ријеч скраћена тако да је изостављен један (или оба) вокала који се понављају, у заграду се ставља један од њих, нпр. пр^џрокъ – пр(о)рокъ, рѣ^чнноє – реч(е)нноє.

Каснији записи на документу

Превод на савремени језик

Дипломатичке особености

Просопографски подаци

Установе, важнији термини

Топографски подаци: убицирање топонима који се помињу у исправи (по потреби приложити карту)

Обавезан снимак документа

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

<i>Acta Albaniae</i>	L. Thallòczy – C. Jireček – E. Sufflay, <i>Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia</i> , vol. I–II, Vindobonae 1913–1918.
E. Fermendžin, <i>Acta Bosnae</i>	E. Fermendžin, <i>Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752</i> , Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium vol. 23, Zagreb 1892.
Глас СКА/САН/САНУ	Глас Српске краљевске академије/Српске академија наука/ Српске академија наука и уметности
Гласник ДСС/СУД	Гласник Друштва српске словесности / Српског ученог друштва
Годишњак ДИ БиХ	Годишњак Друштва историчара Босне и Херцеговине
Годишњица НЧ	Годишњица Николе Чупића
Гласник ИД НС	Гласник Историчарског друштва Новог Сада
Годишњак СФФ	Годишњак скопског Филозофског факултета
Ђ. Даничић, <i>Рјечник</i>	Ђ. Даничић, <i>Рјечник из књижевних старина српских I–III</i> , Београд 1863–1864.
<i>ЕСИ</i>	<i>Енциклопедија српске историографије</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1997.
Зборник ФФ у Београду	Зборник Филозофског факултета у Београду
ЗРВИ	Зборник радова Византолошког института
<i>ИСН</i>	<i>Историја српског народа I–II</i> , Београд 1981, 1982.
ИГ	Историјски гласник

ИЦГ	<i>Историја Црне Горе</i> II/2, Титоград 1970.
ИЧ	Историјски часопис
К. Јиречек, <i>Споменици српски</i>	К. Јиречек, <i>Споменици српски</i> , Споменик СКА 11 (1892).
П. Карано- Твртковић, <i>Србски споменици</i>	Павле Карано-Твртковић, <i>Србски споменици или старе рисовуљ, дипломе, повелъ, и сношеня босански, сербски, херцеговачки, далматински и дубровачки кралъва, царева, банова, деспота, кнезова, войвода и властелина</i> , Београд 1840.
S. Ljubić, <i>Listine</i>	S. Ljubić, <i>Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike I–X</i> , Zagreb 1868–1891.
ЛССВ	<i>Лексикон српског средњег века</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михалчић), Београд 1999.
F. Miklosich, <i>Monumenta Serbica</i>	F. Miklosich, <i>Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Viennae</i> 1858.
<i>Monumenta Ragusina</i>	<i>Monumenta Ragusina. Libri reformationum I– V</i> , Zagreb 1879–1897.
С. Новаковић, <i>Законски споменици</i>	С. Новаковић, <i>Законски споменици српских држава средњег века</i> , Београд 1912.
Прилози КЈИФ	Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор
М. Пуцић, <i>Споменици српски</i>	М. Пуцић, <i>Споменици српски I–II</i> , Београд 1858, 1862, 2007 ² .
Rad JAZU	Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti
T. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik</i>	T. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije</i> , I– ; XV, Zagreb 1934; XVII, Zagreb 1981.

А. Соловјев, <i>Одабрани споменици</i>	А. Соловјев, <i>Одабрани споменици српског права</i> , Београд 1926.
Љ. Стојановић, <i>Записи и натписи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски записи и натписи</i> I– VI, Београд 1902–1926.
Љ. Стојановић, <i>Родослови и летописи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски родослови и летописи</i> , Београд – Сремски Карловци 1927.
Љ. Стојановић, <i>Повеље и писма</i>	Љ. Стојановић, <i>Старе српске повеље и писма</i> I–1, Београд – Сремски Карловци 1929; I–2 Београд – Сремски Карловци 1934.
Љ. Стојановић, <i>Стари српски хрисовуљи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и др.</i> , Споменик СКА III (1890)

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

4

2011

Академија наука и умјетности Републике Српске
Одјељење друштвених наука

Рецензенти
Раде Михаљчић
Ђуро Тошић

Секретари Редакције
Дејан Јечменица
Тамара Вуковић

Лектура и коректура
Милутин Вујић

Регистар
Дејан Јечменица

Компјутерска обрада, прелом и корице
Дејан Јечменица

Превод на француски језик
Паскал Донжон

ISSN
2233-1778

Штампа
ГрафоМарк, Лакташи

Тираж 400